

**UCHWAŁA NR XIII/89 /16
RADY GMINY CZEREMCHA**

z dnia 23 czerwca 2016 r.

w sprawie przyjęcia „ Programu Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446) Rada Gminy Czeremcha uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Rozwoju Gminy Czeremcha na lata 2015-2025” o treści stanowiącej Załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Czeremcha.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty i wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Sergiusz Smyk

PROGRAM ROZWOJU LOKALNEGO GMINY CZEREMCHA NA LATA 2015-2025

Czeremcha 2016

Tytuł:	Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025	
Zamawiający:	Gmina Czeremcha ul. Duboisa 14 17-240 Czeremcha	
Wykonawca:	 EkoExpert Doradztwo Ekologiczne i Gospodarcze EkoExpert Doradztwo Ekologiczne i Gospodarcze Sp. z o.o. biuro: ul. Młynowa 17/1 15-404 Białystok tel./fax. 85 744 44 60 www.ekoexpert.com.pl	
Zespół autorski:	Konrad Czemko Ewelina Radziwoniuk	
Zatwierdził:	Stanisław Paniczko	

Spis treści

1.	Diagnoza stanu rozwoju gminy Czeremcha.....	5
1.1.	Ogólna charakterystyka.....	5
1.2.	Środowisko przyrodnicze.....	6
1.2.1.	Budowa geologiczna.....	6
1.2.2.	Gleby.....	7
1.2.3.	Ukształtowanie terenu.....	8
1.2.4.	Lasy.....	8
1.2.5.	Tereny i obiekty prawnie chronione.....	9
1.2.6.	Wody powierzchniowe.....	10
1.2.7.	Wody podziemne.....	10
1.2.8.	Klimat.....	11
1.3.	Sytuacja społeczna.....	11
1.3.1.	Demografia.....	11
1.3.2.	Rynek pracy.....	18
1.3.3.	Warunki mieszkaniowe.....	21
1.3.4.	Edukacja.....	23
1.3.5.	Kultura i sport.....	25
1.3.6.	Ochrona zdrowia.....	26
1.3.7.	Obiekty dziedzictwa kulturowego.....	27
1.3.8.	Pomoc społeczna.....	27
1.3.9.	Frekwencja.....	30
1.4.	Infrastruktura techniczna i komunalna.....	31
1.4.1.	Sieć drogowa.....	31
1.4.2.	System energetyczny.....	32
1.4.3.	Gazownictwo.....	33
1.4.4.	Ciepłownictwo.....	33
1.4.5.	Gospodarka wodno-ściekowa.....	35
1.4.6.	Gospodarka odpadami.....	36
1.4.7.	System teleinformatyczny.....	36
1.4.8.	Zagospodarowanie przestrzenne.....	36
1.5.	Potencjał gospodarczo-ekonomiczny.....	37
1.5.1.	Gospodarka.....	37
1.5.2.	Rolnictwo.....	40
1.5.3.	Turystyka.....	43
2.	Finanse gminy Czeremcha.....	45

3.	Wyniki badań mieszkańców gminy	52
3.1.	Metryczka.....	52
3.2.	Wyniki przeprowadzonej ankiety	53
4.	Analiza SWOT	62
5.	Wizja i misja gminy	65
6.	Cele i zadania	66
7.	Zgodność celów z dokumentacją strategiczną.....	74
8.	System monitorowania i ewaluacji oraz aktualizacji Programu	80
9.	Okres realizacji i potencjalne źródła finansowania Programu	82
	Literatura.....	86
	Załącznik 1. Propozycja projektów.....	90

1. Diagnoza stanu rozwoju gminy Czeremcha

1.1. Ogólna charakterystyka

Gmina Czeremcha położona jest na terenie powiatu hajnowskiego w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego na Wysoczyźnie Podlasko-Białoruskiej w Makroregionie Niziny Północno-Podlaskiej oraz Mezoregionie Równiny Bielskiej.

Gmina graniczy od północy z gminą Kleszczele, od strony zachodniej z gminą Milejczyce, od południowego wschodu z gminą Nurzec Stacja, zaś od wschodu gmina graniczy z Republiką Białorusi.

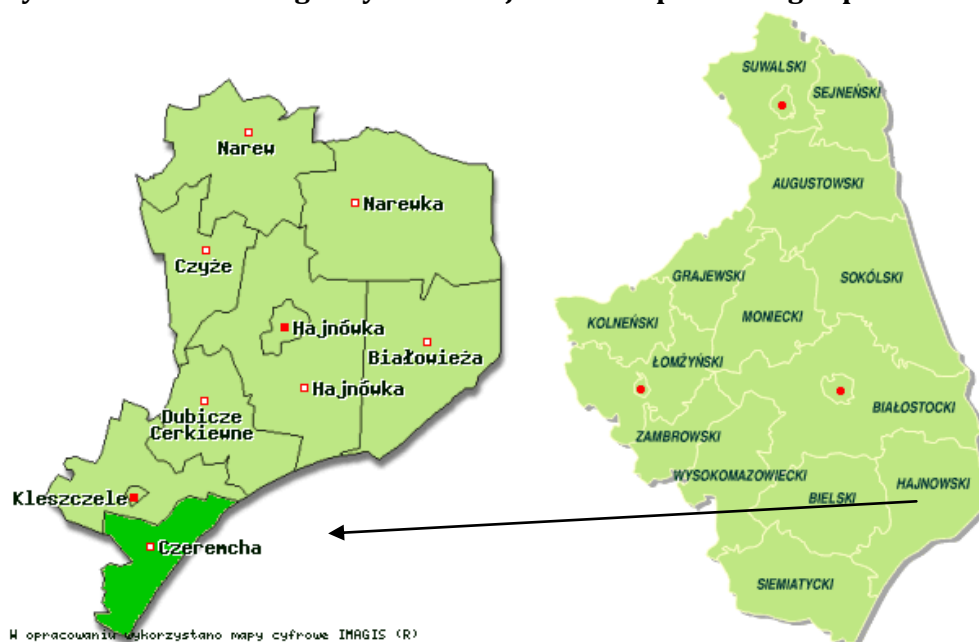
Zgodnie z danymi gmina liczyła 12 sołectw w skład, których wchodzi 15 miejscowości.

Tabela 1. Wykaz sołectw

Lp.	Nazwa sołectwa
1.	Berezyszczce
2.	Bobrówka
3.	Czeremcha
4.	Czeremcha-Wieś
5.	Jancewicze
6.	Kuzawa
7.	Opaka Duża
8.	Pohulanka
9.	Połowce
10.	Stawiszczce
11.	Wólka Terechowska
12.	Zubacze

Źródło: Urząd Gminy Czeremcha

Rysunek 1. Położenie gminy na tle województwa podlaskiego i powiatu hajnowskiego

Źródło: www.zpp.pl

Struktura gruntów w gminie Czeremcha zostanie przedstawiona w tabeli poniżej.

Tabela 2. Struktura użytkowania gruntów w gminie Czeremcha

Użytki	Powierzchnia użytków [ha]	Udział procentowy [%]
Grunty ogółem	9673	100,00
Powierzchnia użytków rolnych	4628	47,84
grunty orne	3006	31,08
sady	35	0,36
łąki	1082	11,19
pastwiska	505	5,22
Lasy i grunty leśne	4748	49,09
Pozostałe grunty i nieużytki	297	3,07

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, 2005

W strukturze użytkowania gruntów w gminie Czeremcha dominują lasy i grunty leśne, które zajmują powierzchnię 4748 ha, co stanowi 49,09% powierzchni całej gminy. Gmina dysponuje znacznymi zasobami użytków rolnych. Powierzchnia użytków rolnych wynosi 4628 ha, co stanowi 47,84%. W użytkach rolnych dominują grunty orne o powierzchni 3006 ha. Pozostałe grunty i nieużytki zajmują 3,07% powierzchni gminy.

1.2. Środowisko przyrodnicze

1.2.1. Budowa geologiczna

Obszar gminy Czeremcha leży w zachodniej części platformy wschodnioeuropejskiej, w tzw. strefie obniżenia podlaskiego. Północno-wschodnią część gminy pokrywają gliny zwałowe, które są najstarszymi utworami czwartorzędowymi. W północnej i północno-wschodniej części gminy na glinie zwałowej występują piaski, żwiry i głązy lodowcowe, a na północny - wschód od Opaki Dużej - utwory moren czołowych. Osadzenie ich poprzedzało utworzenie się łąk, mułków i piasków zastoiskowych (widoczne na powierzchni między Zubaczami i Turowszczyzną).

Na północny - zachód od Czeremchy między Opaką Dużą i Wólką Terechowską w północno-wschodniej części gminy występują dość liczne osady ozów. Izolowany wał ozowy ciągnie się na południe gminy między Zubaczami i Turowszczyzną. Miąższość osadów w tym rejonie dochodzi do 10 m. Ozowi towarzyszą wzgórza kemowe.

W halocenie nastąpiła akumulacja żwirów, piasków i mad rzecznych w dolinie Nurca, widoczne są one m.in. w dolinie Bradźca w rejonie Zubacz. W okolicy Wólki Terechowskiej i w licznych zagłębieniach bezodpływowych na wysoczyźnie gliniastej

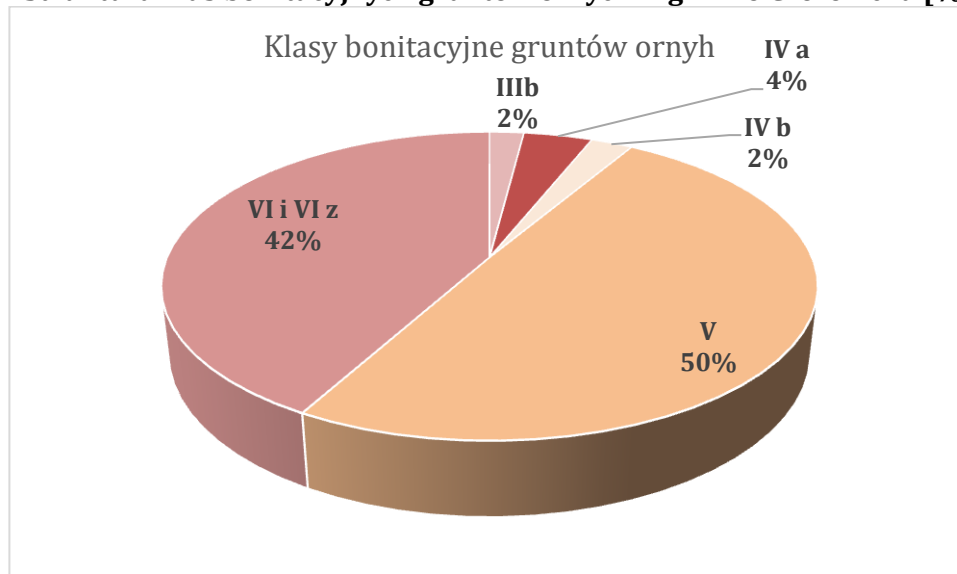
powstały namuły. W dolinach Nurca, Nurczyka, Sipurki, Brodźca i Pulwy zajmują torfy, których miąższość waha się od 1,1 m do 2.3 m¹.

1.2.2. Gleby

Skałami glebotwórczymi na terenie gminy Czeremcha są utwory czwartorzędowe pochodzenia lodowcowego i wodnolodowcowego wykształcone w postaci glin odgórnie płytko spiaszczonych, piasków gliniastych na glinie, piasków całkowitych o różnym składzie granulometrycznym i utworów organicznych.

Gmina Czeremcha jest gminą o charakterze rolniczym, o czym świadczy struktura użytkowania terenu. Na terenie gminy występują głównie gleby brunatne wylugowane ok. 40,2% powierzchni gminy w okolicach miejscowości Jancewicze, Zubacze, Stawiszcze i Połowce. W rozproszeniu występują czarnoziemy, gleby murszowo-mineralne oraz gleby torfowe, położonych w dolinach cieków wodnych i obniżeniach terenowych. Na obszarze gminy występują w znacznej mniejszości również gleby bielcowe i brunatne należące do słabszych kompleksów bonitacyjnych. Wśród gleb o gorszych warunkach dla rolnictwa wyróżnia się gleby V klasy bonitacyjnej, należące do kompleksów zbożowo-pastewnych i żytnio – ziemniaczanych.

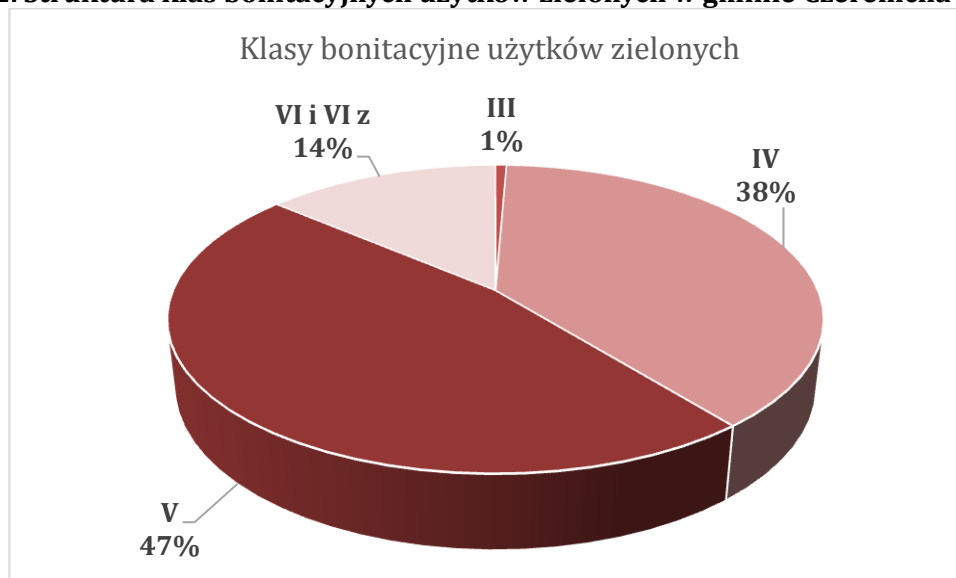
Wykres 1. Struktura klas bonitacyjnych gruntów ornych w gminie Czeremcha [%]

Źródło: Program Ochrony Środowiska Gminy Czeremcha na lata 2009 – 2013/16

¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czeremcha

Wykres 2. Struktura klas bonitacyjnych użytków zielonych w gminie Czeremcha [%]

Źródło: Program Ochrony Środowiska Gminy Czeremcha na lata 2009 – 2013/16

1.2.3. Ukształtowanie terenu

Gmina Czeremcha położona jest w zachodniej części platformy wschodnioeuropejskiej, w strefie tzw. obniżenia podlaskiego (Nizina Podlaska). Krajobraz powierzchni gminy jest typowo płaski, równinny, słabo zróżnicowany morfologicznie. Różnice w wysokości terenu gminy kształtują się między 177 a 180 m n.p.m.

Obszar gminy został ukształtowany poprzez wpływ zlodowacenia środkowopolskiego (zlodowacenie Odry/Warty). Głównymi formami geologicznymi występującymi na obszarze gminy są ozy i kemy. Najwyższy pagórek ozowy sięga wysokości 185 m n.p.m. Rzeźba o charakterze płasko równinnym zajmuje ok. 75% powierzchni gminy, zaś nisko pagórkowata ok. 25% powierzchni.

1.2.4. Lasy

Lasy gminy Czeremcha według podziału Polski na krainy przyrodniczo-leśne znajdują się w obrębie IV Krainy Mazowiecko-Podlaskiej, 5 dzielnic Niziny Podlaskiej i Wysoczyzny Siedleckiej. W podziale administracyjnym lasy należą do Nadleśnictwa Bielsk.

Zgodnie z przeprowadzonym w 2005 roku Powszechnym Spisem Rolnym lasy i grunty leśne w Gminie Czeremcha stanowiły 49,09% powierzchni gminy. Według danych GUS w 2014 roku lasy i grunty leśne w gminie Czeremcha zajmują powierzchnię 5319,73 ha. Wskaźnik lesistości wzrósł i wynosi 54,3%. Jest wyższy w porównaniu do wskaźnika dla województwa podlaskiego, który wynosi 30,7% i dla powiatu hajnowskiego 53,3%.

Tabela 3. Grunty leśne w gminie Czeremcha

Wyszczególnienie	Powierzchnia [ha]
Ogółem	5 319,73
Grunty leśne publiczne ogółem	3 920,30
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	3 859,41
Grunty leśne prywatne	1 399,43

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Według danych GUS powierzchnia lasów prywatnych na koniec 2014 r. wynosiła 1399,43 ha, co stanowi 26,3% powierzchni lasów ogółem w gminie. Grunty leśne w zarządzie Lasów Państwowych stanowią 72,5% lasów w gminie. Przeważającymi typami siedliskowymi są bory świeże i bory mieszane świeże. Są to siedliska optymalne dla drzewostanu sosnowego, które to najliczniej występują na terenie gminy. W strukturze drzewostanu dominują lasy klasy II w wieku 21 – 40 lat oraz I w wieku 1-20 lat. Duży procent lasów stanowi kompleks stanowiący genetyczną całość z Puszcą Białowieską².

Lasy prywatne mają charakter gospodarczy, w których pozyskuje się drewno do różnych celów, głównie na potrzeby własne właścicieli. Pełnią one również funkcję wodno i glebochronną, krajobrazową oraz ostoję dla ptaków i zwierząt. Na terenie gminy nie ma lasów o charakterze ochronnym. W 2014 r. pozyskanie drewna z lasów wyniosło 1541 m³ grubizny.

1.2.5. Tereny i obiekty prawnie chronione

Gmina Czeremcha znajduje się w bliskim oddziaływaniu obszarów chronionych w tym głównie Puszczy Białowieskiej. Na terenie Gminy w północno-wschodniej części granic administracyjnych gminy znajduje się niewielki fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu Puszczy Białowieskiej. W najbliższym oddaleniu od granic gminy ok 2,33 km znajduje się obszar chroniony Dolina Górnego Nurca oraz obszar Ostoi w Dolinie Górnego Nurca (Gmina Kleszczele). W kierunku północnym w odległości ok 3,70 km znajduje się Rezerwat Przyrody Jelonka (Gmina Kleszczele). Ponadto od południa w odległości ok 9 km od granic gminy znajduje się obszar chroniony Doliny Bugu (Gmina Mielnik).

Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska”

Obszar ten został powołany Rozporządzeniem Nr 7/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 54, poz. 720) zajmujący północno - wschodnią część gminy Czeremcha o pow. około 550 ha. Na terenie gminy obejmuje głównie powierzchnie upraw i młodników sosnowych porastających gleby porolne.

² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czeremcha

Na obszarze gminy Czeremcha występują następujące elementy projektowanej krajowej i regionalnej sieci ekologicznej:

- część Obszaru Węzłowego Puszcza Mielnicka (GKPnC-2);
- część Korytarza Głównego Puszcza Białowieska – Puszcza Mielnicka (GKPnC-2B).

Krajową i regionalną sieć ekologiczną uzupełniają projektowane korytarze ponadlokalne oraz projektowane korytarze lokalne. Część obszaru węzłowego i korytarza głównego znajdującego się na obszarze gminy są elementami wspólnotowej sieci ekologicznej.

1.2.6. Wody powierzchniowe

Obszar gminy pod względem hydrograficznym całkowicie położony jest w dorzeczu Wisły i wchodzi w skład zlewni Bugu. Do zasobów wodnych gminy należą płynące rzeczki: Nurzec, Nurczyk, Sipurka, Brodziec i Pulwa. Główne cieki wodne w gminie to rzeka Nurzec z Nurczykiem. Rzeka Nurzec należy do rzek typowo nizinnych przepływających przez tereny bagienne i podmokłe. Całkowita długość rzeki wynosząca 100,2 km i powierzchnia zlewni rzędu 2082,6 km² stawiają rzekę w pierwszej grupie największych rzek Makroregionu Północno-Wschodniego i jednocześnie kwalifikują do jednej z większych zlewni dopływów Bugu. Jednym z większych dopływów w górnej części zlewni rzeki jest rzeka Nurczyk o powierzchni zlewni 238 km². Inne dopływy to: Kukawka, Połchówka i Płonka.

Rzeki przepływające przez obszar gminy zostały silnie zmeliorowane w skutek czego znacznie obniżył się poziom wód gruntowych. Na obszarze gminy nie występują naturalne zbiorniki wód powierzchniowych, istnieją jedynie małe sadzawki wodne często okresowo wysychające.

Badania rzeki Nurzec przeprowadzone w 2007 roku wykazały, iż ogólna ocena jakości wód w 1 profilach odpowiadała IV klasie czystości. Ocena przydatności do bytowania ryb wykazała, że wody rzeki w żadnym z wymienionych profili nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych. Poddano również ocenie podatność wód na eutrofizację, która wykazała przekroczenie wśród granicznych wskaźników stosowanych przy ocenie eutrofizacji wód powierzchniowych³.

1.2.7. Wody podziemne

Wody podziemne ujmowane do eksploatacji w gminie Czeremcha występują głównie w piaszczysto-żwirowych utworach czwartorzędowych i trzeciorzędowych. Największe zasoby ma poziom czwartorzędowy. Wody czwartorzędowe są podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę zarówno odbiorców indywidualnych, jak i zbiorowych.

³ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2012-2015

W tabeli poniżej przedstawiono istniejące ujęcia wód podziemnych.

Tabela 4. Ujęcia wód podziemnych na terenie gminy Czeremcha

Lp.	Miejscowość	Głębokość studni [m]	Głębokość warstwy wodonośnej [m]	Wydajność [m ³ /h]	Depresja	Uwagi
1.	Kuzawa otw. Nr 1	70	55-67	45	8,8	-
2.	Kuzawa otw. Nr 2	70	55-66	53	7,8	-
3.	Kuzawa otw. Nr 3	68	51-61	39	7,5	-
4.	Wólka Terechowska	16,5	4-16,5	6	2,6	Nie użytkowana
5.	Zubacze	64	20,4-62,0	90	13,5	Nie użytkowana
6.	Zubacze	28	16-26	3,6	9	Nie użytkowana

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czeremcha

1.2.8. Klimat

Gmina Czeremcha, jak cały region Podlasia jest pod wpływem zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Okres wegetacyjny jest o ok. 2 tygodnie krótszy od innych rejonów południowej i zachodniej Polski i trwa zazwyczaj 195-205 dni. Liczba dni mroźnych wynosi około 40 dni, dni z przymrozkami 120. Średnia roczna suma opadów osiąga 535 mm, z przewagą w miesiącach letnich. Największe zachmurzenie występuje od listopada do lutego, z kolei największe nasłonecznienie od maja do września. Średnia wilgotność względna wynosi około 81% i najniższa jest w maju oraz w czerwcu, najwyższa w listopadzie. Pokrywa śnieżna zalega średnio przez 70-80 dni. Średnia roczna temperatura wynosi 6,8 °C.

1.3. Sytuacja społeczna

1.3.1. Demografia

W 2014 gminę Czeremcha zamieszkiwało 3443 mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosi 35 osób/km² i jest jedną z najwyższych wśród gmin w powiecie hajnowskim. Zmiany demograficzne w latach 2005-2014 prezentuje poniższy wykres.

Wykres 3. Liczba mieszkańców w gminie Czeremcha w latach 2005-2014

Źródło: opracowanie własne na podst. otrzymanych danych z Urzędu Gminy Czeremcha

Powyższe dane wyraźnie wskazują na sukcesywny spadek liczby ludności w ostatnich latach. Podobne tendencje panują zarówno w powiecie hajnowskim jak i całym województwie podlaskim. W analizowanych latach w 2005 roku liczba ludności była najwyższa i wynosiła blisko 4000 osób (stan na dzień 31.12.2005) od roku 2005 liczba ludności stopniowo spada, aż do chwili obecnej. Na koniec 2014 roku liczba mieszkańców gminy wynosiła 3443 osób.

W tabeli poniżej przedstawiono stan liczby ludności w sołectwach gminy w Czeremcha.

Tabela 5. Liczba ludności w poszczególnych sołectwach gminy Czeremcha w latach 2005-2014

Lp.	Sołectwo	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Berezyszczce	42	39	37	39	38	36	35	34	32	33
2.	Bobrówka	78	75	72	69	69	62	59	63	63	62
3.	Czeremcha	2713	2674	2640	2606	2580	2544	2531	2506	2477	2458
4.	Czeremcha-Wieś	337	335	337	330	321	316	314	304	295	291
5.	Jancewicze	20	22	22	21	20	20	18	15	15	14
6.	Kuzawa	217	213	209	204	202	195	191	185	182	175
7.	Opaka Duża	27	31	30	29	28	27	27	27	25	25
8.	Pohulanka	23	20	20	19	21	20	20	19	19	18
9.	Połowce	17	16	15	15	13	13	14	14	14	14
10.	Stawiszczce	219	213	212	207	210	208	208	210	201	196
11.	Wólka Terechowska	109	108	107	103	99	98	98	93	92	93
12.	Zubacze	88	75	73	71	68	69	70	71	66	64
Razem		3890	3821	3774	3713	3669	3608	3585	3541	3481	3443

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Urzędu Gminy Czeremcha

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

W celu oszacowania prognozy liczby mieszkańców gminy Czeremcha, posłużono się prognozą liczby ludności dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050 opracowaną w 2014 r. przez Główny Urząd Statystyczny, na jej podstawie ustalono trend zmian liczby ludności na obszarze wiejskim w powiecie hajnowskim.

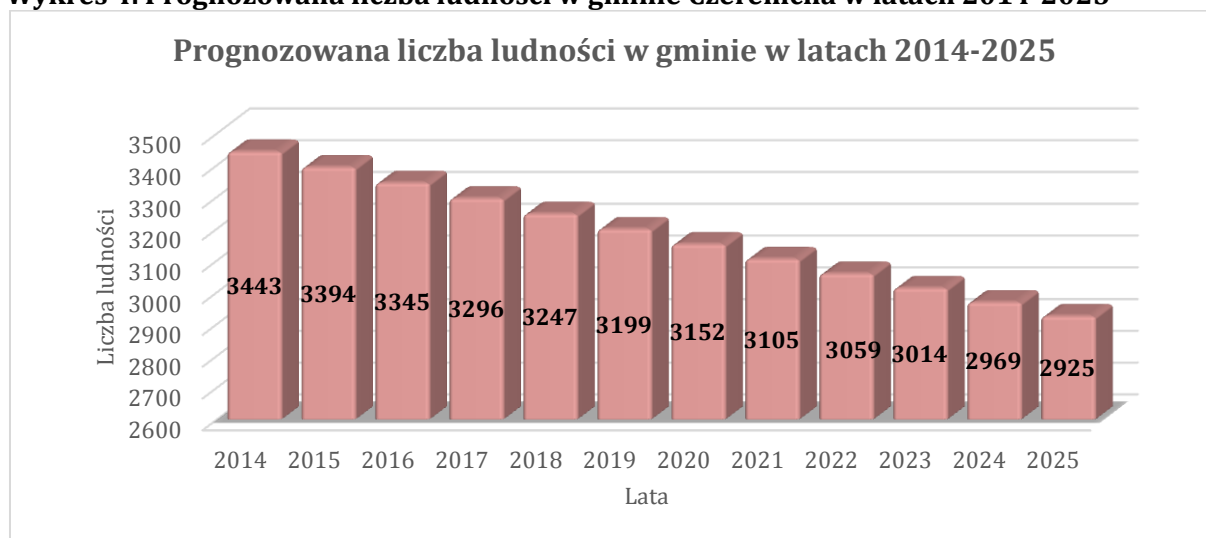
Na podstawie przyjętych założeń i danych prognozy liczby mieszkańców dla powiatu hajnowskiego, trend w zakresie liczby mieszkańców dla obszaru gminy Czeremcha jest ujemny. Szacuje się, iż liczba ludności w gminie w 2025 r. będzie wynosiła 2925 osób.

Tabela 6. Prognozowana liczba ludności w gminie Czeremcha w latach 2015-2025

Lata	Wskaźnik dla gminy wiejskiej w powiecie hajnowskim	Liczba ludności w gminie Czeremcha
2014	-	3443
2015	0,985765	3394
2016	0,985514	3345
2017	0,985347	3296
2018	0,985224	3247
2019	0,985241	3199
2020	0,985117	3152
2021	0,985236	3105
2022	0,985115	3059
2023	0,985194	3014
2024	0,985178	2969
2025	0,985268	2925

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 4. Prognozowana liczba ludności w gminie Czeremcha w latach 2014-2025

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych przedstawionych w poniższej tabeli w strukturze płci ludności w gminie Czeremcha dominują kobiety, które stanowią powyżej 51% ogółu ludności, podobne

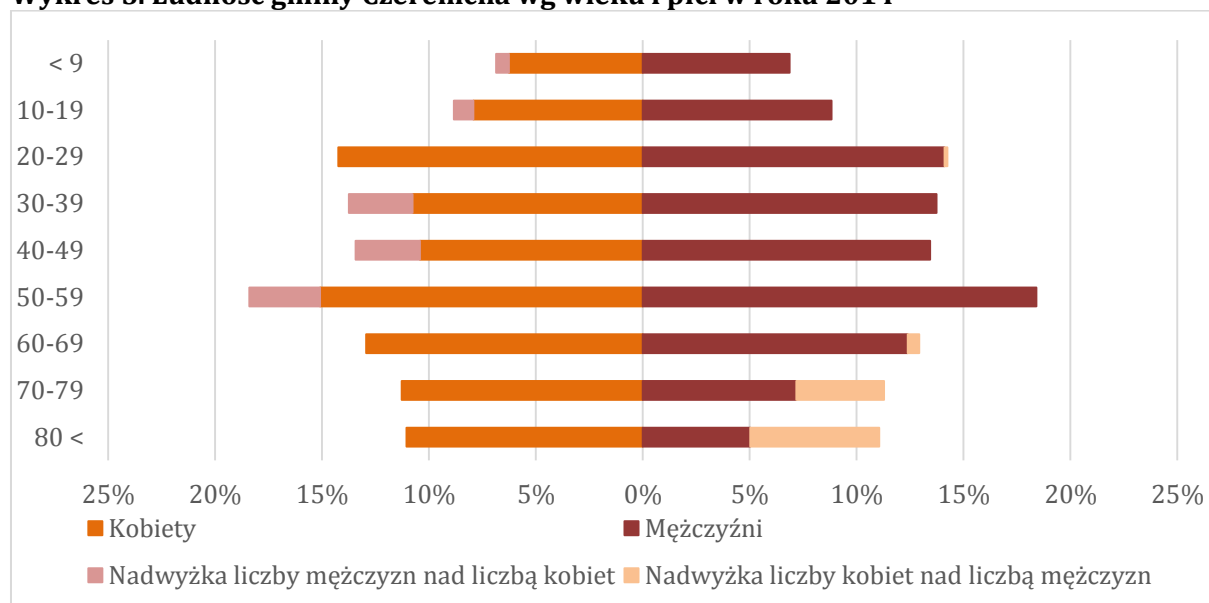
tendencje panują w powiecie i województwie podlaskim, gdzie w strukturze społeczeństwa przeważa udział kobiet.

Tabela 7. Struktura ludności w gminie Czeremcha na tle powiatu i województwa podlaskiego

Obszar	Wyszczególnienie	Lata									
		2010		2011		2012		2013		2014	
		Osób	%	Osób	%	Osób	%	Osób	%	Osób	%
Gmina Czeremcha	K	1 793	51,0	1 786	51,0	1 762	50,9	1 752	51,5	1 755	51,8
	M	1 723	49,0	1 715	49,0	1 698	49,1	1 652	48,5	1 630	48,2
Powiat hajnowski	K	24 250	51,4	23 981	51,5	23 646	51,4	23 380	51,5	23 197	51,6
	M	22 923	48,6	22 603	48,5	22 338	48,6	22 035	48,5	21 760	48,4
Województwo podlaskie	K	616 081	51,2	614 904	51,2	613 849	51,2	612 319	51,2	610 754	51,2
	M	587 367	48,8	586 078	48,8	584 841	48,8	582 646	48,8	581 164	48,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Wykres 5. Ludność gminy Czeremcha wg wieku i płci w roku 2014

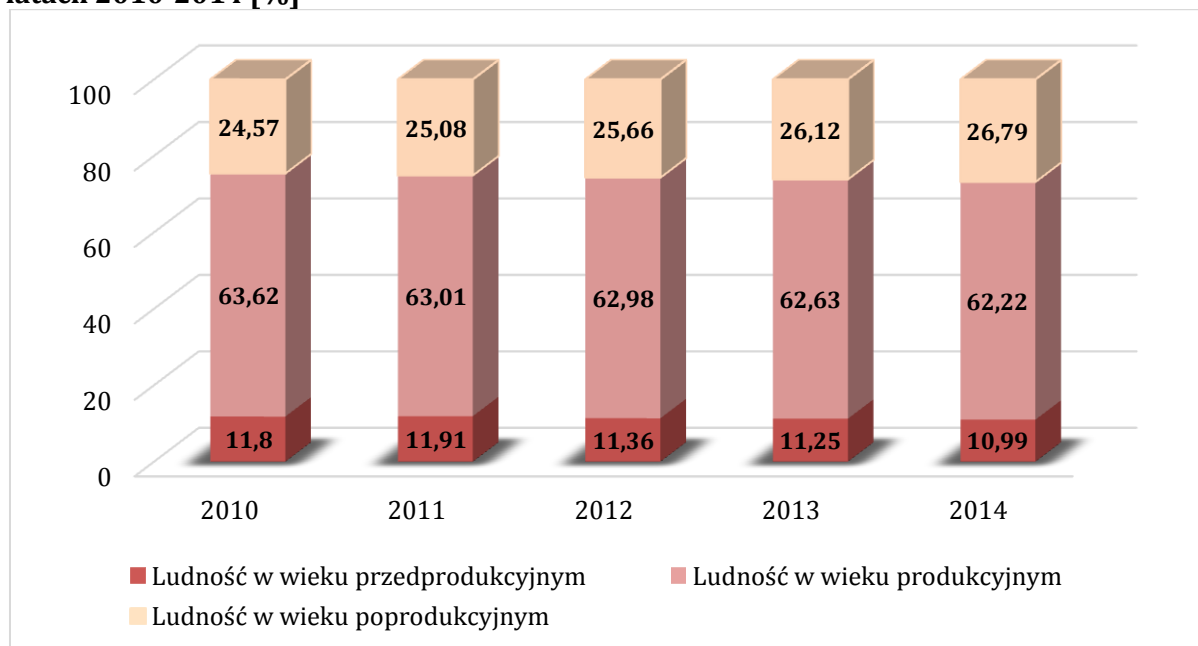

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Według powyższych danych w strukturze wiekowej w 2014 roku dominują mężczyźni w wieku 50-59 lat. W przypadku kobiet szczególnie widoczne jest dominacja kobiet w wieku 60+ nad liczbą mężczyzn. Struktura ukazuje też małą liczbę urodzin.

Na poniższym wykresie przedstawiono strukturę wiekową mieszkańców gminy Czeremcha wg grup ekonomicznych.

Wykres 6. Struktura wiekowa mieszkańców gminy Czeremcha wg grup ekonomicznych w latach 2010-2014 [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych

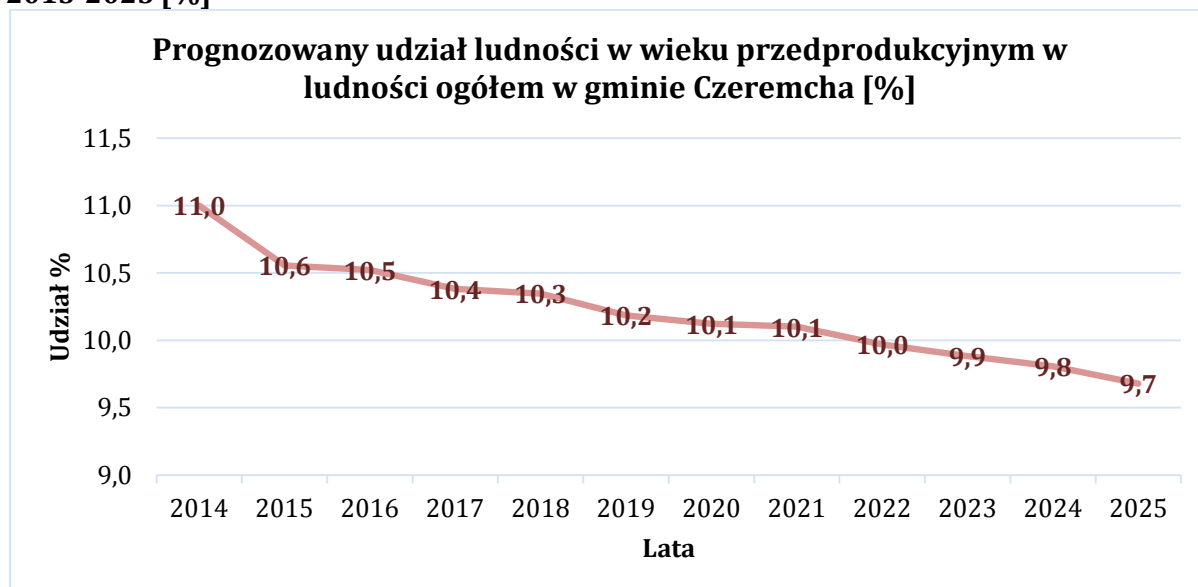
W strukturze wiekowej mieszkańców gminy Czeremcha dominującą grupą jest ludność w wieku produkcyjnym, która stanowi 62,22% ogółu ludności. Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowi 10,99%, a ludność poprodukcyjna - 26,79%. Są to bardzo niekorzystne wskaźniki wobec spadku ludności w wieku przedprodukcyjnym w ostatnich latach, a zbliżającym się wzrostem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym.

Do opracowania prognozy ludności wg grup ekonomicznych posłużono się prognozą liczby ludności dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050 opracowaną w 2014 r. przez Główny Urząd Statystyczny, na jej podstawie ustalono trend zmian ludności według poszczególnych grup ekonomicznych.

Prognoza pozwala przewidywać obciążenie systemu zabezpieczeń społecznych wypłatą świadczeń emerytalnych i rentowych. Liczba osób w wieku produkcyjnym oznacza posiadane zasoby pracy oraz wpływa bezpośrednio na bezrobocie. Wiedza na temat liczby osób w wieku przedprodukcyjnym pozwala przewidzieć zapotrzebowanie na m.in. placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz edukacyjne.

Prognozuje się, iż udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015-2025 w gminie Czeremcha będzie się zmniejszać. W 2025 osoby w wieku przedprodukcyjnym będą stanowiły 9,7% ogółu społeczeństwa, w stosunku do roku 2014 udział procentowy spadnie o 1,3%.

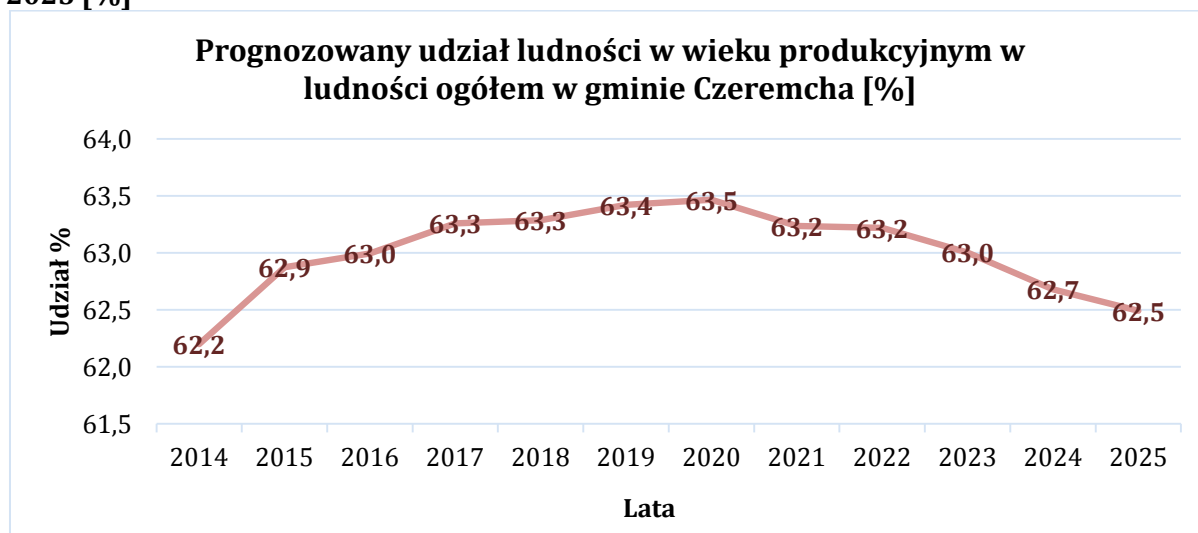
Wykres 7. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w gminie Czeremcha w latach 2015-2025 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Prognozuje się, iż udział ludności w wieku produkcyjnym w gminie Czeremcha od roku 2014 do 2020 będzie wzrastać. Od 2021 roku trend wskazuje, iż udział osób w wieku produkcyjnym będzie się zmniejszać. Ludność w wieku produkcyjnym w 2025 roku będzie wynosić 62,5% ogółu społeczeństwa.

Wykres 8. Udział ludności w wieku produkcyjnym w gminie Czeremcha w latach 2015-2025 [%]

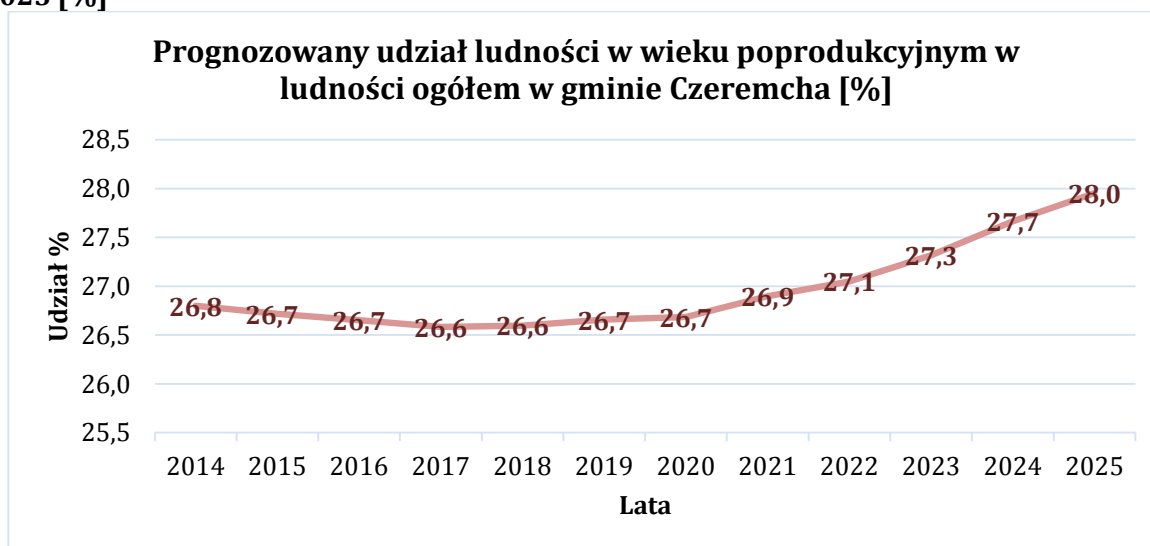

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

Trzecią grupą wieku wyodrębnioną na podstawie kryterium ekonomicznego stanowi ludność w wieku poprodukcyjnym. W latach 2014-2020 udział ludności w wieku poprodukcyjnym wykazuje stałą tendencję malejącą. W 2020 prognozowany udział procentowy tej grupy wyniesie 26,7%. Po 2020 roku prognozuje się wzrost ludności w wieku emerytalnym. W 2025 roku w gminie Czeremcha ludność w wieku poprodukcyjnym będzie stanowiła 28,0%.

Wykres 9. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w gminie Czeremcha w latach 2015-2025 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na ogólny wzrost lub spadek zaludnienia mają wpływ dwa zasadnicze czynniki: przyrost naturalny, który jest różnicą między liczbą urodzeń i zgonów oraz saldo migracji, stanowiące różnicę między napływem a odpływem ludności. Saldo migracji w gminie w latach 2010-2014 jest ujemne, na koniec roku 2014 wynosiło - 13 osób. Podobna tendencja jest w powiecie hajnowskim oraz w województwie podlaskim.

Tabela 8. Saldo migracji

Wyszczególnienie	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Województwo podlaskie	-1516	-1974	-1808	-2511	-2249
Powiat hajnowski	-195	-225	-151	-163	-173
Gmina Czeremcha	-24	-14	-16	-25	-13

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Tabela 9. Migracje wewnętrzne i zewnętrzne w gminie Czeremcha w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Zameldowania ogółem					
Zameldowania ogółem	18	37	39	20	26
Zameldowania z miast	15	25	25	13	11
Zameldowania ze wsi	3	11	14	6	15
Zameldowania z zagranicy	0	1	0	1	0

Wymeldowania					
Wymeldowania ogółem	42	51	55	45	39
Wymeldowania do miast	32	38	35	32	28
Wymeldowania na wieś	10	13	13	12	10
Wymeldowania za granicę	0	0	7	1	1
Saldo migracji	-24	-14	-16	-25	-13

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS 2010-2014, www.stat.gov.pl.

Saldo migracji w gminie Czeremcha w analizowanych latach jest ujemne. Liczba ludności gminy Czeremcha w wyniku ruchów migracyjnych w 2014 roku zmniejszyła się o 13 osób. W okresie między 2010 a 2014 rokiem do gminy zameldowało się łącznie 140 osób, natomiast wymeldowało się 232 osób. Bilans migracji w tym okresie jest zatem ujemny. Warto zaznaczyć, że zdecydowana większość osób wymeldowała się do miast.

Tabela 10. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności

Wyszczególnienie	Obszar	Lata			
		2011	2012	2013	2014
Przyrost naturalny	Gmina Czeremcha	-1	-33	-37	-31
	Powiat hajnowski	-364	-373	-413	-369
	Województwo podlaskie	114	-492	-695	-1533
Urodzenia żywe na 1000 ludności	Gmina Czeremcha	8,3	8,0	4,7	6,5
	Powiat hajnowski	7,5	7,7	6,8	7,5
	Województwo podlaskie	9,3	9,3	8,9	9,2
Zgony na 1000 ludności	Gmina Czeremcha	8,53	17,50	15,42	15,67
	Powiat hajnowski	15,30	15,78	15,83	15,63
	Województwo podlaskie	9,69	9,88	10,16	9,93
Przyrost naturalny na 1000 ludności	Gmina Czeremcha	-0,3	-9,5	-10,8	-9,2
	Powiat hajnowski	-7,8	-8,1	-9,0	-8,2
	Województwo podlaskie	-0,4	-0,6	-1,3	-0,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Analizując powyższe dane dla gminy Czeremcha można zaobserwować, iż w latach 2011-2014 przyrost naturalny jest ujemny, co świadczy o przewadze liczby zgonów nad liczbą urodzeń. Ujemny przyrost naturalny na obszarze gminy jest zgodny z tendencjami panującymi na obszarze powiatu hajnowskiego, jak i województwa podlaskiego.

Porównując wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności, zgonów na 1000 ludności i przyrostu naturalnego na 1000 ludności dla gminy Czeremcha, powiatu hajnowskiego i województwa podlaskiego, wskaźniki dla gminy wypadają najmniej korzystnie.

1.3.2. Rynek pracy

W 2015 roku stopa bezrobocia w Polsce wynosiła 9,6% (stan na 30 listopada 2015), w województwie podlaskim 11,6%. Stopa bezrobocia w powiecie hajnowskim wynosi 9,8% i jest niewiele większa niż w kraju i mniejsza niż w województwie podlaskim. W poniższej tabeli przedstawiono strukturę bezrobocia w gminie Czeremcha na tle powiatu hajnowskiego i województwa podlaskiego.

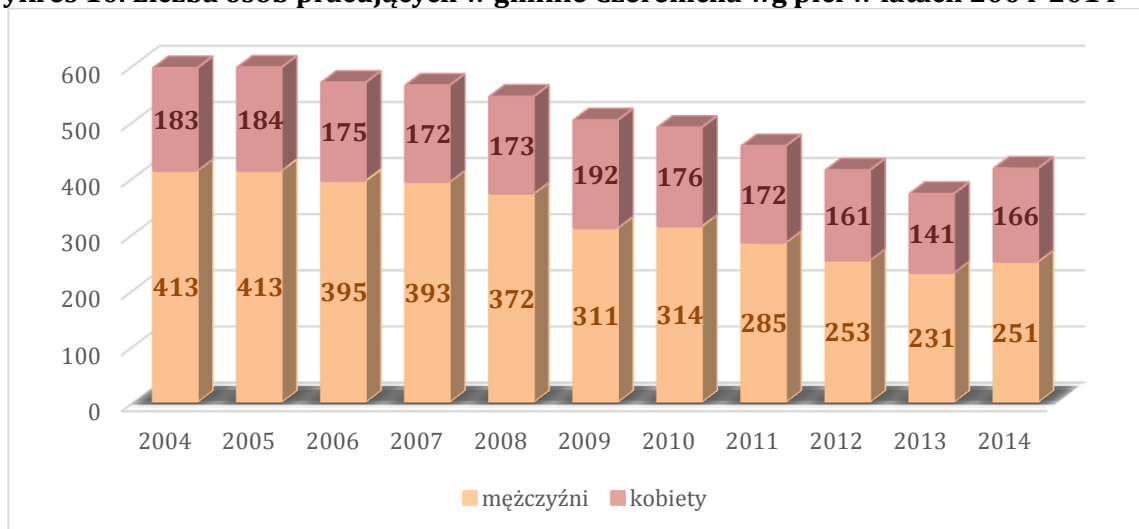
Tabela 11. Struktura bezrobocia w gminie Czeremcha na tle powiatu hajnowskiego i województwa podlaskiego w latach 2011-2014

Wyszczególnienie	J.m.	Obszar	Lata			
			2011	2012	2013	2014
Bezrobotni zarejestrowani						
Ogółem	osoba	Gmina Czeremcha	171	181	223	176
		Powiat hajnowski	2039	2297	2303	1859
		Województwo podlaskie	65 920	68 705	70 889	60 394
Mężczyźni	osoba	Gmina Czeremcha	66	82	107	83
		Powiat hajnowski	1065	1236	1248	1013
		Województwo podlaskie	34 184	37 152	38 586	32 916
Kobiety	osoba	Gmina Czeremcha	105	99	116	93
		Powiat hajnowski	974	1061	1055	846
		Województwo podlaskie	30 210	31 553	32 303	27 478

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Analizując strukturę bezrobocia można zaobserwować nieznaczny wzrost bezrobocia w latach 2011-2013 oraz następnie niewielki spadek liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Czeremcha w roku 2014. Podobna tendencja zauważalna jest w samym powiecie hajnowskim oraz w województwie podlaskim. Na koniec roku 2014 w gminie Czeremcha liczba osób bezrobotnych wynosiła 176 osób, z czego prawie 53% osób bezrobotnych stanowiły kobiety.

Wykres 10. Liczba osób pracujących w gminie Czeremcha wg płci w latach 2004-2014

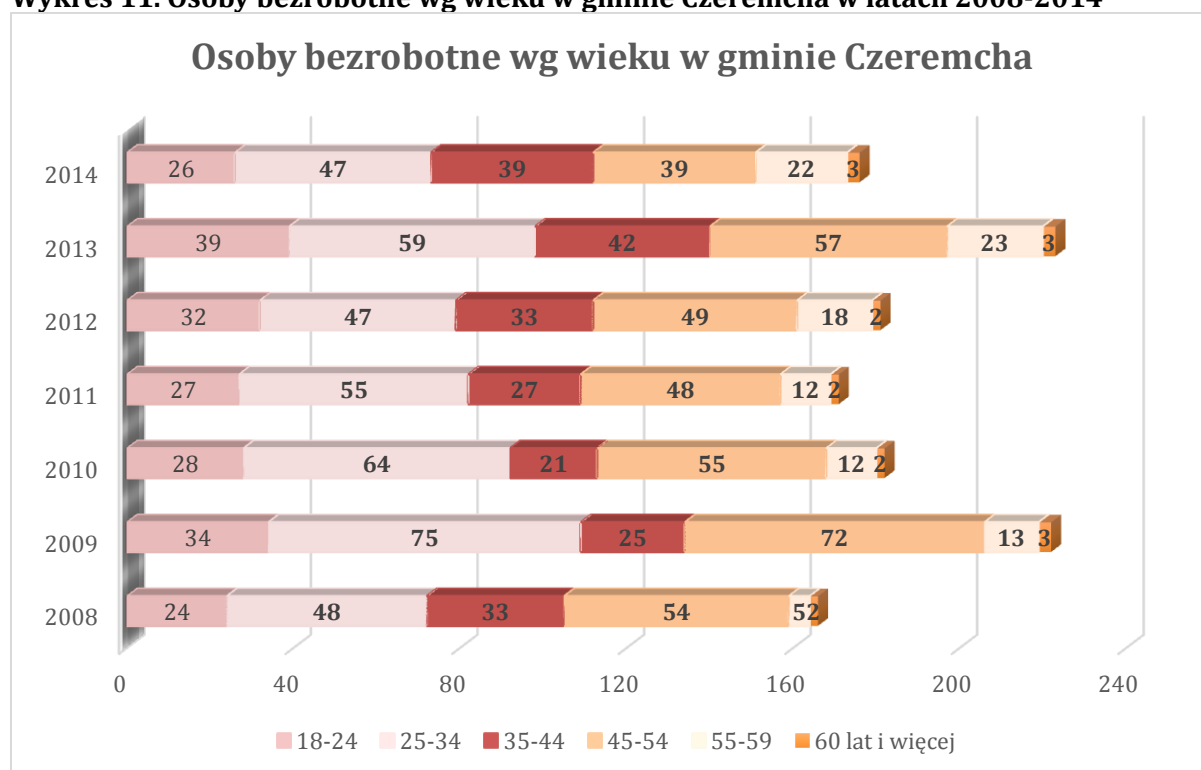

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W latach 2004-2010 na terenie gminy Czeremcha zaobserwowano wzrost liczby osób pracujących. Po roku 2010 nastąpił znaczny spadek osób pracujących, głównie wśród mężczyzn. Liczba pracujących mężczyzn spadła o 40%. W ostatnim analizowanym roku liczba osób pracujących w porównaniu do roku 2013 wzrosła o 45 osób. Przeważającą grupę osób pracujących stanowią mężczyźni w ogólnej liczbie pracującego społeczeństwa.

Na wykresie poniżej przedstawiono osoby bezrobotne wg wieku w gminie Czeremcha.

Wykres 11. Osoby bezrobotne wg wieku w gminie Czeremcha w latach 2008-2014

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Hajnówce

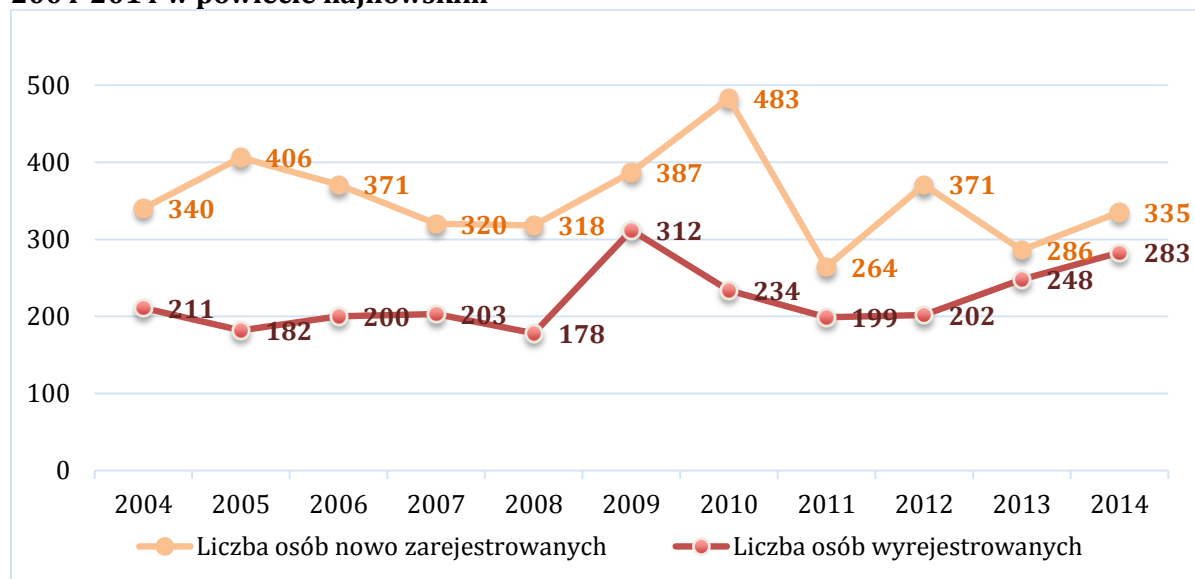
Tabela 12. Osoby bezrobotne ze względu na wykształcenie w gminie Czeremcha w latach 2008-2014

Wyszczególnienie	Lata						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wyższe	20	19	20	15	11	19	17
Policealne i średnie zawodowe	39	54	38	44	42	48	41
Średnie ogólnokształcące	27	30	26	24	25	26	22
Zasadnicze	39	64	52	49	59	61	47
Gimnazjalne i poniżej	41	55	46	39	44	69	49
Razem:	140	190	210	170	193	205	220

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Hajnówce

Analizując powyższe dane należy stwierdzić, iż w gminie Czeremcha osoby pozostające bez pracy to głównie osoby w przedziałach wieku 25-34 oraz 45-54 lat. W liczbie bezrobotnych przeważają osoby z wykształceniem zawodowym oraz gimnazjalnym i poniżej.

Wykres 12. Liczba osób nowo zarejestrowanych oraz osób wyrejestrowanych w latach 2004-2014 w powiecie hajnowskim

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Analizując powyższy wykres można zaobserwować, iż w powiecie hajnowskim liczba osób nowo zarejestrowanych, jako bezrobotne przewyższa liczbę osób, które podjęły pracę. Od 2011 roku zauważalny jest trend malejący liczby osób bezrobotnych. W przypadku liczby osób, które podjęły pracę tendencja jest rosnąca. Można przypuszczać, iż podobne tendencje będą w kolejnych latach.

1.3.3. Warunki mieszkaniowe

Gmina Czeremcha, ze względu na rolniczy charakter, cechuje się małym zróżnicowaniem zabudowy, w którym przeważa typ zabudowy rolniczej. Gmina z uwagi na rozproszoną zabudowę mieszkaniową nie posiada na swoim terenie zbiorczej sieci ciepłowniczej.

Liczba mieszkań ogółem w gminie Czeremcha na koniec roku 2014 wyniosła 196. Z przedstawionych danych w tabeli 14 widać, iż liczba mieszkań w ciągu ostatnich pięciu lat utrzymuje się na stałym poziomie.

W tabeli poniżej przedstawiono zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Czeremcha w latach 2010-2014

Tabela 13. Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Czeremcha w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Mieszkania	196	196	196	196	196
Mieszkania komunalne	33	31	30	28	28

Źródło: Urząd Gminy Czeremcha

Tabela 14. Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Czeremcha na tle powiatu i województwa

Wyszczególnienie	Obszar	Lata				
		2010	2011	2012	2013	2014
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania [m ²]	Gmina Czeremcha	67,7	67,7	67,9	68,0	68,1
	Powiat hajnowski	70,1	70,4	70,6	70,8	71,0
	Województwo podlaskie	74,9	75,2	75,4	75,6	75,9
Powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę [m ²]	Gmina Czeremcha	30,6	30,8	31,3	32,0	32,2
	Powiat hajnowski	31,7	32,3	33,1	33,7	34,4
	Województwo podlaskie	26,2	26,6	27,0	27,4	27,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w gminie Czeremcha wynosi 68,1 m² i jest mniejsza o 2,9 m² niż w powiecie hajnowskim i o 7,8 m² niż w województwie. Powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w gminie wynosi 32,2 m²/osobę i jest mniejsza o 2,2 m² od wskaźnika dla powiatu i wyższa o 4,4 m² niż w województwie.

Tabela 15. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w gminie Czeremcha

Wyszczególnienie	Lata		
	2010	2012	2014
Wodociąg	1359	1364	1371
Ustęp spłukiwany	1132	1137	1144
Łazienka	1081	1086	1093
Centralne ogrzewanie	821	826	833
Gaz sieciowy	0	0	0

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Tabela 16. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w gminie Czeremcha na tle powiatu i województwa [%]

Wyszczególnienie	Obszar	Lata		
		2010	2012	2014
	Na wsi	%	%	%
Wodociąg	Gmina Czeremcha	85,4	85,5	85,6
	Powiat hajnowski	82,6	82,8	82,9
	Województwo podlaskie	82,6	82,9	83,1
Łazienka	Gmina Czeremcha	67,9	68,1	68,2
	Powiat hajnowski	59,9	60,4	60,8
	Województwo podlaskie	68,6	69,0	69,5
Centralne ogrzewanie	Gmina Czeremcha	51,6	51,8	52,0
	Powiat hajnowski	36,0	36,7	37,3
	Województwo podlaskie	52,8	53,4	54,1

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Analizując powyższe dane liczba mieszkań wyposażonych w niezbędne instalacje techniczno-sanitarne w gminie Czeremcha na przestrzeni lat jest na stałym poziomie. Jednakże porównując udział mieszkań wyposażonych w instalacje sanitarno-techniczne w gminie Czeremcha na tle wskaźników dla powiatu i województwa wskaźnik ten wypada korzystnie. Szczególnie zauważalny jest odsetek mieszkań wyposażonych w

kanalizację, dla gminy Czeremcha wynosi on 85,6% i jest wyższy niż wskaźnik dla powiatu, który wynosi 82,9% i dla województwa 83,1%. Należy podkreślić, iż porównywane dane w powiecie i w województwie są dla obszarów wiejskich. Udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w gminie Czeremcha wynosi 68,2% i jest wyższy o 8,6% w stosunku do powiatu i niewiele niższy w stosunku do województwa podlaskiego. Podobne tendencje są w udziale mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie.

1.3.4. Edukacja

Na terenie gminy funkcjonuje Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czeremsze w skład którego wchodzi przedszkole, szkoła podstawowa i gimnazjum. W roku szkolnym 2015/2016 - do szkoły uczęszcza łącznie 265 uczniów i wychowanków, w tym 81 uczniów gimnazjum, 134 uczniów szkoły podstawowej i 50 przedszkolaków. Zatrudnionych jest 31 nauczycieli (25 - pełny etat, 6 - w niepełnym wymiarze).

Tabela 17. Liczba uczniów uczęszczających do poszczególnych placówek w gminie Czeremcha

Wyszczególnienie	Rok			
	2010/2011	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Gimnazjum	87	81	79	79
Szkoła Podstawowa	159	150	146	149
Przedszkole	68	63	60	51

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Tabela 18. Wskaźnik skolaryzacji netto na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminie Czeremcha na tle powiatu i województwa [%]

Wyszczególnienie	Obszar	Lata				
		2010	2011	2012	2013	2014
		%	%	%	%	%
Szkoły podstawowe	Gmina Czeremcha	89,60	87,85	85,63	84,30	82,05
	Powiat hajnowski	94,13	94,54	94,00	92,83	92,80
	Województwo podlaskie	92,67	92,28	91,8	91,54	90,81
Gimnazja	Gmina Czeremcha	93,75	88,42	89,69	87,78	82,11
	Powiat hajnowski	94,13	93,15	92,42	92,11	91,69
	Województwo podlaskie	92,22	91,81	91,06	90,62	90,19

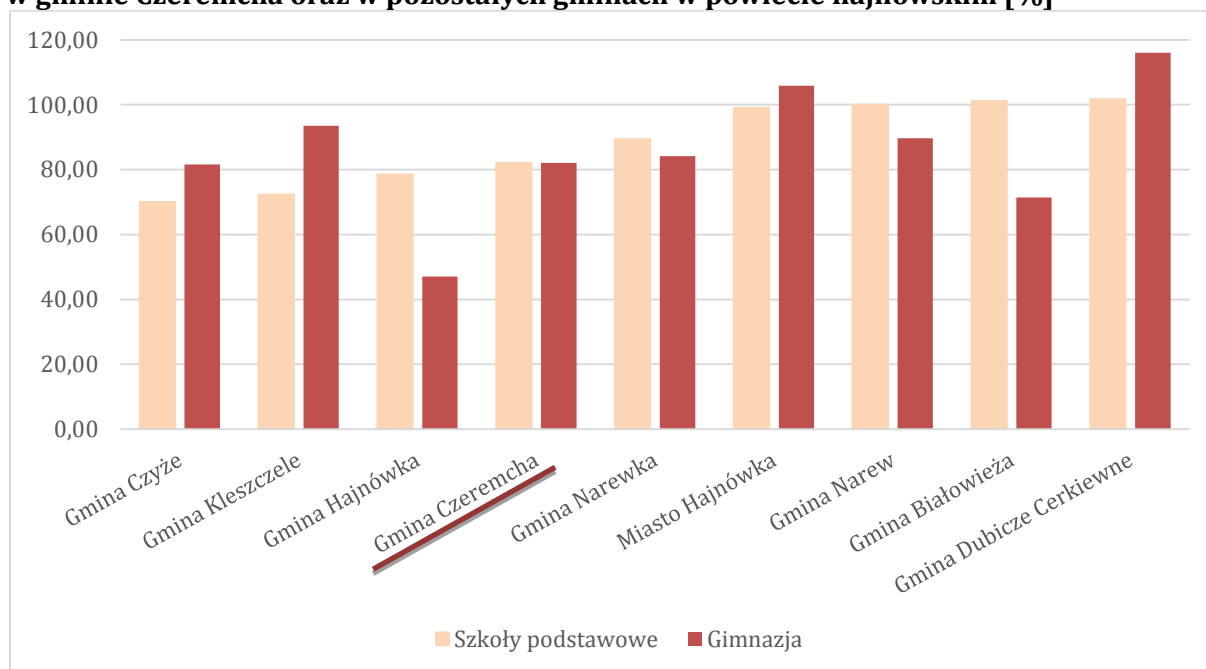
Źródło: Bank Danych Lokalnych

Z definicji współczynnik skolaryzacji netto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej, jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Wskaźnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych w 2014 roku dla gminy Czeremcha wynosił 82,05% i jest niższy niż w powiecie hajnowskim i województwie podlaskim. W powiecie wskaźnik skolaryzacji wynosił 92,80%, w województwie 90,81%. Podobnie

kształtuje się wskaźnik skolaryzacji dla gimnazjum, w gminie Czeremcha wynosi 82,11% i jest niższy od wskaźników przypadających dla powiatu i województwa.

Wykres 13. Wskaźnik skolaryzacji netto na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminie Czeremcha oraz w pozostałych gminach w powiecie hajnowskim [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Na tle pozostałych gmin w powiecie hajnowskim oraz obok miasta Hajnówka najwyższy wskaźnik skolaryzacji przypada gminie Dubicze Cerkiewne. Wskaźnik skolaryzacji netto dla szkoły podstawowej w gminie Czeremcha wynosi 82,05%, gdzie średni współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych w powiecie hajnowskim wynosi 88,26%, podobnie wygląda sytuacja w przypadku gimnazjum. Wskaźnik skolaryzacji netto dla gimnazjum w gminie wynosi 82,11% i jest niższy od średniego współczynnika skolaryzacji netto dla gimnazjum w powiecie hajnowskim o 3,61%.

Tabela 19. Wyposażenie szkół podstawowych i gimnazjum w komputery w gminie Czeremcha

Wyszczególnienie	Lata									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Komputery w szkołach										
Szkoły podstawowe	19	19	23	23	23	23	23	23	26	
Gimnazjum	18	18	18	18	19	19	24	22	22	
Komputery przeznaczone do użytku uczniów										
Szkoły podstawowe	-	-	-	19	19	19	19	16	19	
Gimnazjum	-	-	-	15	14	13	18	18	18	
Komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów										
Szkoły podstawowe	-	-	-	15	15	15	15	16	19	
Gimnazjum	-	-	-	15	14	13	18	18	18	
Komputery z dostępem szerokopasmowym przeznaczone do użytku uczniów										

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

Szkoły podstawowe	-	-	-	15	15	15	15	16	19
Gimnazjum	-	-	-	0	14	13	18	18	18
Pracownie komputerowe									
Szkoły podstawowe	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gimnazjum	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Tabela 20. Udział komputerów przeznaczonych do użytku uczniów w szkołach z dostępem do internetu [%]

Wyszczególnienie	Obszar	Lata				
		2008	2009	2010	2011	2012
		%	%	%	%	%
Szkoły podstawowe	Gmina Czeremcha	100	92,86	100	100	100
	Powiat hajnowski	100	92,86	100	100	100
	Województwo podlaskie	86,65	87,76	90,05	91,17	92,1
Gimnazja	Gmina Czeremcha	100	100	100	100	100
	Powiat hajnowski	91,67	91,67	91,67	91,67	91,67
	Województwo podlaskie	86,63	84,8	85,29	85,22	85,02

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Na przestrzeni lat 2008-2012 w gminie Czeremcha obserwuje się stały poziom wyposażenia szkół podstawowych i gimnazjum w komputery. W szkołach podstawowych w gminie 73,08% komputerów służy bezpośrednio uczniom, w przypadku gimnazjum 81,82% komputerów wykorzystywanych jest przez uczniów. Udział komputerów przeznaczonych dla uczniów w szkole podstawowej i gimnazjum w gminie jest wyższy niż w powiecie i województwie.

Ważnym aspektem jest również dostęp do internetu w szkołach znajdujących się na terenie gminy. W gminie w szkołach podstawowych i gimnazjum 100% komputerów przeznaczonych do użytkowania umożliwia uczniom korzystanie z internetu.

1.3.5. Kultura i sport

Ośrodkiem upowszechniającym kulturę w gminie jest Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze oraz świetlice w miejscowościach Stawiszcze, Kuzawa, Czeremcha-Wieś, Czeremcha, Wólka Terechowska, Opaka Duża, Bobrówka. Do zadań Gminnego Ośrodka Kultury należy rozwijanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych społeczeństwa, tworzenie warunków dla rozwoju amatorskich ruchów artystycznych. Organizowane są koncerty, spektakle, przeglądy, konkursy i warsztaty twórcze. Corocznie organizowane są liczne imprezy plenerowe, spotkania, wieczorki taneczne.

Do stałych form działalności Gminnego Ośrodka Kultury w Czeremsze należy prowadzenie koła plastyczno-rękodzielniczego (m.in. warsztaty wyplatania ze słomy, tkackie, garncarskie, wykonywania kwiatów z bibuły; decoupage, makrama, linoryt), nauka gry na instrumentach (instrumenty dęte, akordeon, pianino), w tym Młodzieżowy

Zespół Instrumentów Dętych, prowadzone są zajęcia taneczne oraz współpraca z Zespołem Czeremszyna i Hiłoczka. Zespół Czeremszyna jest zespołem folkowym, inspirowany się głównie folklorem słowiańskim, głównie podlaskim. Powstał w 1993 roku w Czeremsze. Zespół słynie przede wszystkim z pieśni ludowych wykonywanych w gwarze z Podlasia. Czeremszyna koncertowała w wielu miastach Polski oraz poza jej granicami m.in.: we Włoszech, Niemczech, Francji, w Szwecji, Belgii, Holandii, Rosji, na Łotwie, Litwie i Węgrzech oraz w Nepalu. Oprócz zespołu Czeremszyna Gminny Ośrodek Kultury współpracuje też z dziecięco-młodzieżowym zespołem folklorystycznym „Hiłoczka”, który działa od 1996 roku. Młodzież śpiewająca w "Hiłoczce" to kontynuatorzy tradycji, pieśni i obrzędów. W repertuarze grupy są kolędy, szchedriwki, wesnianki i rohulki, pieśni weselne oraz inne ukraińskie pieśni ludowe.

Tabela 21. Działalność domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic w gminie Czeremcha w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	Lata				
	2009	2011	2012	2013	2014
Imprezy	139	172	98	125	146
Uczestnicy imprez	9890	14160	20915	35780	34965
Koła (kluby)	2	5	5	5	5
Członkowie kół (klubów)	220	380	493	484	366

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W gminie Czeremcha w roku 2014 zostało zorganizowanych 146 imprez, w których brało udział 34 965 uczestników. W ramach działalności Ośrodka Kultury działało 5 kół (klubów), w których działało 366 członków.

Na terenie gminy działa Środowiskowy Klub Sportowy "Kolejarz" prowadzący sekcję tenisa stołowego oraz sekcję piłki nożnej. Obiekty sportowe znajdujące się na terenie gminy to: stadion sportowy, kompleks boisk „Orlik”, boisko do piłki siatkowej i ręcznej, sala gimnastyczna przy szkole podstawowej, urządzona sala do gry w tenisa stołowego.

Działalność upowszechniającą czytelnictwo prowadzi Gminna Biblioteka Publiczna w Czeremsze. Na przestrzeni ostatnich lat księgozbiór biblioteki powiększał się systematycznie, od 2009 do 2014 roku liczba woluminów wzrosła o 1574 pozycji. Powiększyła się również liczba czytelników. W roku 2014 było do wypożyczenia 20 484 książki, z których skorzystało 521 osób.

1.3.6. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy podstawowa opieka zdrowotna realizowana jest w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Czeremsze. W miejscowości Czeremcha są 2 punkty apteczne.⁴

⁴ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czeremcha

1.3.7. Obiekty dziedzictwa kulturowego

Gmina Czeremcha posiada wiele walorów kulturowych, do których należą:

- Dróżniczówka – budynek murowany z początków XX wieku w Czeremsze
- Domy drewniane z końca XIX wieku i początku XX w Czeremsze
- Cerkiew p.w. św. Kosmy i Damiana w Czeremcha-Wieś – zbudowana w 1816 r., rozbudowano ją w drugiej połowie XIX wieku. Jest to najstarszy obiekt sakralny w gminie Czeremcha. Pierwsze wzmianki o cerkwi pochodzą z 1798 r. Początkowo była to świątynia greckokatolicka, a w 1850 r. przemianowana na prawosławną.
- Grodzisko wczesnośredniowieczne - położone w pobliżu Bobrówki(Jancewicz) datowane na XII w. zwane Zamczyskiem. Zachowane jest w postaci wału ziemnego o średnicy około 50 m.
- Zabytkowy cmentarz prawosławny w Kuzawie - z XIX i XX wieku.
- Cmentarz żołnierzy w Kuzawie
- Prawosławna kaplica cmentarna w miejscowości Opaka Duża - wybudowana na niewielkim wzniesieniu pod koniec XIX w. na planie krzyża greckiego. Wnętrze świątyni zdobią staro- i nowotestamentowe ikony pisane przez XIX-wiecznych artystów. Szczególną wartość przedstawiają rzadko spotykane w skali kraju ikony nowotestamentowe, na których przedstawiony jest Bóg-Ojciec.
- Cerkiew p.w. Opieki Matki Boskiej– architekturą nawiązuje do budownictwa ludowego z XIX i XX wieku. Cerkiew w Zubaczach została zbudowana na planie krzyża łacińskiego w 1897r. na fundamentach wcześniejszej świątyni z XVII w., która uległa spaleni. Obok cerkwi stoi dzwonnica z tego samego okresu. Obiekt ten zlokalizowany jest na trójkątnym placyku w centrum wsi, który stanowi pozostałości dawnego założenia miejskiego, najstarszego (XV-XVII w.) i jedyne go byłego miasteczka na terenie gminy Czeremcha.
- Cmentarz z XIX wieku – znajduje się na skraju wsi Zubacze. Można tam zobaczyć XIX-wieczne nagrobki, m.in. właścicieli pobliskiego majątku w Jancewiczach.⁵

1.3.8. Pomoc społeczna

Podstawowym zadaniem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnej sytuacji życiowej, której nie są w stanie pokonać samodzielnie. Polega ona w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Zadania związane z udzielaniem wsparcia osobom potrzebującym są realizowane przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Na szczeblu gminy zadania te wykonują gminne lub miejskie ośrodki pomocy społecznej.

⁵ www.zielonewrota.pl

W Czeremsze znajduje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS), który swoim działaniem obejmuje wszystkie miejscowości wchodzące w skład gminy. Ośrodek jest jednostką budżetową finansowaną z budżetu gminy. Do zadań Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej należą między innymi:

- tworzenie warunków organizacyjnych funkcjonowania pomocy społecznej,
- analiza i ocena zapotrzebowania na świadczenia pomocy społecznej,
- przyznawanie i wypłacanie świadczeń,
- pomoc osobom lub rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności funkcjonowania w społeczeństwie,
- dożywianie,
- wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizowanie pieczy rodziny zastępczej,
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

W 2014 roku do GOPS w Czeremsze wpłynęło 1370 podań, wniosków o wsparcie finansowe lub pomoc w postaci wyżywienia dzieci w szkołach. W ramach zadań własnych wypłacane są:

- zasiłki stałe,
- składki na ubezpieczenia zdrowotne od zasiłków stałych,
- zasiłki okresowe,
- zasiłki jednorazowe celowe,
- w ramach rządowego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”
- dodatki mieszkaniowe,
- dodatki energetyczne.

Ośrodek oprócz zadań z zakresu pomocy społecznej realizuje świadczenia rodzinne oraz fundusz alimentacyjny. Świadczenia rodzinne obejmują zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego takie jak:

- dodatek z tytułu urodzenia dziecka,
- dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,
- dodatek z tytułu samotnego wychowania dziecka,
- dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego,
- świadczenia z funduszu alimentacyjnego.

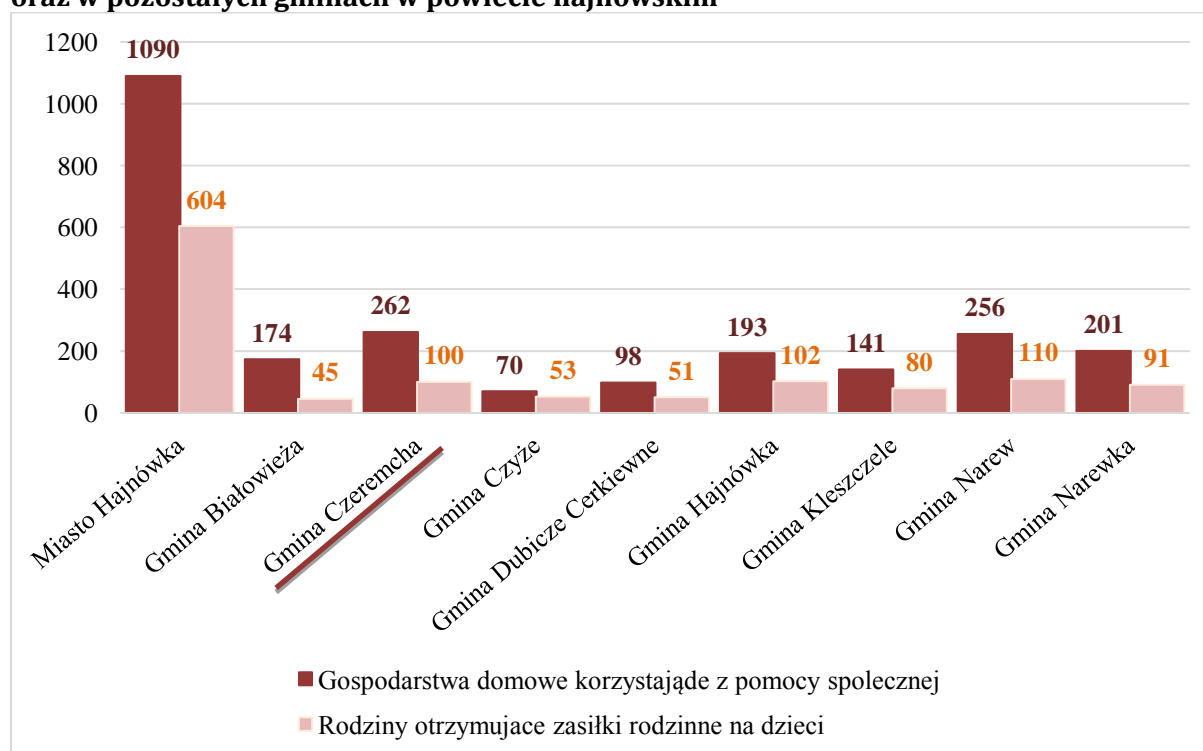
Tabela 22. Świadczenia pomocy społecznej w gminie Czeremcha w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	Lata					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	227	253	242	250	255	262
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	185	164	143	126	133	100

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W analizowanych latach 2009-2014 w gminie odnotowuje się wzrost liczby gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej. Od roku 2009 liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej wzrosła o 35 gospodarstw. Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci od 2009 roku spadła o 85 rodzin.

Wykres 14. Udzielone świadczenia w ramach pomocy społecznej w gminie Czeremcha oraz w pozostałych gminach w powiecie hajnowskim

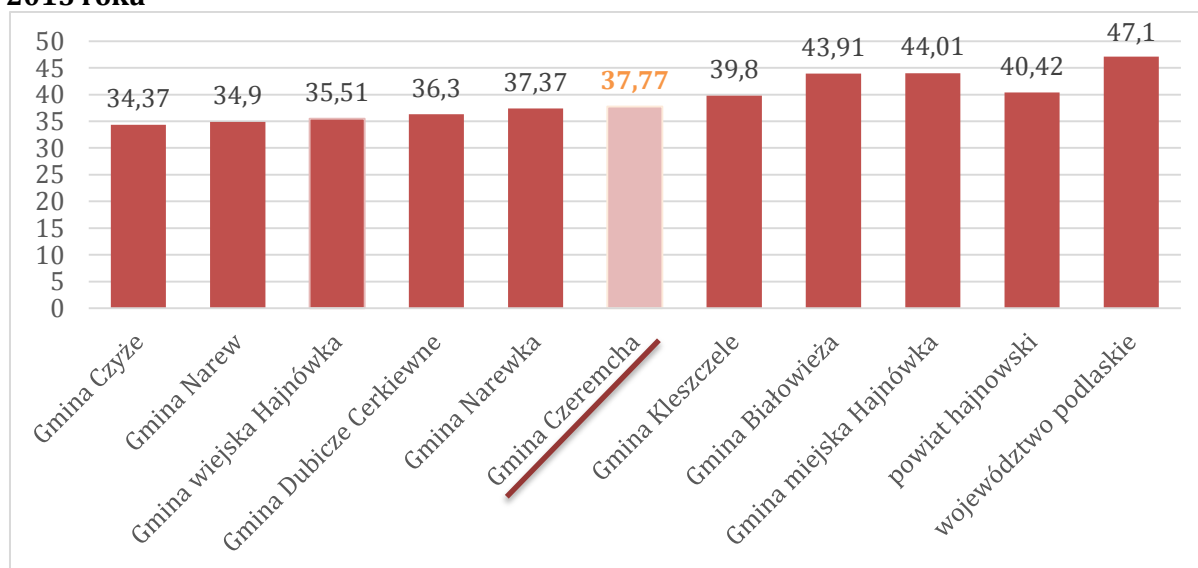
Źródło: Bank Danych Lokalnych

W gminie Czeremcha 100 rodzin otrzymuje zasiłki rodzinne na dzieci. Gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej na terenie gminy jest 262. Najwięcej korzystających z pomocy społecznej jest w mieście Hajnówka.

1.3.9. Frekwencja

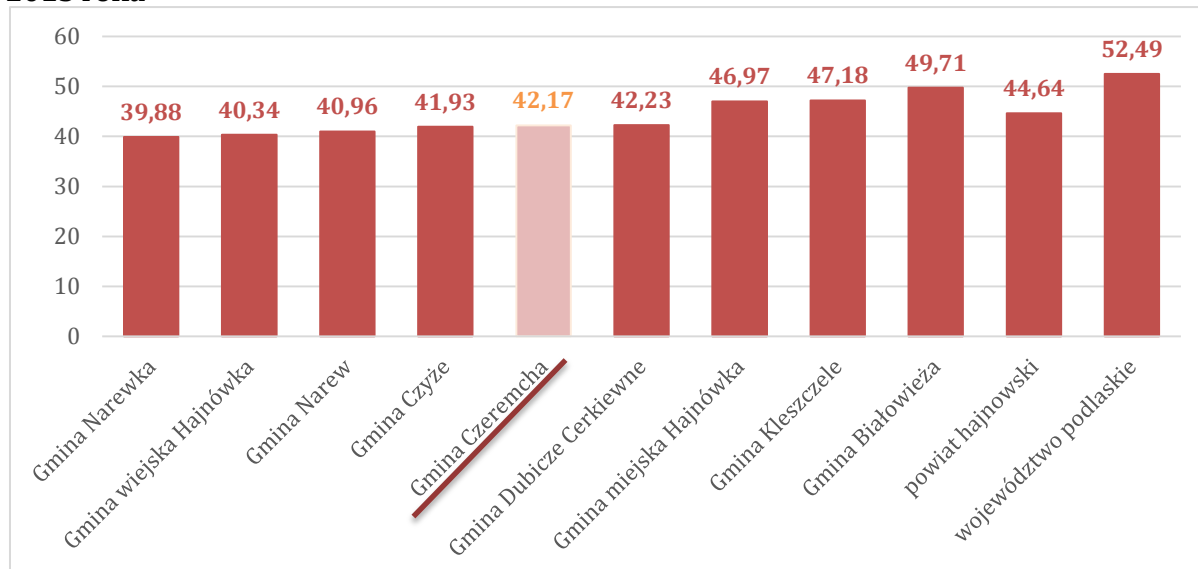
Przedmiotem analizy była frekwencja wyborcza mieszkańców gminy Czeremcha w 2015 roku. Informacje opracowano na podstawie danych z Państwowej Komisji Wyborczej i obejmują: wybory prezydenckie oraz wybory parlamentarne.

Wykres 15. Zestawienie frekwencji w wyborach prezydenckich w gminie Czeremcha na tle województwa podlaskiego, powiatu oraz pozostałych gmin w powiecie hajnowskim w 2015 roku

Źródło: www.pkw.gov.pl

Wykres 16. Zestawienie frekwencji w wyborach parlamentarnych w gminie Czeremcha na tle województwa podlaskiego, powiatu oraz pozostałych gmin w powiecie hajnowskim w 2015 roku

Źródło: www.pkw.gov.pl

Analizując frekwencję mieszkańców gminy Czeremcha w wyborach zarówno prezydenckich i parlamentarnych stwierdzić można, iż mieszkańcy gminy wykazują podobną aktywność społeczną jak mieszkańcy pozostałych gmin w powiecie

hajnowskim, w porównaniu do frekwencji w województwie podlaskim frekwencja w gminie Czeremcha jest niższa.

1.4. Infrastruktura techniczna i komunalna

1.4.1. Sieć drogowa

Na infrastrukturę drogową gminy Czeremcha składają się drogi: krajowe, powiatowe oraz gminne. Przez obszar gminy Czeremcha przebiega droga krajowa nr 66 o statusie drogi międzynarodowej, prowadząca do przejścia granicznego w Połowcach. Dotychczas przejście graniczne obsługiwało ruch samochodowy (samochody osobowe). Od 1 kwietnia 2015 roku po przeprowadzonej rozbudowie i modernizacji przejście obsługuje również autokary z podróżnymi i samochody ciężarowe o masie do 7,5 tony.

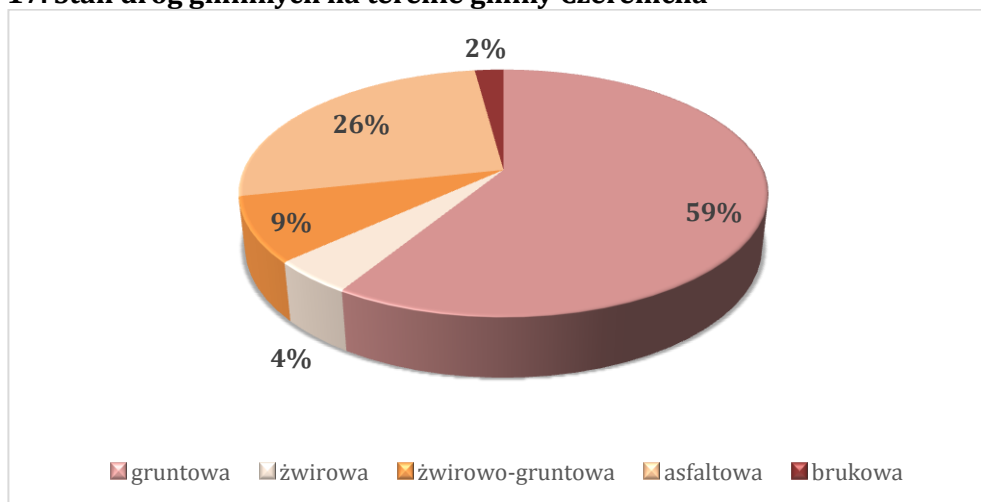
Zgodnie z aktualnie obowiązującą klasyfikacją droga krajowa nr 66 jest drogą główną ruchu przyspieszonego GP. Droga ta obsługuje ciężki ruch tranzytowy od granicy kraju do centrum, ruch gospodarczy w tym rejonie oraz znaczny ruch turystyczny w czasie trwania sezonu letniego. Długość drogi krajowej przebiegającej przez obszar gminy Czeremcha wynosi 8,50 km.

Tabela 23. Długość dróg na terenie gminy Czeremcha

Rodzaj drogi	Długość [km]
Drogi krajowe	8,50
Drogi powiatowe	31,80
Drogi gminne	59,89
Suma:	100,19

Źródło: Urząd Gminy Czeremcha

Wykres 17. Stan dróg gminnych na terenie gminy Czeremcha

Źródło: Urząd Gminy Czeremcha

W gminie Czeremcha dominują drogi gruntowe, które stanowią 59% powierzchni wszystkich dróg, 26% zajmują drogi asfaltowe, 9% żwirowo-gruntowa. Załedwie 4% stanowią drogi żwirowe i 2% - brukowe.

W gminie zapewniony jest transport zbiorowy autobusowy i obejmuje swoim obszarem główne ciągi komunikacyjne. Gmina Czeremcha obsługiwana jest na następujących trasach:

- PKS Siemiatycze: Siemiatycze – Klukowicze – Zubacze – Berezyszczce – Czeremcha – Kleszczele – Hajnówka – Białystok,
- Arriva Sp. z o. o.: Białystok – Bielsk Podlaski – Kleszczele – Czeremcha,
- Voyager Trans: Białystok – Hajnówka – Kleszczele – Czeremcha.

Infrastrukturę komunikacyjną uzupełniają linie kolejowe przechodzące przez teren gminy:

- Linia Nr 31 Siedlce - Hajnówka o znaczeniu państwowym, od granicy województwa podlaskiego do Czeremchy dwutorowa, dalej do Hajnówki jednotorowa o nawierzchni typu ciężkiego i dopuszczalnym nacisku 201kN/oś, V max. - 80 km/h.

Linie uzupełniające:

- Nr 32 Czeremcha – Białystok jednotorowa, o nawierzchni typu ciężkiego i dopuszczalnym nacisku 186 kN/oś, Vmax. - 60km/h,
- Nr 43 Czeremcha-granica państwa – Brześć, jednotorowa, o nawierzchni typu ciężkiego i dopuszczalnym nacisku 191kN/oś, stan techniczny dostateczny, zawieszony ruch towarowy.

Na terenie gminy znajduje się kolejowe przejście graniczne Czeremcha – Wysoko Litowsk. Na terenie kolejowego przejścia granicznego znajduje się główny budynek administracyjny, usytuowany w bezpośredniej styczności z linią kolejową. Istniejąca infrastruktura oraz wykorzystywane urządzenia techniczne, wymagają modernizacji.

1.4.2. System energetyczny

Obszar gminy Czeremcha zasilany jest za pomocą dwóch linii energetycznych, z Bielska Podlaskiego oraz Siemiatycz.

Sieć elektroenergetyczna na terenie gminy Czeremcha obejmuje swym zakresem stacje niskiego napięcia (Sn/nn) słupowe w ilości 35 sztuk oraz wewnętrzne w ilości 1 sztuki. Przez obszar gminy przebiegają linie średniego napięcia (Sn): kablowe 5,563 km oraz napowietrzne 54,356 km oraz linie niskiego napięcia (nn): kablowe 5,153 km oraz napowietrzne 59,768 km. Użytkowana na terenie gminy sieć elektroenergetyczna posiada 30 sztuk przyłączy kablowych oraz 1669 przyłączy napowietrznych.

Jako zakres planowanych w latach 2014 -2019 zadań modernizacyjnych określono modernizację stacji SN/nn 2 sztuki, modernizację linii nn o długości 1,78 km oraz 100 przyłączy.

Do zadań rozwojowych w latach 2014 – 2019 określono rozwój stacji SN/nn 1 sztuka, rozwój linii SN o długości 0,2 km linii nn o długości 1,75 km oraz 51 sztuk nowych przyłączy.

Infrastruktura elektroenergetyczna znajdująca się obecnie na terenie gminy Czeremcha w pełni zaspokaja potrzeby dostaw energii odbiorcom z tego terenu.

1.4.3. Gazownictwo

Gmina Czeremcha nie jest zgazyfikowana. Gaz do celów bytowych odbiorcom indywidualnym w gospodarstwach domowych dostarczany jest w butlach poprzez punkty dystrybucyjne.

Z uwagi na luźną zabudowę i znaczne oddalenie od siebie poszczególnych miejscowości budowa sieci gazowej jest ekonomicznie nieuzasadniona. Nie planuje się budowy sieci gazowej na obszarze gminy.

1.4.4. Ciepłownictwo

Gmina Czeremcha z uwagi na rozproszoną zabudowę mieszkaniową nie posiada na swoim terenie zbiorczej sieci ciepłowniczej. Jedynie budynki wielorodzinne posiadają lokalne sieci ciepłownicze zasilane jedną kotłownią dla całej wspólnoty.

Pozostałe budynki mieszkalne jednorodzinne, budynki znajdujące się pod zarządem gminy, budynki przeznaczone pod działalność gospodarczą ogrzewane są za pomocą indywidualnych źródeł ciepła. W głównej mierze są to kotły opalane węglem oraz drewnem.

Do produkcji ciepła niemożliwe jest wykorzystanie gazu, ponieważ na terenie gminy w chwili obecnej nie jest użytkowana sieć gazowa. Gmina nie jest zgazyfikowana.

W tabeli poniżej przedstawiono wykaz obiektów publicznych pod kątem przeprowadzonych prac termomodernizacyjnych.

Tabela 24. Wykaz obiektów gminnych

Lp.	Nazwa obiektu	Miejscowość	Rodzaj źródła ciepła	Prace termomodernizacyjne
1.	Urząd Gminy	Czeremcha	Kocioł olejowy	Przeprowadzone w 1999 r.

2.	Budynek referatu ul. 1-go Maja	Czeremcha	Piec kaflowy	Brak
3.	Oczyszczalnia ścieków ul. Fabryczna	Czeremcha	Ogrzewanie elektryczne	Nowa oczyszczalnia wybudowana w 2015 r.
4.	Oczyszczalnia ścieków ul. Duboisa	Czeremcha	Ogrzewanie elektryczne	Brak
5.	Hydrofornia	Kuzawa	Kocioł na węgiel/drewno	Brak
6.	Budynek mieszkalny ul. Fabryczna 19	Czeremcha	Piec kaflowy	Brak
7.	Budynek mieszkalny ul. Fabryczna 21	Czeremcha	Piec kaflowy	Brak
8.	Budynek mieszkalny ul. Fabryczna 23	Czeremcha	Piec kaflowy	Brak
9.	Budynek mieszkalny i świetlica ul. Fabryczna 9	Czeremcha	Kocioł na węgiel	Przeprowadzona w 2013 r.
10.	Garaż ul. Duboisa	Czeremcha	Brak	Brak
11.	Budynek mieszkalny ul. 1-go Maja 85	Czeremcha	Piec kaflowy	Brak
12.	Budynek mieszkalny ul. 1-go Maja 88	Czeremcha	Piec kaflowy	Brak
13.	Przepompownia ścieków ul. 1-go Maja	Czeremcha	Brak	-
14.	Przepompownia ścieków ul. Szkolna	Czeremcha	Brak	-
15.	ORLIK ul. Szkolna	Czeremcha	Ogrzewanie elektryczne	Przeprowadzono w 2009 r.
16.	Ośrodek zdrowia	Czeremcha	Kocioł węglowy	Przeprowadzono w 2014r.
17.	Świetlica wiejska	Wólka Terechowska	Piec kaflowy	Brak
18.	Świetlica wiejska	Stawiszcze	Ogrzewanie elektryczne	Przeprowadzono w 2010 r.
19.	Świetlica wiejska	Kuzawa	Kominek na drewno	Brak
20.	Świetlica wiejska	Czeremcha-Wieś	Kominek na drewno	Brak
21.	Świetlica wiejska	Bobrówka	Kominek na drewno	Przeprowadzono w 2014 r.
22.	Świetlica wiejska	Opaka Duża	Kocioł na drewno	Brak
23.	Gminny Ośrodek Kultury	Czeremcha	Kocioł olejowy, kominek	Przeprowadzono w 2008 r.

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

24.	Szkoła Podstawowa i Przedszkole	Czeremcha	Kocioł węglowy	Bark
25.	Gimnazjum Publiczne	Czeremcha	Kocioł węglowy	Przeprowadzono w 2003r.

Źródło: Projekt założeń do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Czeremcha na lata 2015-2030

Według danych w 2014 roku termomodernizacja została przeprowadzona w Ośrodku Zdrowia i świetlicy wiejskiej w Bobrówce. Nadal większość budynków będących pod zarządem gminy Czeremcha nie przeszło prac związanych z termomodernizacją.

1.4.5. Gospodarka wodno-ściekowa

Zapotrzebowanie mieszkańców gminy w wodę pitną realizowane jest z stacji wodociągowej grupowego wodociągu Kuzawa. Źródłem poboru wody jest ujęcie wody podziemne składające się z 3 studni: studnia 1 o głębokości 70m i wydajności eksploatacyjnej 45m³/h, przy depresji S= 9,6m, studnia 2 o głębokości 70m i wydajności eksploatacyjnej 53m³/h przy depresji S=10m, studnia 3 o głębokości 68m i wydajności eksploatacyjnej również 39 m³/h przy S=7,5m⁶.

W roku 2014 w ramach projektu pn. „Budowa infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie Gminy Czeremcha” dzięki dofinansowaniu ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 została rozbudowana sieć wodociągowa i kanalizacyjna. Zakres prac obejmował budowę sieci kanalizacyjnej przy ulicach: Stawiska, Lipowa, Fabryczna, Boczna, Wiśniowa, Długa, Topolowa, Nowa, Wiejska w Czeremsze oraz część wsi Stawiszczce oraz budowę sieci wodociągowej na odcinku Wólka Terechowska – Pohulanka – Opaka Duża.

Według danych GUS długość sieci wodociągowej i liczba przyłączonych gospodarstw systematycznie rośnie z roku na rok. W 2014 roku długość sieci wodociągowej wynosiła 73,5 km, z 1283 przyłączami prowadzącymi do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania.

Na terenie gminy scentralizowany system kanalizacji sanitarnej, w układzie grawitacyjno - pompowym posiada miejscowość gminna Czeremcha oraz sołectwa: Kuzawa, Stawiszczce i Połowce. Na terenie gminy Czeremcha działają dwie oczyszczalnie ścieków komunalnych przy ul. Duboisa oraz przy ul. Fabrycznej.

W 2015 roku zakończono realizację inwestycji, która polegała na budowie gminnej oczyszczalni ścieków przy ul. Fabrycznej w Czeremsze. W ramach prowadzonej inwestycji został wybudowany obiekt oczyszczalni ścieków typu biologiczno-mechaniczna, o średniodobowej wydajności 300 m³/dobę. W skład obiektu wchodzi 3

⁶ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czeremcha

budynki (budynek technologiczno-socjalny, mechanicznego oczyszczania, punktu zlewnego FEK-PAK wraz ze stacją najazdową), wiata na agregat i dwa reaktory typu SBR.

Produktem oczyszczania ścieków komunalnych są osady ściekowe. Osady ściekowe są składowane na kompostowniku na składowisku odpadów należącym do Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych Sp. z o. o. w Hajnówce, z późniejszym przeznaczeniem rolniczym, zatem nie ulegają one przetworzeniu na terenie gminy.

1.4.6. Gospodarka odpadami

Na terenie gminy Czeremcha w pobliżu miejscowości Czeremcha, tuż przy drodze krajowej nr 66 od 1978 roku funkcjonowało składowisko odpadów komunalnych. Składowisko decyzją Starostwa Powiatowego w Hajnówce Nr RŚ.7636/5/2009 z dnia 28.12.2009r. zostało zamknięte z dniem 01.09.2012 roku.

Na terenie Gminy Czeremcha na chwilę obecną nie ma możliwości przetwarzania odpadów komunalnych. Wszystkie odpady przekazywane są do Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce. Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych zlokalizowany jest w Czeremsze.

1.4.7. System teleinformatyczny

Gmina Czeremcha realizowała projekt pn. „Budowa nadbużańskiej szerokopasmowej sieci dystrybucyjnej”, który został dofinansowany w ramach Priorytetu IV. Społeczeństwo Informacyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013.

Projekt zakładał budowę infrastruktury teleinformatycznej uzupełniającej zasoby operatorów telekomunikacyjnych działających na terenie objętym projektem oraz uzupełniającą sieć dystrybucyjną budowaną w ramach projektu sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej na terenie woj. podlaskiego. Budowana infrastruktura obejmowała elementy pasywne, które są niezbędne do instalacji i działania szerokopasmowej sieci internetowej (np.: kanalizacja teletechniczna, przewody, światłowody, studnie czy lokalizacje węzłów telekomunikacyjnych) oraz elementy aktywne w ilości potrzebnej do uzyskania założonego celu (węzły sieci dystrybucyjnej).

1.4.8. Zagospodarowanie przestrzenne

Gmina Czeremcha posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wyodrębnionych obszarów. Dla reszty obszarów określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy następuje w drodze decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Tabela 25. Decyzje o warunkach zabudowy w gminie Czeremcha w latach 2009-2014 [szt.]

Wyszczególnienie	Lata					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	5	4	4	3	4	4
Decyzje o warunkach zabudowy ogółem	14	14	13	15	14	14
Decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej	0	0	0	0	0	0
Decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	11	9	11	11	7	10
Decyzje dotyczące zabudowy usługowej	3	1	0	0	2	0
Decyzje dotyczące innej zabudowy	0	4	2	4	5	4

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W latach 2009-2014 w gminie Czeremcha wydawano 18 decyzji średniorocznie. Głównie są to decyzje dotyczące warunków zabudowy mieszkaniowej.

1.5. Potencjał gospodarczo-ekonomiczny

1.5.1. Gospodarka

Gmina Czeremcha jest gminą o typowo rolniczym i leśnym rodzaju produkcji. Na obszarze gminy uprawiane są głównie zboża oraz hodowane bydło mleczne. Z uwagi na rozległe obszary leśne dużą rolę odgrywa przemysł przetwórstwa drzewnego. Na terenie gminy według danych GUS na koniec roku 2014 zarejestrowanych było 129 podmiotów gospodarczych. Sektor prywatny stanowi 93%. Dominującą formą prawną w sektorze prywatnym są osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, które stanowią 72,5%.

W tabeli poniżej przedstawiono liczbę podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Czeremcha w latach 2010-2014.

Tabela 26. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	129	121	117	116	129
Sektor publiczny	7	9	9	9	9
Sektor prywatny	122	112	108	107	120

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W tabeli poniżej przedstawiono podmioty gospodarki narodowej według wielkości.

Tabela 27. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Czeremcha

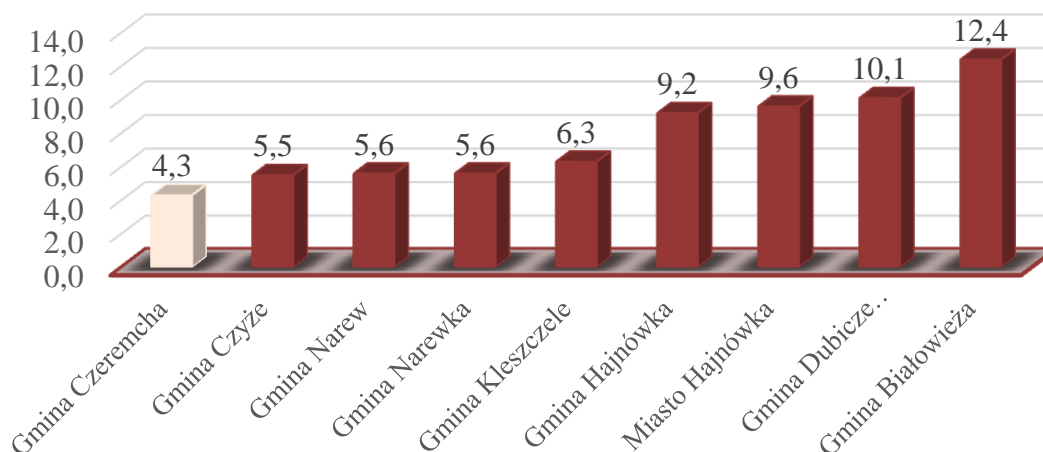
Wyszczególnienie	Liczba zatrudnionych pracowników				
	0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
Województwo podlaskie	94465	3043	735	78	18
Powiat hajnowski	2872	108	33	1	1
Miasto Hajnówka	1590	61	21	1	0
Gmina Białowieża	204	11	5	0	0
Gmina Czeremcha	125	2	2	0	0
Gmina Czyże	85	4	0	0	0
Gmina Dubicze Cerkiewne	117	3	0	0	0
Gmina Hajnówka	270	5	1	0	0
Gmina Kleszczele	134	6	1	0	0
Gmina Narew	162	8	1	0	1
Gmina Narewka	185	8	2	0	0

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Według danych przedstawionych w tabeli dominującą grupę przedsiębiorców w gminie Czeremcha stanowią mikro przedsiębiorcy około 97%. Mali przedsiębiorcy 1,5% i średni również 1,5%. Na terenie gminy nie są zarejestrowane duże przedsiębiorstwa. Podobna struktura jest w pozostałych gminach w powiecie hajnowskim, dominującą grupą przedsiębiorców są mikro przedsiębiorcy, którzy są samozatrudnieni lub zatrudniają do 9 osób. Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych jest w mieście Hajnówka.

W tabelach poniżej przedstawiono liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie Czeremcha na tle gmin w powiecie hajnowskim.

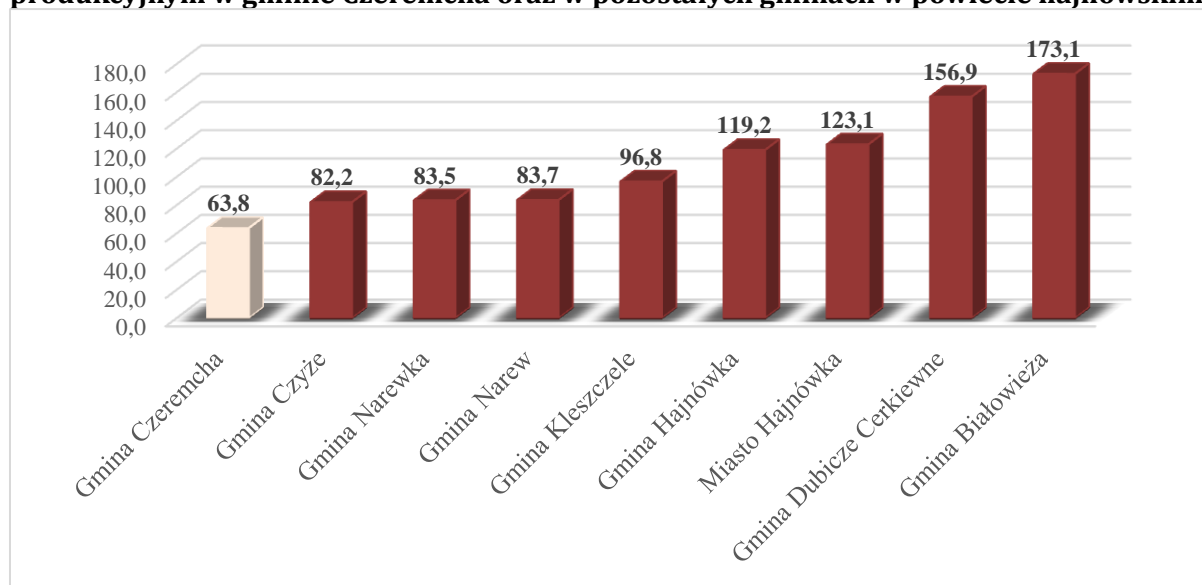
Wykres 18. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie Czeremcha oraz w pozostałych gminach w powiecie hajnowskim

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Gmina Czeremcha w odniesieniu do gmin w powiecie hajnowskim pod względem liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym wypada najslabiej. Najlepsza sytuacja jest w gminie Białowieża, gdzie wskaźnik jest wyższy niż w województwie podlaskim. Gmina Czeremcha wykazuje niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców.

Wykres 19. Liczba podmiotów przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminie Czeremcha oraz w pozostałych gminach w powiecie hajnowskim

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Analizując wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, można stwierdzić, że na tle gmin powiatu hajnowskiego, gmina Czeremcha wypada niekorzystnie. Wartość wskaźnika w 2014 roku dla gminy wyniósł 63,8 podmiotów na 1000 ludności. Najbardziej przedsiębiorczą gminą w powiecie hajnowskim jest gmina Białowieża.

Tabela 28. Wykaz podmiotów gospodarczych na terenie gminy wg sekcji PKD 2007 w gminie Czeremcha 2014 roku

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	6
Górnictwo i wydobywanie	0
Przetwórstwo przemysłowe	8
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0
Budownictwo	19
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	32
Transport i gospodarka magazynowa	3
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami	4

gastromicznymi	
Informacja i komunikacja	1
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	3
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	10
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	2
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	3
Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	4
Edukacja	6
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	5
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	5
Pozostała działalność usługowa, działalność organizacji członkowskich Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	18
Organizacje i zespoły eksterytorialne	0

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W powyższej tabeli przedstawiono podmioty gospodarcze z sektora publicznego i prywatnego zarejestrowane w 2014 roku z podziałem na sekcje PKD. Działalność koncentruje się głównie na handlu detalicznym i hurtowym, budownictwie, rolnictwie i leśnictwie oraz transporcie.

Poniższa tabela zawiera wykaz głównych przedsiębiorców na terenie gminy Czeremcha.

Tabela 29. Główni przedsiębiorcy na terenie gminy Czeremcha

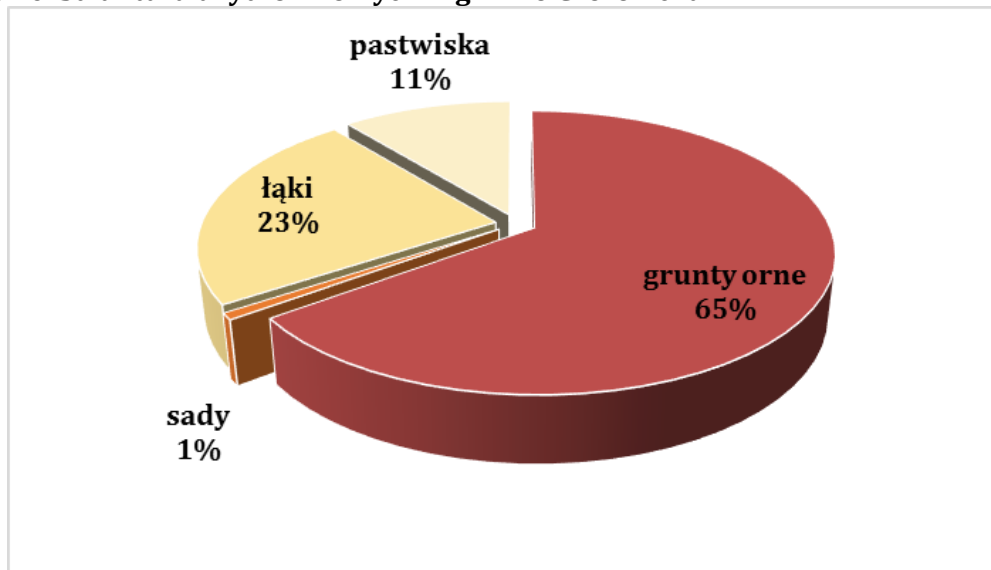
Lp.	Nazwa	Branża
1.	Nasycalnia Podkładów Czeremcha Sp. z o.o.	Usługi, handel, transport
2.	Arhelan Burzyńscy Spółka Jawna	Usługi, handel
3.	Lewiatan Holding S.A.	Usługi, handel
4.	Lesław Kalisz P.P.H.U.	Usługi, handel
5.	Dentom NZOZ Przychodnia Stomatologiczna A.Tomaszuk	Służba zdrowia
6.	Tamara Niczyporuk Miras Sklep Spożywczo Przemysłowy	Usługi, handel
7.	Arnika Apteka Halina Wiluk	Handel, usługi
8.	Auto Moto Technika Paweł Rożuk	Usługi, handel, naprawa

Źródło: Bank Danych Lokalnych

1.5.2. Rolnictwo

Gmina dysponuje znacznymi zasobami użytków rolnych. Powierzchnia użytków rolnych wynosi 4628 ha, co stanowi 47,84% powierzchni gminy. W użytkach rolnych dominują grunty orne o powierzchni 3006 ha tj. 65%, 23% stanowiły łąki, pastwiska 11% oraz w niewielkim stopniu sady 1%.

Wykres 20. Struktura użytków rolnych w gminie Czeremcha

Źródło: Powszechny Spis Rolny w 2010 r.

W województwie podlaskim istnieją jedne z najtrudniejszych warunków przyrodniczo-klimatycznych, jak też glebowych w Polsce. Wiąże się to z krótkim okresem wegetacji, dużym spadkiem temperatur i niską klasą bonitacji gleb. Ze względu na kategorie gleby dominują gleby bardzo lekkie – piasek luźny, słabo gliniasty (47,47%), które są bardzo podatne na suszę. Następnie występują gleby lekkie podatne na suszę takie jak - piasek gliniasty lekki i mocny (30,62%) oraz gleby średnie - glina lekka, pył gliniasty, zwykły i piaszczysty (18,65%). Najmniej jest gleb ciężkich, do których należą glina średnia, pylasta, ciężka, pył ilasty (3,27%)⁷. W gminie Czeremcha przeważają bardzo słabe gleby o bonitacji III i IV kl.

W Instytucie Upraw Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) został opracowany wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, który umożliwia ilościową wycenę, jakości obszarów użytkowanych rolniczo dla dowolnych jednostek przestrzennych. Wskaźnik uwzględnia, jakość gleb wg klas bonitacyjnych, agroklimat, warunki wodne oraz rzeźbę terenu. O wartości wskaźnika waloryzacji głównie decydują gleby, w 75% wpływają na wartość wskaźnika w porównaniu do pozostałych elementów środowiska.

Sumując punkty za poszczególne czynniki środowiska uzyskuje się syntetyczny wskaźnik liczbowy charakteryzujący, jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej w przedziale 20-125 punktów, będący odbiciem potencjalnych przyrodniczych możliwości produkcyjnych danego obszaru.

Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej obejmujący: jakość gleb, agroklimat, warunki wodne i rzeźbę terenu dla gminy Czeremcha wynosi 46,1 pkt i znajduje się w grupie gmin o najniższym wskaźniku w województwie. Najlepsze warunki przyrodnicze mają wsie: Bobrówka - 57,2 pkt i Zubacze – 47,6 pkt. Natomiast

⁷ System Monitoringu Suszy Rolniczej www.susza.ing.pulawy.pl

najgorsze: Berezyszczce – 34,7 pkt, Opaka Duża – 35,3 pkt. Tymczasem dla województwa podlaskiego wskaźnik ten wynosi 55,0.

W tabeli poniżej wykazano gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych.

Tabela 30. Wykaz gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

Wyszczególnienie	Obszar	Ogółem	do 1 ha	1-5 ha	5-10 ha	10 ha i więcej
Gospodarstwa rolne	Gmina Czeremcha	921	396	386	96	43
	Powiat hajnowski	7900	2 211	2 937	1564	1188
	Woj. podlaskie	105 297	18 481	26 477	22 247	38 092

Źródło: Powszechny Spis Rolny, 2010 rok

W 2010 roku według Powszechnego Spisu Rolnego na terenie gminy Czeremcha było 921 gospodarstw rolnych ogółem. Głównie przeważają gospodarstwa małe od 1-5 ha. Od spisu powszechnego w 2002 roku można zauważyć w gminie ogólny spadek liczby gospodarstw o 160. Z powyższych danych wynika, iż znaczny odsetek to gospodarstwa małe i bardzo małe. W gospodarstwach takich istnieją możliwości wzrostu produkcji zwierzęcej, warzyw, owoców, produkcji prowadzonej metodami ekologicznymi. Tymczasem gospodarstwa większe niż 15 ha stanowią 4,7% ogółu i mają duży potencjał rozwojowy np. intensyfikacji produkcji rolnej.

Wykres 21. Powierzchnia zasiewów w gminie Czeremcha w 2010 roku [ha]

Źródło: Powszechny Spis Rolny w 2010 roku

W gminie uprawiane są głównie zboże w tym m.in. owies, żyto, mieszanki zbożowe jare. W mniejszym stopniu kukurydza na ziarno, jęczmień ozimy. Jeśli zaś chodzi o produkcję

zwierzęcą w 2010 roku w gminie Czeremcha głównie dominowały gospodarstwa rolne, które zajmują się chowem trzody chlewnej oraz drobiu kurzego, w mniejszym stopniu bydłem.

Tabela 31. Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Czeremcha

Wyszczególnienie	[szt.]
Liczba gospodarstw	
Bydło razem	67
Bydło krowy	48
Trzoda chlewna razem	143
Trzoda chlewna lochy	16
Konie	44
Drób ogółem razem	274
Drób ogółem drób kurzy	274
Liczba zwierząt gospodarskich	
Bydło razem	288
Bydło krowy	138
Trzoda chlewna razem	397
Trzoda chlewna lochy	32
Konie	136
Drób ogółem razem	4974
Drób ogółem drób kurzy	4385

Źródło: Powszechny Spis Rolny w 2010 roku

1.5.3. Turystyka

Gmina Czeremcha praktycznie nie ma rozwiniętej infrastruktury turystycznej, która mogłaby przyciągnąć turystów na dłuższy pobyt. Pod względem turystycznym dużym atutem gminy Czeremcha jest położenie w obszarze chronionego krajobrazu Puszczy Białowieskiej. Okoliczne lasy są bardzo bogate w runo leśne: jagody, grzyby i maliny. Głównymi formami wypoczynku są: turystyka piesza i rowerowa, którą turyści organizują we własnym zakresie.

Przez Gminę Czeremcha przebiegają następujące szlaki rowerowe:

- Czerwony Szlak Rowerowy (Hajnówka – Nowe Berezowo – Czyże – Zbucz – Stary Kornin – Dubicze Cerkiewne – Grabowiec – Kleszczele – Dobrowoda – Czeremcha – Wojnówka – Piaski), o łącznej długości 85 km.
- Szlak zielony o długości 59 km (Czeremcha – Czeremcha-Wieś – Zubacze – Klukowicze – Tokary – Koterka – Adamowo – Mętna – Mielnik – Osłowo – Maćkowicze – Siemiatycze).

Poza walorami przyrodniczymi gmina zachęca także specyficznym klimatem, stworzonym przez żyjące obok siebie kultury polską, białoruską i ukraińską, co stworzyło specyficzny folklor ludowy. Charakterystyczne dla tego regionu są dawne zwyczaje, święta oraz miejscowy dialekt.

Gmina Czeremcha realizuje funkcje turystyczne dzięki rekreacji i istniejącej bazie noclegowej, z której korzystają turyści. Poniżej zostały wymienione obiekty noclegowe.

Tabela 32. Obiekty noclegowe

Lp.	Obiekt noclegowy	Lokalizacja
1.	Dom Agroturystyczny CHUTOR	Opaka duża 5
2.	Gospodarstwo agroturystyczne Julia	Czeremcha, ul. Duboisa 28
3.	Agroturystyka Pohulanka	Pohulanka 5
4.	Eko-Przystań	Berezyszczce 1
5.	GOK Czeremcha	ul. 1 Maja 77, Czeremcha
6.	Kwatera agroturystyczna Anna Klimowicz	Czeremcha ul. Łąkowa 11b
7.	Kwatera agroturystyczna „Stara Chata”	Czeremcha ul. Wiśniowa 38a
8.	Gospodarstwo Gościnne Rom-Tur Turkiewicz Roman (pole namiotowe)	Czeremcha ul. Ogrodowa 6

Źródło: www.czeremcha.pl

2. Finanse gminy Czeremcha

Bezpośrednim odzwierciedleniem sytuacji ekonomicznej gminy jest jej budżet. Jest on instrumentem w wyborze kierunków rozwojowych gminy. Analizę budżetu przeprowadzono w oparciu o dane statystyczne GUS. Podstawowym jej celem jest wskazanie źródeł dochodów budżetowych, strukturę oraz kierunki wydatkowania środków budżetowych.

Należy podkreślić, że to dochody własne prezentują kondycję finansową gminy, a także jej samowystarczalność i potencjał gospodarczy. Samodzielność i zdolność inwestycyjna jest tym większa, im wyższy jest zasób dochodów własnych. Posiadanie odpowiednio wysokiego poziomu dochodów własnych pozwala gminie osiągnąć stabilność podczas trudnej sytuacji gospodarczej w kraju, jak również daje możliwość stworzenia odpowiednich warunków do prowadzenia własnej polityki finansowej i podatkowej.

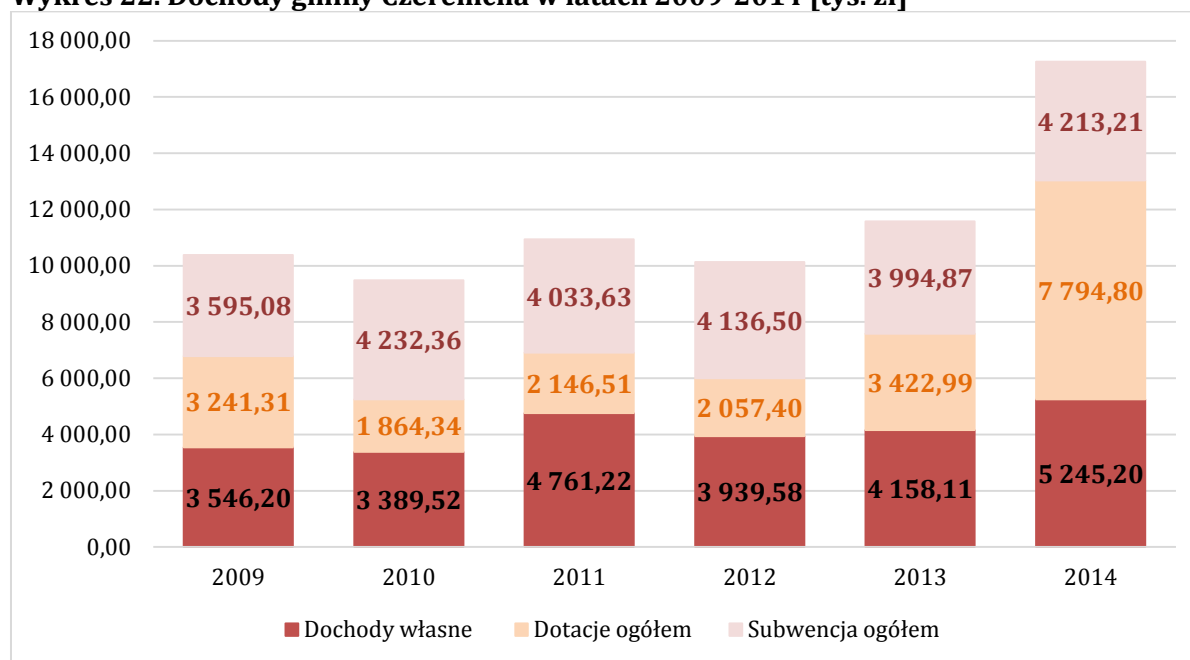
Tabela 33. Dochody gminy Czeremcha w latach 2009-2014 [tys. zł]

Wyszczególnienie	Lata					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody własne	3 546,20	3 389,52	4 761,22	3 939,58	4 158,11	5 245,20
Dotacje ogółem	3 241,31	1 864,34	2 146,51	2 057,40	3 422,99	7 794,80
Dotacje celowe	2 060,79	1 864,34	2 003,56	2 002,37	3 422,99	2 257,11
Subwencja ogółem	3 595,08	4 232,36	4 033,63	4 136,50	3 994,87	4 213,21
Programy i projekty unijne	0,00	333,79	1 166,66	262,84	24,04	5 629,10
Dochody ogółem	10 382,59	9 486,21	10 941,36	10 133,48	11 575,97	17 253,20

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Gmina Czeremcha finansowana jest ze źródeł zewnętrznych tj. subwencje i dotacje. W 2014 roku subwencje ogółem stanowiły około 24% dochodów gminy. Poziom subwencji na przestrzeni lat wykazuje tendencję rosnącą. Od roku 2009 wielkość subwencji wzrosła o 15%. W latach 2009-2014 dotacje ogółem stanowią 27,59% dochodów ogółem, które to głównie są dotacjami celowymi. Dotacje w 2014 roku stanowiły zaledwie 45% dochodów gminy ogółem.

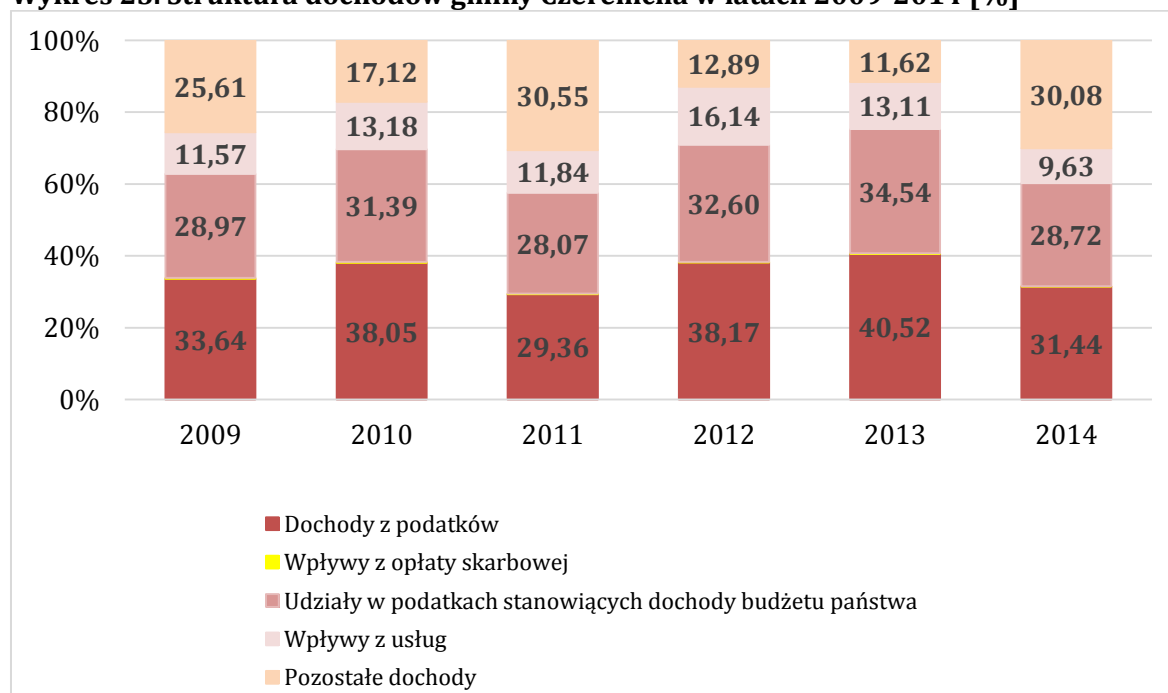
Wykres 22. Dochody gminy Czeremcha w latach 2009-2014 [tys. zł]

Źródło: Bank Danych Lokalnych

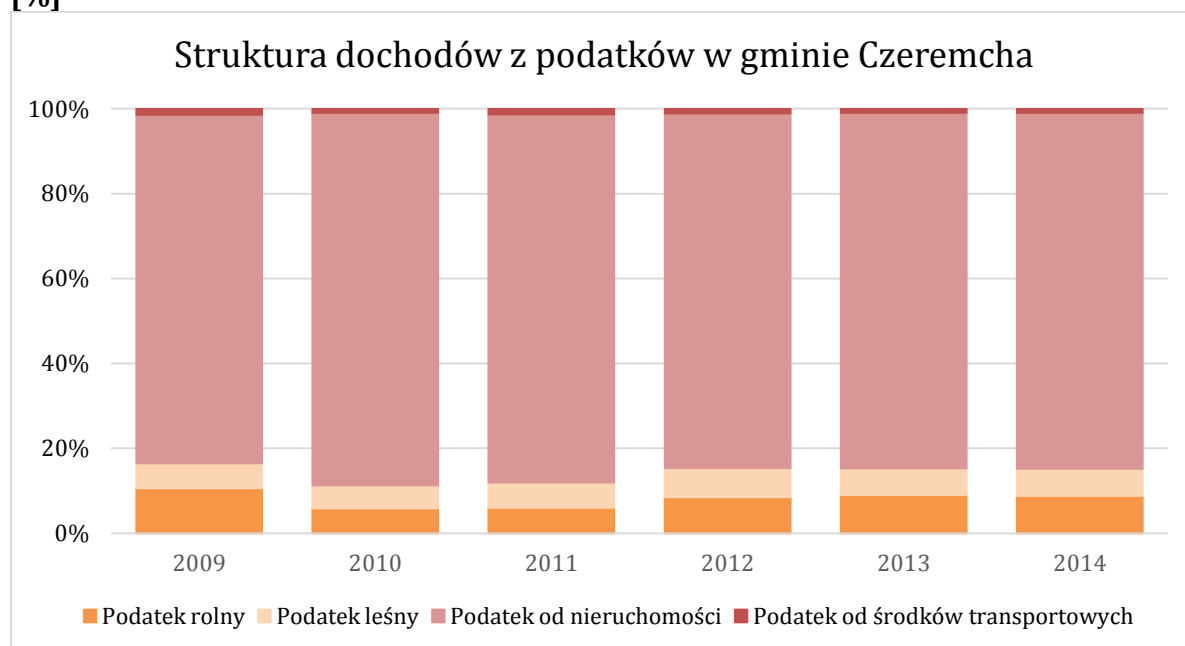
Analizując dochody budżetowe w gminie Czeremcha na przestrzeni lat można zaobserwować tendencje wzrostową. Dochody własne gminy w analizowanych latach stanowią średnio 36,43% dochodów ogółem. Analizując strukturę dochodów własnych, należy zauważyć, że dochodami własnymi są przede wszystkim dochody bieżące. Do głównych dochodów gminy Czeremcha należą podatki, które stanowią w 2014 roku 31,44% dochodów gminy, 30,08% stanowią udziały w podatkach stanowiących dochody budżetowe państwa. Nieznaczne do budżetu gminy są wpływy z opłaty skarbowej.

Wykres 23. Struktura dochodów gminy Czeremcha w latach 2009-2014 [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Wykres 24. Struktura dochodów podatkowych w gminie Czeremcha w latach 2009-2014 [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Do najważniejszych dochodów podatkowych w gminie Czeremcha należą:

- podatek od nieruchomości,
- podatek rolny
- podatek leśny.

Głównym źródłem dochodów własnych gminy Czeremcha są dochody podatkowe. Podatek od nieruchomości stanowi średnio około 30% dochodów własnych. Znaczący udział w dochodach ma również wpływ z podatku rolnego i leśnego. Wynika to z usytuowania gminy oraz rozmiarów gospodarki rolnej.

Drugim znaczącym źródłem dochodów gminy są udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa. Mowa tu w szczególności o podatku dochodowym od osób fizycznych. Podatek jest uiszczany przez osoby, które prowadzą uproszczoną formę opłacania podatku dochodowego, przez osoby fizyczne i spółki cywilne prowadzące niektóre rodzaje działalności usługowej, handlowej lub produkcyjnej. Wpływy z tytułu podatku dochodowego w analizowanych latach stanowią średnio 29% dochodów własnych gminy Czeremcha. Udział podatku dochodowego od osób prawnych jest niewielki.

Tabela 34. Wydatki gminy Czeremcha w latach 2009-2014 [tys. zł]

Wyszczególnienie	Lata					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wydatki majątkowe ogółem	5 717,52	2 773,33	833,70	1 537,39	3 655,62	7 326,78
Wydatki bieżące ogółem	7 300,93	8 268,88	8 973,20	8 990,02	9 109,92	9 775,11

Ogółem wydatki	13 018,44	11 042,21	9 806,90	10 527,42	12 765,54	17 101,89
Dotacje ogółem	565,98	656,83	365,72	369,11	346,58	336,90

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Analiza wydatków gminy Czeremcha wykazała, iż na przestrzeni lat wydatki charakteryzują się trendem rosnącym i średnio kształtują się na poziomie około 12 mln zł rocznie. Wydatki majątkowe w gminie od 2009 roku wzrosły o 22%. W strukturze wydatków gminy dominują wydatki bieżące. W 2014 roku udział wydatków bieżących ogółem stanowił 57,16% wydatków gminy. W analizowanych latach odnotowano spadek udziału wydatków bieżących w wydatkach ogółem gminy.

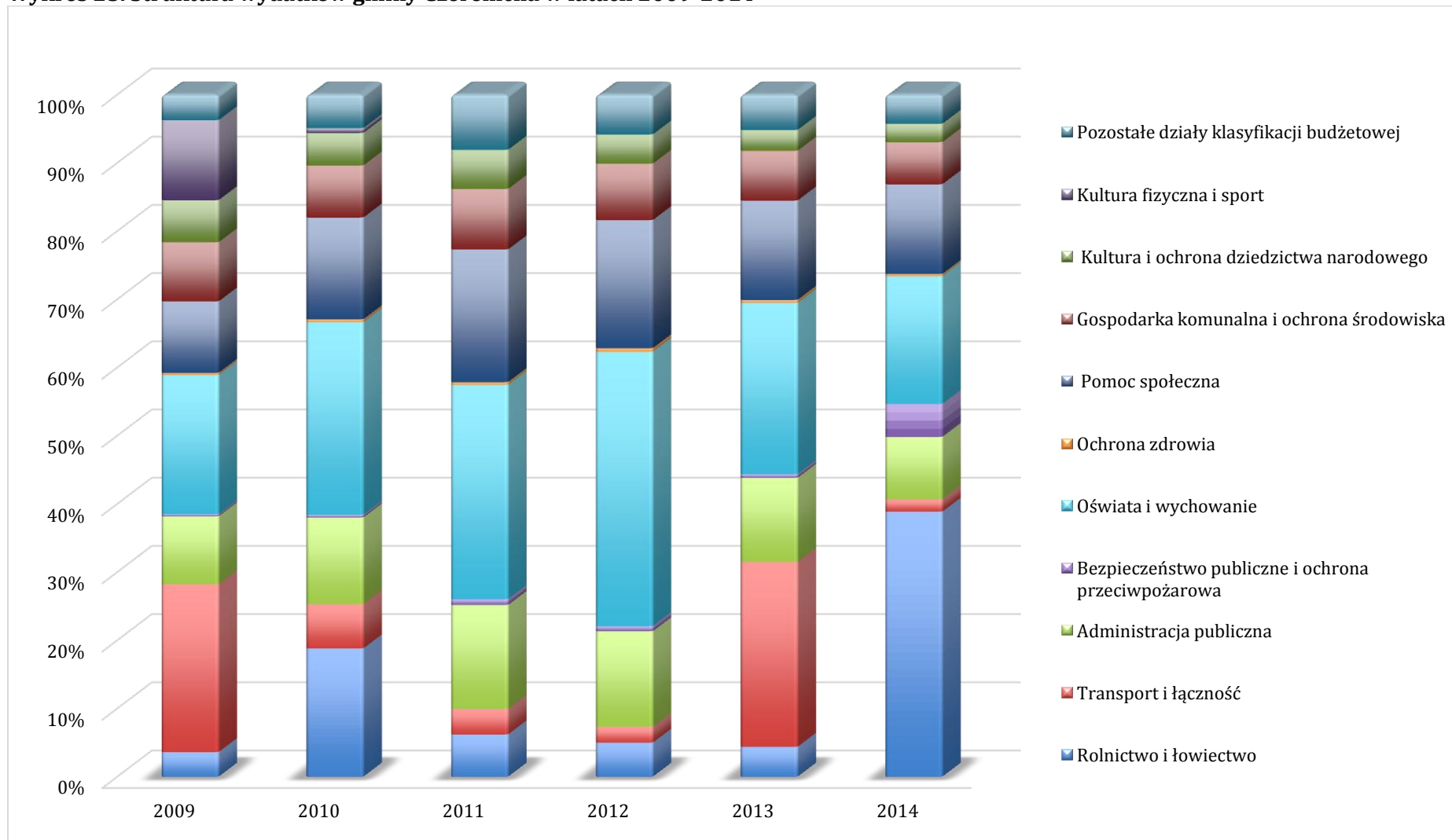
Tabela 35. Struktura wydatków ogółem wg działów klasyfikacji budżetowej w gminie Czeremcha w latach 2009-2014 [%]

Wyszczególnienie	Lata					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	3,60	18,80	6,19	4,99	4,37	38,85
Dział 600 - Transport i łączność	24,63	6,50	3,73	2,32	27,12	1,81
Dział 630 - Turystyka	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	0,95	1,47	1,20	1,18	1,83	0,98
Dział 710 - Działalność usługowa	0,17	0,06	0,09	0,05	0,09	0,06
Dział 720 - Informatyka	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,17
Dział 730 - Nauka	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Dział 750 - Administracja publiczna	9,94	12,70	15,26	14,02	12,33	9,14
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,04	0,16	0,06	0,01	0,01	0,18
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,30	0,40	0,85	0,74	0,54	4,84
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	0,60	0,98	1,38	1,49	1,17	1,04
Dział 801 - Oświata i wychowanie	20,43	28,24	31,44	40,24	25,11	18,74
Dział 851 - Ochrona zdrowia	0,30	0,42	0,39	0,51	0,44	0,31
Dział 852 - Pomoc społeczna	10,48	14,92	19,46	18,79	14,57	13,15
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,01	0,01	1,47	0,53	0,00	0,00
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	1,82	2,04	2,77	1,65	1,17	0,81
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	8,67	7,64	8,86	8,27	7,30	6,18
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	6,17	4,77	5,74	4,29	3,05	2,69
Dział 926 - Kultura fizyczna i sport	11,73	0,71	0,00	0,00	0,00	0,00
Dział 926 - Kultura fizyczna	0,00	0,00	0,90	0,93	0,91	1,03

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

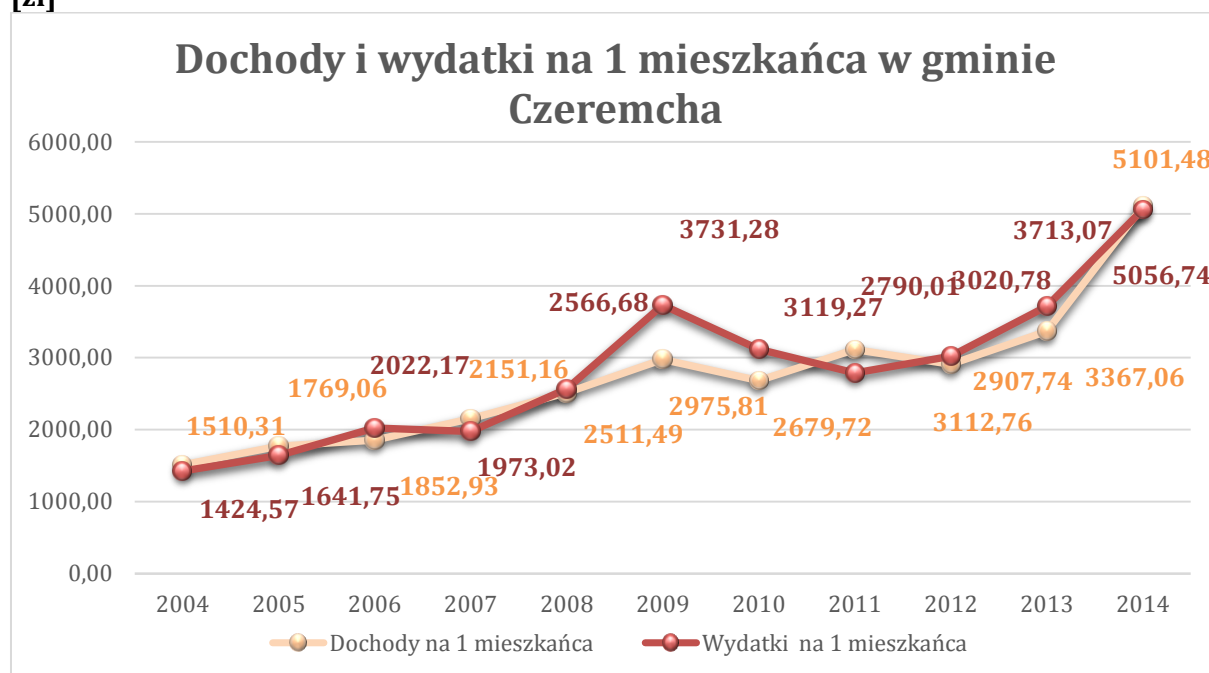
Wykres 25. Struktura wydatków gminy Czeremcha w latach 2009-2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych

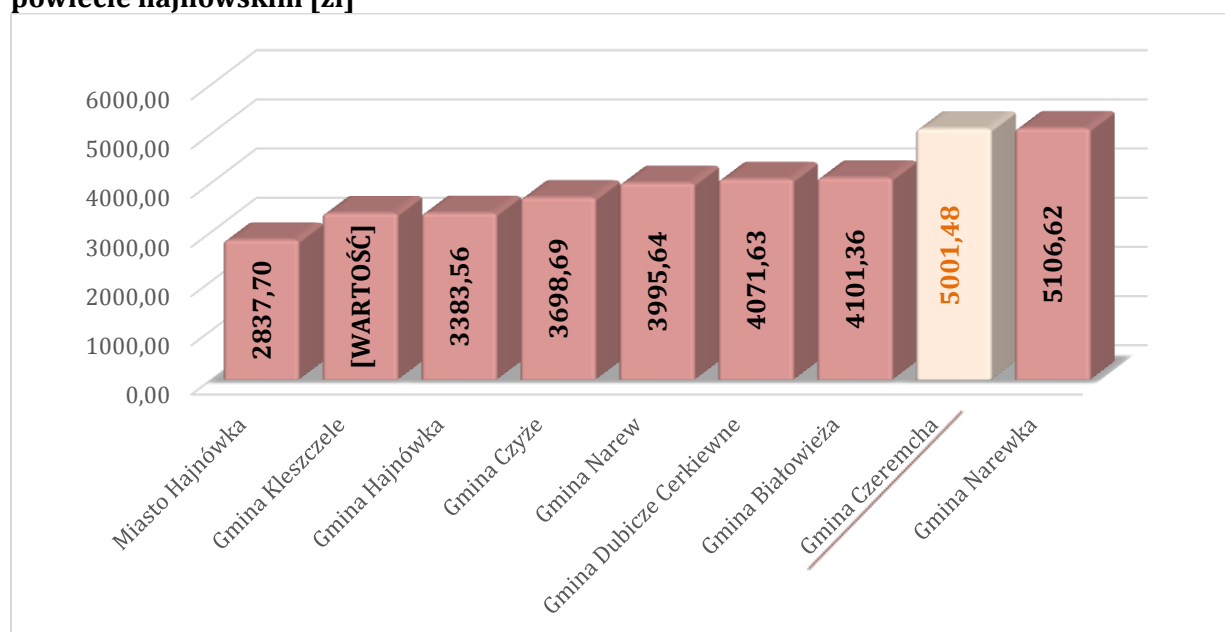
W strukturze wydatków największe koszty generuje oświata i wychowanie, których udział na przestrzeni lat średnio wynosi 27,37%. Istotny udział mają również wydatki na pomoc społeczną i administrację publiczną. Od 2009 roku można zaobserwować znaczny wzrost udziału wydatków na rolnictwo i łowiectwo z 3,60% do 38,85%. Wydatki na transport i łączność, których udział w 2009 roku stanowił 24,63% do roku 2014 spadły o 90%. Zwrócić uwagę należy na niski poziom wydatków na kulturę fizyczną i turystykę.

Wykres 26. Dochody i wydatki na 1 mieszkańca w gminie Czeremcha w latach 2004-2014 [zł]

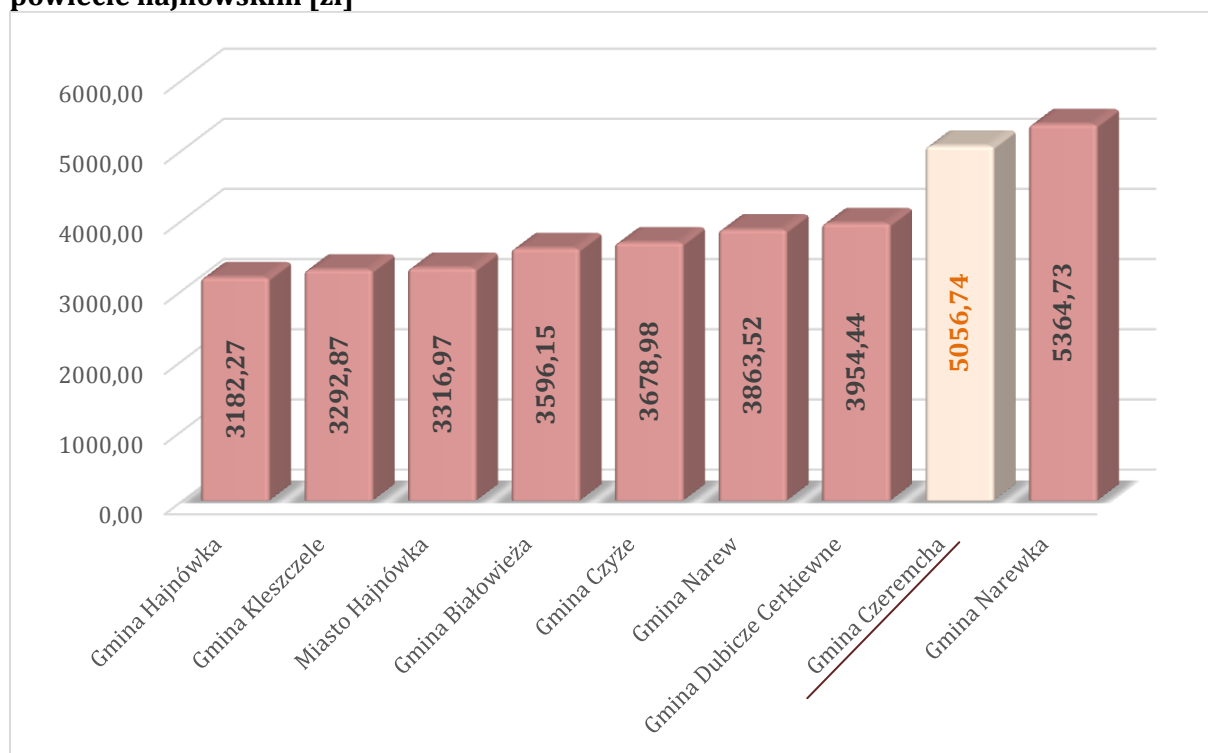
Źródło: Bank Danych Lokalnych

Wykres 27. Dochody na 1 mieszkańca w gminie Czeremcha oraz pozostałych gminach w powiecie hajnowskim [zł]

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Wykres 28. Wydatki na 1 mieszkańca w gminie Czeremcha oraz pozostałych gminach w powiecie hajnowskim [zł]

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Analizując dochody i wydatki na 1 mieszkańca w gminie Czeremcha można zaobserwować stały wzrost od roku 2004 i 2014. W roku 2014 dochody na 1 mieszkańca przewyższają wydatki. Na tle pozostałych gmin w powiecie gmina Czeremcha wypada korzystnie, jest druga pod względem wielkości dochodów przypadających na 1 mieszkańca i wydatków przypadających na 1 mieszkańca. Wyższy dochód przypadający na 1 mieszkańca jest w gminie Narewka, jednak wydatki w tej gminie przypadające na 1 mieszkańca przewyższają dochody.

3. Wyniki badań mieszkańców gminy

Proces opracowania programu rozwoju z założenia miał mieć charakter partycypacyjny, uwzględniający opinię mieszkańców. W styczniu 2016 roku przeprowadzono badanie ankietowe wśród mieszkańców, udział w badaniach był anonimowy i dobrowolny. Otrzymano zwrot 43 wypełnionych ankiet.

Badanie objęło następujące bloki tematyczne:

- ocena aktualnych elementów na terenie gminy,
- główne problemy rozwoju gminy,
- potrzebne rodzaje działań i konkretne inwestycje,
- rozpoznawalność gminy w percepcji mieszkańców,
- szanse, zagrożenia, silne i słabe strony gminy,
- kierunki rozwoju gminy.

Celem bezpośrednim badań było umożliwienie zespołowi autorskiemu dokonania korekty wypracowanych elementów programu rozwoju uwzględniającej wyniki uzyskane w drodze ankietowania.

Akcję ankietowania mieszkańców przeprowadzono za pomocą bezpośredniej dystrybucji poprzez: udostępnienie papierowych kwestionariuszy w urzędzie gminy, dostarczenie ich do sołtysów wsi wchodzących w skład gminy, a także kolportaż poprzez radnych gminy i osoby zaangażowane w prace nad Programem.

Forma i zakres ankiety była różnorodna, wyniki przedstawiono w formie tabel sumarycznych. Ankietowani nie zawsze odpowiadali na wszystkie pytania, dlatego w niektórych przypadkach liczba nie sumują się do 43.

Przeprowadzone badania ankietowe były formą konsultacji społecznych, dlatego też badanie nie było realizowane na reprezentatywnej próbie mieszkańców.

3.1. Metryczka

Tabela 36. Płeć uczestników

Płeć	
K	M
29	14
67%	33%

Źródło: opracowanie własne

W ankiecie wzięło udział 29 kobiet i 14 mężczyzn.

Tabela 37. Wiek uczestników

Wiek			
15-24	25-35	36-64	65+
2	11	27	7
5%	25%	63%	7%

Źródło: opracowanie własne

Przeważającą liczbę stanowiły osoby w wieku 35-64 lata - 63% ankietowanych, kolejną grupę stanowiły osoby w wieku 25-36 (25%), osoby w wieku 65 i wyżej stanowiły 7% ankietowanych osób. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby w wieku 15-24 - 5%.

Tabela 38. Wykształcenie uczestników

Wykształcenie				
Podstawowe	Zawodowe	Śred. ogólne	Śred. zawodowe	Wyższe
0	7	9	9	18
0%	16%	21%	21%	42%

Źródło: opracowanie własne

Osoby posiadające wykształcenie wyższe stanowiły 42% ankietowanych, po 21% stanowiły osoby z wykształceniem średnim ogólnym i średnim zawodowym. Osoby z wykształceniem zawodowym stanowiły 16% uczestników. Żaden z ankietowanych nie zakończył edukacji na szkole podstawowej.

Tabela 39. Grupa zawodowa uczestników ankiety

Grupa zawodowa						
Bezrobotny	Sektor prywatny			Sektor publiczny	Organizacja pozarząd.	inne
	Pracownik	Pracodawca	Rolnik			
3	11	1	2	20	1	5
7%	26%	2%	5%	47%	2%	12%

Źródło: opracowanie własne

Najliczniejszą grupę stanowiły osoby zatrudnione w sektorze publicznym - 20 osób (47%). Osoby z sektora prywatnego stanowiły w sumie 14 osób (33%), w tym (2 rolników, 11 pracowników i 1 pracodawca). Grupa „inne” (m.in.: emeryci, studenci) stanowiła 12% ankietowanych (5 osób). Osoby bezrobotne i osoby zaangażowane w działalność organizacji pozarządowych stanowiły odpowiednio 4 i 1 osoby.

3.2. Wyniki przeprowadzonej ankiety

W pierwszym pytaniu ankietowani mieli możliwość oceny poszczególnych elementów na terenie gminy Czeremcha. Skala przedstawiała się następująco 5 – bardzo dobre, 4 – dobre, 3 – średnie, 2 – złe, 1 - bardzo źle. Poniżej przedstawiono wyniki w formie sumarycznej tabeli.

Dla wygody oceny wyników dla poszczególnych ilości głosów przypisano następujące kolory:

0-10	
11-20	
21-30	
31+	

Tabela 40. Ocena aktualnych poziomów wybranych elementów na terenie gminy Czeremcha

L.p.	Zagadnienia	Suma				
		1	2	3	4	5
1.	Lokalny rynek pracy (możliwość znalezienia pracy na terenie gminy)	13	24	6	1	0
2.	Warunki do zamieszkania	0	3	17	23	1
3.	Bezpieczeństwo publiczne	0	1	6	28	8
4.	Zabezpieczenie opieki nad dziećmi do lat 3	16	11	6	8	2
5.	Dostępność placówek przedszkolnych	0	1	2	22	19
6.	Dostępność placówek szkolnych	0	1	1	21	21
7.	Dostępność punktów usługowo-handlowych	0	1	8	28	6
8.	Układ komunikacyjny, przejezdność	1	6	15	16	5
9.	Stan nawierzchni dróg	3	7	15	19	0
10.	Sieć oświetlenia ulicznego	0	0	11	28	5
11.	Sieć wodociągowa	0	0	1	28	15
12.	Sieć kanalizacyjna	1	5	5	27	6
13.	Sieć gazociągowa					
14.	Transport publiczny	3	12	24	3	0
15.	Opieka zdrowotna	0	5	21	17	1
16.	Opieka społeczna	1	4	13	24	1
17.	Oferta edukacyjna	2	5	16	17	4
18.	Oferta kulturalna	1	3	13	24	3
19.	Oferta sportowo - rekreacyjna	1	5	11	24	3
20.	Możliwość rozwoju zainteresowań	0	10	20	13	0
21.	Stan środowiska naturalnego	0	2	4	29	9
22.	Czystość i porządek na terenie Gminy	0	1	5	24	14
23.	Organizacja przestrzeni publicznej (parki, place zabaw)	2	7	19	13	2
24.	Dostęp do Internetu	2	11	16	11	4
25.	Baza gastronomiczna	19	15	7	3	0
26.	Poziom opieki zdrowotnej	0	4	19	20	1
27.	Pomoc społeczna	1	2	17	20	3
28.	Zarządzanie gminą przez władze	1	0	10	23	7
29.	Dostęp do firm usługowych	3	12	23	2	3
30.	Dostęp do sklepów spożywczych	0	1	4	27	11
31.	Dostęp do sklepów innych niż spożywcze	7	18	15	2	2

Źródło: opracowanie własne

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

Ankietowali ocenili, że warunki do zamieszkania w gminie Czeremcha są raczej dobre. Wysoko oceniono bezpieczeństwo publiczne na terenie gminy. Ankietowani uznali, że nie ma większego problemu z dostępnością placówek przedszkolnych i szkolnych. Nie ma też problemu z punktami usługowo handlowymi. Wysoko oceniono ofertę sportowo – rekreacyjną i kulturalną, czystość i porządek na terenie gminy oraz stan środowiska naturalnego. Zarządzanie w gminie także zostało wysoko ocenione.

Według ankietowanych transport publiczny, układ komunikacyjny oraz przejezdność jest oceniane na przeciętnym poziomie. Średnio oceniono stan opieki zdrowotnej, lepiej oceniono opiekę społeczną gminy. Ankietowani uznali, że oferta edukacyjna jest na średnim poziomie, przeciętna jest też możliwość rozwoju zainteresowań. Umiarkowanie oceniono organizację przestrzeni publicznej oraz dostęp do Internetu. Słabo oceniono bazę gastronomiczną, dostęp do firm usługowych i innych niż spożywcze jest umiarkowany. Lepiej sytuacja wygląda w przypadku sklepów spożywczych.

Drugie pytanie dotyczyło trzech największych problemów, z jakimi borykają się mieszkańcy gminy. Każdy ankietowany miał możliwość wyboru maksymalnie trzech odpowiedzi. W tabeli poniżej przedstawiono sumaryczne wyniki ankiet, z przeliczeniem na procent oddanych głosów na poszczególne elementy.

Tabela 41. Trzy największe problemy, z jakimi borykają się mieszkańcy gminy.

Lp.	Zagadnienia	Suma:	%
1.	Bezrobocie, brak miejsc pracy	36	81,82
2.	Emigracja młodych ludzi	24	54,55
3.	Patologie i ubóstwo mieszkańców	18	40,91
4.	Zły stan infrastruktury drogowej	13	29,55
5.	Brak dogodnych połączeń komunikacyjnych	13	29,55
6.	Uzależnienia	8	18,18
7.	Trudność w dostępie do usług medycznych	6	13,64
8.	Przemoc	2	4,55
9.	Niewystarczająca baza wypoczynkowo - rekreacyjna	2	4,55
10.	Przestępczość	1	2,27
11.	Niskie poczucie bezpieczeństwa publicznego	1	2,27
12.	Niedostateczna oferta oświatowa	1	2,27
13.	Niedostateczna oferta sportowa	1	2,27
14.	Bezdomność	0	0,00
15.	Niedostateczna oferta kulturowa	0	0,00
16.	Niewystarczająca infrastruktura wodno - kanalizacyjna	0	0,00
17.	Inne (jakie?)	0	0,00

Źródło: opracowanie własne

Ponad 80% ankietowanych uznało, że największym problemem gminy jest bezrobocie i brak miejsc pracy. Połowa ankietowanych uznała, że problem stanowi też migracja młodych ludzi. Trzecim największym problemem gminy według ankietowanych są

patologie i ubóstwo mieszkańców. Około 30% ankietowanych uznało, że największymi problemami gminy jest zły stan infrastruktury drogowej oraz brak dogodnych połączeń komunikacyjnych.

W trzecim punkcie ankietowani mieli wskazać działania priorytetowe w zakresie rozwoju gospodarczego, infrastruktury i środowiska oraz kwestii społecznych. Podobnie jak powyżej ankietowani mieli możliwość wyboru maksymalnie trzech odpowiedzi.

Tabele poniżej przedstawiają wyniki sumaryczne dla poszczególnych zagadnień:

Tabela 42. Działania priorytetowe w zakresie rozwoju gospodarczego

L.p.	Zagadnienia - w zakresie rozwoju gospodarczego	Suma:	%
1.	przyciąganie inwestorów z zewnątrz	36	81,8
2.	wspieranie tworzenia nowych firm przez mieszkańców	30	68,2
3.	wspieranie rozwoju istniejących przedsiębiorstw	12	27,3
4.	tworzenie warunków do pozyskiwania nowych mieszkańców na teren gminy	11	25,0
5.	promocja gospodarcza gminy (firm i produktów lokalnych)	9	20,5
6.	tworzenie produktów lokalnych	8	18,2
7.	rozwój bazy turystycznej i okołoturystycznej	3	6,8
8.	rozwój informacji gospodarczej i turystycznej	3	6,8
9.	promocja turystyczna	3	6,8
10.	wspieranie przetwórstwa rolno-spożywczego	2	4,5
11.	doradztwo dla firm i rolników	2	4,5
12.	poprawa realizacji działalności rolniczej	1	2,3
13.	inne (jakie?)	1	2,3

Źródło: opracowanie własne

Za najważniejsze uznano działania na rzecz przyciągania inwestorów z zewnątrz oraz wspieranie tworzenia nowych firm przez mieszkańców. Ankietowani uznali też, że ważnym działaniem jest wsparcie obecnie istniejących przedsiębiorstw działających na terenie gminy. Priorytetowo powinno się też podjąć działania zmierzające do tworzenia warunków do pozyskiwania nowych mieszkańców na teren gminy oraz działań promocyjnych.

Tabela 43. Działania priorytetowe w zakresie infrastruktury i środowiska naturalnego

L.p.	Zagadnienia - w zakresie infrastruktury i środowiska naturalnego	Liczba głosów	%
1.	Poprawa stanu dróg i chodników gminnych	27	61,36
2.	Poprawa komunikacji ze stolicą województwa	25	56,82
3.	Poprawa dostępu do sieci Internet	23	52,27
4.	Modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej/przydomowe oczyszczalnie	11	25,00
5.	Poprawa estetyki budynków i otoczenia	7	15,91

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

6.	Usprawnienie układu komunikacyjnego wewnątrz gminy	6	13,64
7.	Rozbudowa systemu ścieżek rowerowych i infrastruktury turystycznej	5	11,36
8.	Modernizacja oświetlenia ulicznego	2	4,55
9.	Edukacja wykorzystywania chemii rolnej przez rolników	2	4,55
10.	Ograniczenie degradacji walorów krajobrazowych i przyrodniczych w gminie	0	0,00
11.	Inne (jakie?)	0	0,00

Źródło: opracowanie własne

Kluczowym działaniem według ankietowanych w zakresie infrastruktury i środowiska jest poprawa stanu dróg i chodników gminnych oraz poprawa komunikacji ze stolicą województwa. Ponad 50% ankietowanych wskazała, że należy poprawić dostęp do Internetu. Kolejne działania powinny objąć modernizację i rozbudowę sieci kanalizacyjno – sanitarnej oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Tabela 44. Działania priorytetowe w zakresie kwestii społecznych

L.p.	Zagadnienia - w zakresie kwestii społecznych	Liczba głosów	%
1.	likwidacja zjawisk patologicznych	22	50,00
2.	poprawa poziomu opieki zdrowotnej w gminie	20	45,45
3.	szeroko rozumiana aktywizacja społeczności lokalnej	13	29,55
4.	szkolenia zawodowe i rozwój postaw przedsiębiorczych	13	29,55
5.	poprawa stopnia identyfikacji mieszkańców z gminą	10	22,73
6.	większy udział mieszkańców w zarządzaniu gminą	6	13,64
7.	poprawa współpracy pomiędzy mieszkańcami i organizacjami w gminie	5	11,36
8.	rozszerzenie oferty kulturalnej i rozrywkowej gminy	4	9,09
9.	rozwój form opieki społecznej	4	9,09
10.	podniesienie poziomu oświaty	4	9,09
11.	rozszerzenie oferty sportowo-rekreacyjnej	2	4,55
12.	poprawa bezpieczeństwa publicznego	2	4,55
13.	inne (jakie?)	0	0,00

Źródło: opracowanie własne

W kwestiach społecznych ankietowani uznali, że najważniejsza jest likwidacja zjawisk patologicznych oraz poprawa poziomu opieki zdrowotnej w gminie. Ważnym aspektem są też działania zmierzające do aktywizacji społeczności lokalnej, szkolenia zawodowe i rozwój postaw przedsiębiorczości wśród mieszkańców gminy. Ankietowani uważają ponadto, że należałoby poprawić stopień identyfikacji mieszkańców z gminą.

W punkcie czwartym ankietowani wskazali silne strony gminy. Ankietowani mieli możliwość wyboru maksymalnie trzech odpowiedzi. Tabela poniżej przedstawia wyniki sumaryczne uzyskane z ankiety.

Tabela 45. Silne strony gminy Czeremchy

L.p.	Zagadnienia	Liczba głosów	%
1.	czyste i mało zmienione działalnością człowieka środowisko naturalne;	23	52,27
2.	możliwości rozwoju w kierunku agroturystyki	13	29,55
3.	duże zasoby siły roboczej	10	22,73
4.	infrastruktura rekreacyjna i sportowa	8	18,18
5.	dobrze rozwinięta baza szkolna	8	18,18
6.	dobre warunki dla rozwoju rolnictwa	6	13,64
7.	wybitne walory przyrodniczo-krajobrazowe;	4	9,09
8.	dobre warunki do rozwoju przetwórstwa	3	6,82
9.	prężnie działający samorząd	3	6,82
10.	zintegrowana społeczność lokalna	1	2,27
11.	niewystarczająca ilość placówek oświatowych i instytucji kultury	1	2,27
12.	inne (jakie?)	1	2,27
13.	atrakcyjne zabytki	0	0,00

Źródło: opracowanie własne

Według ankietowanych największym atutem gminy jest czyste i mało zmienione działalnością człowieka środowisko naturalne. Silną stroną gminy jest też możliwość rozwoju w kierunku agroturystycznym oraz wykorzystanie zasobów siły roboczych. Dalej mieszkańcy wskazywali na infrastrukturę rekreacyjno - sportową oraz dobrze rozwiniętą bazę szkolną.

W punkcie piątym ankietowani zostali poproszeni o wskazanie trzech słabych stron gminy Czeremchy. Ankietowani mieli możliwość wyboru maksymalnie trzech odpowiedzi. Tabela poniżej przedstawia wyniki sumaryczne uzyskane z ankiety.

Tabela 46. Słabe strony gminy Czeremcha

L.p.	Zagadnienia	Liczba głosów	%
1.	bezrobocie, brak miejsc pracy	37	23,13
2.	bałagan urbanistyczny (chaos w zabudowie)	16	10,00
3.	niska jakość życia	15	9,38
4.	niska jakość i dostępność do opieki medycznej	12	7,50
5.	niedostatecznie rozwinięta sieć dróg	9	5,63
6.	niewystarczająca ilość inicjatyw społecznych	7	4,38
7.	trudne warunki prowadzenia lokalnej przedsiębiorczości	7	4,38
8.	niewystarczająca infrastruktura komunalna (wodociągi, kanalizacja)	6	3,75
9.	mała ilość zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży	6	3,75
10.	marginalny rozwój agroturystyki	2	1,25
11.	ograniczony dostęp do bazy turystycznej i noclegowej	2	1,25
12.	zbyt mała ilość miejsc w przedszkolach	0	0,00

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

13.	zanieczyszczenie środowiska	0	0,00
14.	niewystarczająca ilość placówek oświatowych i instytucji kultury	0	0,00

Źródło: opracowanie własne

Głosy ankietowych rozłożyły się stosunkowo równomiernie, największą jednak słabością gminy jest bezrobocie i brak miejsca pracy. Ankietowani uznali, że słabą stroną gminy jest też chaos urbanistyczny oraz niska jakość życia mieszkańców.

W punkcie szóstym ankietowani zostali poproszeni o wskazanie trzech największych zagrożeń dla rozwoju gminy Czeremchy. Ankietowani mieli możliwość wyboru maksymalnie trzech odpowiedzi. Tabela poniżej przedstawia wyniki sumaryczne uzyskane z ankiet.

Tabela 47. Najważniejsze zagrożenia dla rozwoju gminy

L.p.	Zagadnienia	Liczba głosów	%
1.	starzejące się społeczeństwo gminy	38	23,8
2.	niski przyrost naturalny	26	16,3
3.	ucieczka ludzi młodych do większych miast	24	15,0
4.	trudności budżetowe	18	11,3
5.	„migracja zarobkowa”	11	6,9
6.	wzrost przestępczości	5	3,1
7.	napływ usług i towarów z zagranicy	2	1,3
8.	zagrożenia ekologiczne w związku ze zwiększonym ruchem drogowym	1	0,6
9.	zaśmiecanie obszarów leśnych i degradacja środowiska naturalnego	1	0,6
10.	wysoka konkurencyjność sąsiednich gmin	1	0,6
11.	inne (jakie?)	0	0,0

Źródło: opracowanie własne

Głównym zagrożeniem gminy jest szeroko pojęta demografia. Wiele czynników, takich jak: starzejące się społeczeństwo gminy, niski przyrost naturalny oraz ucieczka młodych ludzi do większych miast przyczyniają się do wyludniania gminy. Dodatkowym zagrożeniem jest trudna sytuacja budżetowa gminy.

W punkcie siódmym ankietowani zostali poproszeni o wskazanie trzech szans rozwojowych dla obszaru gminy Czeremchy. Ankietowani mieli możliwość wyboru maksymalnie trzech odpowiedzi. Tabela poniżej przedstawia wyniki sumaryczne uzyskane z ankiety.

Tabela 48. Szanse rozwojowe gminy

L.p.	Zagadnienia	Liczba głosów	%
1.	środki z Unii Europejskiej	29	18,13
2.	dogodne położenie komunikacyjne	23	14,38

3.	rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy	21	13,13
4.	przeznaczenie obszarów pod inwestycje w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego	17	10,63
5.	wysokie walory środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi turystyki	13	8,13
6.	rozwój współpracy międzygminnej	9	5,63
7.	podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców w celu ochrony i wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego	4	2,50
8.	rozwój branży usługowo-noclegowej	2	1,25
9.	inne (jakie?)	0	0,00

Źródło: opracowanie własne

Według ankietowanych największą szansą na rozwój gminy są inwestycje dofinansowane ze środków Unii Europejskiej. Ankietowani uznali też, że szansą gminy jest dogodne położenie komunikacyjne oraz rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy.

W pytaniu nr 8 respondenci mieli za zadanie wskazać trzy inwestycje publiczne, które powinny zostać zrealizowane na terenie gminy Czeremcha w ciągu najbliższych 5 lat. Według mieszkańców gminy do priorytetowych inwestycji, które należy zrealizować są:

- Poprawa stanu dróg i infrastruktury drogowej (47%),
- Rozbudowa sieci kanalizacyjnej (35%),
- Uzbrojenie działek mogących stanowić tereny inwestycyjne oraz stworzenie oferty terenów inwestycyjnych (19%),
- Realizacja inwestycji w odnawialne źródła energii (14%),
- Budowa gminnego ośrodka zdrowia (9%),
- Dom opieki dla osób starszych (9%).

W kolejnym pytaniu respondenci zostali poproszeni o wskazanie maksymalnie trzech miejsc/obiektów, które ich zdaniem są największą atrakcją gminy. Do najbardziej atrakcyjnych miejsc przez mieszkańców gminy Czeremcha należą:

- Obiekty sakralne na terenie gminy, w tym głównie (37%):
 - Cerkiew Czeremcha-Wieś
 - Cerkiew w Zubaczach
 - Cerkiew w Opacie Dużej
- Boisko Orlik (33%),
- Muzeum kolejnictwa (9%),
- Ścieżki rowerowe (9%).

W pytaniu 10 poproszono ankietowanych o wskazanie maksymalnie 3 miejsca/obiektów, które zdaniem mieszkańców są najmniej atrakcyjne w gminie. W odpowiedzi na pytanie do obiektów najmniej atrakcyjnych należą:

1. Stare, opuszczone budynki PKP (47%),
2. Budynek po byłym Zakładzie Doskonalenia Zawodowego (ZDZ) (14%),

3. Budynek starego przedszkola (14%),
4. Wieża ciśnień (12%),
5. Budynek po byłej łaźni (12%).

W ostatnim pytaniu poproszono respondentów o podanie propozycji inwestycji na terenie gminy Czeremcha. Ankietowani podali w sumie 12 propozycji inwestycji na terenie gminy. Poniżej przedstawiono wszystkie propozycje:

1. Poprawa stanu dróg i chodników gminnych, w tym:
 - Przebudowa drogi ul. Ogrodowa i Duboisa oraz Czeremcha – Czeremcha-Wieś,
 - Przebudowa odcinka drogi Kuzawa-Czeremcha-Wieś,
 - Wypasfaltowanie ul. Duboisa,
 - Droga z Kuzawy do Czeremchy-Wsi,
 - Przebudowa ulic: Wiśniowa, Topolowa, Długa i przyległe w Czeremsze.
2. Rozbudowa kanalizacji m.in.: do Czeremchy-Wsi.
3. Stworzenie oferty terenów inwestycyjnych na terenie gminy Czeremcha.
4. Budowa Gminnego Ośrodka Zdrowia.
5. Przystąpienie do programu pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych.
6. Ścieżki rowerowa.
7. Internet szerokopasmowy - tani.
8. Budowa świetlicy wiejskiej w sołectwie Zubacze.
9. Unowocześnienie Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.
10. Budowa zbiornika retencyjnego przy budynkach koło gimnazjum.
11. Utworzenie parku krajobrazowego przy Cerkwi.
12. Przebudowa targowiska gminnego.

4. Analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji, w jakiej znajduje się gmina. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony (strenghts), słabe strony (weaknesses), szanse (opportunities) i zagrożenia (threats).

S - STRENGHTS, czyli silne strony

W - WEAKNESSES, czyli słabe strony

O - OPPORTUNITIES, czyli okazje (szanse)

T - THREATS, czyli zagrożenia

Zgodnie z powyższym, czynniki rozwoju podzielić można na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia). Podział ten dokonuje się również według innego kryterium, co pozwala zidentyfikować: czynniki pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz czynniki negatywne, czyli słabe strony i zagrożenia.

Poniżej przedstawiono wyniki analizy SWOT dla gminy Czeremcha.

Silne strony	Słabe strony
Walory przyrodniczo-krajobrazowe;	Niewystarczająca ilość instytucji wsparcia biznesu na terenie gminy;
Duża powierzchnia terenów zielonych i zalesionych;	Brak miejsc pracy;
Czyste środowisko;	Mała liczba przedsiębiorstw na terenie gminy;
Przygraniczne położenie gminy;	Niewystarczająca ilość gminnych terenów inwestycyjnych;
Przejście graniczne w Połowcach;	Słaba zewnętrzna dostępność komunikacyjna, mająca wpływ na potencjał turystyczny gminy;
Przychylność władz Gminy dla rozwoju przedsiębiorczości;	Niewystarczająca infrastruktura noclegowa;
Tradycje rolnicze gminy;	Niewystarczająca infrastruktura szlaków i ścieżek turystycznych oraz przyrodniczo - edukacyjnych;
Potencjał do rozwoju rolnictwa ekologicznego, produktów lokalnych i zdrowej żywności;	Niewystarczający stopień postrzegania gminy jako rekreacyjno-turystycznej;
Położenie gminy w sąsiedztwie Puszczy Białowieskiej;	Brak planu zagospodarowania przestrzennego;
Funkcjonowanie zorganizowanych form działalności kulturalnej i sportowej (zespół folklorystyczny, orkiestra dęta, klub sportowy);	Słaba jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej;

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

Przez obszar gminy przebiega droga krajowa nr 66 o znaczeniu międzynarodowym;	Odległe położenie w stosunku do większych miejscowości;
Linia kolejowa ze stacją przeładunkową PKP;	Ujemne przeciętne saldo migracji;
	Brak polityki senioralnej gminy;
	Brak sprecyzowanej polityki prorodzinnej;
	Mała ilość organizacji pozarządowych;
	Niewystarczająca oferta rekreacyjno – sportowa;
	Niezadawalający poziom współpracy z sąsiednimi gminami;
Szanse	Zagrożenia
Wdrażanie projektów wspierających rozwój przedsiębiorczości;	Starzejące się społeczeństwo;
Rozwój produkcji rolniczej metodami ekologicznymi i integrowanymi;	Ujemna migracja;
Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania, w tym m.in. nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020;	Zbyt wolny proces decentralizacji finansów publicznych, funduszy pomocowych oraz bariera wykorzystania środków zewnętrznych;
Rozwój regionalnej sieci ścieżek rowerowych, biegowych i innych (wielosezonowe trasy rekreacyjne) promowanej przez samorząd wojewódzki;	Duży fiskalizm państwa – wysokie stawki podatkowe, wysokie koszty pracy;
Programy aktywizujące w zakresie sportu i rekreacji, moda na zdrowy tryb życia;	Silna konkurencja ze strony sąsiednich gmin i obszarów;
Moda na zdrową żywność i zdrowy tryb życia;	Spadek tempa wzrostu gospodarczego;
Rozwój funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych gminy, przy jednoczesnej popularyzacji aktywnych form spędzania czasu wolnego, turystyki jednodniowej i weekendowej;	Poszerzenie granic Białowieskiego Parku Narodowego.
Działania na rzecz rozwoju kompleksowej oferty wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych;	Niestabilna gospodarka państw wschodnich;
Działania wspierające gospodarkę niskoemisyjną, w tym odnawialne źródła energii;	Ograniczenia ekologiczne dla rozwoju przedsiębiorczości;
Wprowadzenie małego ruchu granicznego Polska - Białoruś	Stagnacja wymiany z rynkami wschodnimi;
Linia kolejowa ze stacją przeładunkową PKP tworzące szansę rozwoju transportu;	
Funkcjonowanie przejść granicznych, a w obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego zarezerwowano tereny pod obszar wolnocłowy;	
Położenie gminy na obszarach cennych przyrodniczo, kulturowo i krajobrazowo (bezpośrednie sąsiedztwo Parku Krajobrazowego Puszczy Białowieskiej), tworzącej szansę rozwoju turystyki;	

Widać wyraźnie, że strategiczne czynniki rozwoju gminy dotyczą głównie aspektów rozwoju infrastruktury, przedsiębiorczości, zachowania dziedzictwa przyrodniczego oraz problemów społecznych.

Analiza SWOT wykazała, że silnymi stronami gminy są jej walory przyrodniczo – krajobrazowe, duża powierzchnia terenów zielonych i zalesionych, a co się z tym wiąże czyste środowisko. Silną stroną gminy jest jej potencjał do rozwoju rolnictwa ekologicznego, produktów lokalnych i zdrowej żywności wsparta przechylnością władz gminy dla rozwoju przedsiębiorczości. Silną stroną jest położenie przygraniczne gminy z przejściem w Połowcach oraz linią kolejową ze stacją przeładunkową PKP. Przez gminę przebiega też droga krajowa nr 66 o znaczeniu międzynarodowym.

Do głównych słabości gminy można zaliczyć brak miejsc prac, małą liczbę przedsiębiorstw oraz niewystarczającą ilość gminnych terenów inwestycyjnych. Słabą stroną gminy jest też niewystarczająca ilość instytucji wsparcia biznesu. Słabością gminy jest też niezadawalający stopień postrzegania gminy, jako rekreacyjno - turystycznej. Niewątpliwie przyczynia się do tego niewystarczająca infrastruktura turystyczna. Dużym problemem gminy jest ujemne saldo migracji, spowodowane wyjazdami zarobkowymi młodych ludzi, niskim stopniem narodzin oraz dłuższy przeciętnym wiekiem życia.

Dużą szansą gminy jest możliwość pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania, w tym m.in. nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 szczególnie na wdrażanie projektów wspierających rozwój przedsiębiorczości, w tym rolniczej i turystycznej. Dzięki modzie na zdrową żywność i zdrowy tryb życia, szansą gminy jest rozwój funkcji rekreacyjno – wypoczynkowych oraz popularyzacja aktywnych form spędzania czasu wolnego. Szansą dla gminy byłoby wprowadzenie małego ruchu granicznego Polska – Białoruś w połączeniu z istniejącą już infrastrukturą: przejściem granicznym w Połowcach, linią kolejową ze stacją przeładunkową oraz droga krajowa nr 66, mógłby przyczynić się do trwałego rozwoju gminy.

Zagrożeniem dla gminy jest przede wszystkim starzejące się społeczeństwo i ujemne saldo migracji. Dużym zagrożeniem dla gminy jest też stagnacja wymiany z rynkami wschodnimi oraz niestabilna gospodarka państw wschodnich. Zagrożeniem jest też spowolnienie gospodarcze w kraju, zbyt wolny proces decentralizacji finansów publicznych oraz bariera wykorzystania środków zewnętrznych.

5. Wizja i misja gminy

Wizja rozwoju stanowi projekcję, opis pożądanego stanu rzeczywistości gminy Czeremcha w perspektywie kilku najbliższych lat. Określa stan docelowy, do którego dążyć będą wszyscy zaangażowani partnerzy, tj. władze samorządowe gminy, partnerzy społeczni i gospodarczy oraz mieszkańcy, wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych atutów i szans pojawiających się w otoczeniu. Wizja ukierunkowana jest prognostycznie, określa cel, do jakiego zmierza cała wspólnota obszaru funkcjonalnego. Wskazuje ona zasadniczy kierunek podejmowanych działań.

Wizja jest obrazem przyszłości, którą uczestnicy społeczności chcą wykreować, koncepcja przyszłości gminy, najbardziej fundamentalna aspiracja, która powinna być wspólna dla organów gminy, jak i wszystkich podmiotów ją tworzących. Biorąc pod uwagę wyniki analizy SWOT oraz aspiracje wyrażane przez mieszkańców gminy oraz władze gminy zdefiniowano kluczowe elementy, które powinny znaleźć swoje odbicie w misji gminy (deklaracji określającej główne kierunki rozwoju gminy).

Wizja gminy

Gmina Czeremcha jest miejscem, które wyróżnia atrakcyjny standard życia, poprzez wykorzystanie swojego położenia, walorów środowiskowych i kulturowych, rozwijając konkurencyjne sektory gospodarki i przedsiębiorczość oraz ofertę czasu wolnego.

Sposobem urzeczywistnienia zakładanej wizji jest misja. Misja określa nadrzędny cel rozwoju gminy. Wskazuje, do czego dążyć będą zarządzający rozwojem, w czym będą przejawiać się te dążenia oraz jakie będą ich rezultaty. Istotne znaczenie ma integracja i współpraca w dążeniu do spełnienia misji: będzie to deklaracja rozwoju, pod którą będzie mógł się podpisać każdy z mieszkańców. Misja wyznacza podmiotowi inicjującemu opracowanie strategii pozycje lidera i głównego realizatora, współpracującego w spełnieniu misji z podmiotami zaangażowanymi w realizację strategii.

Misja gminy

Chcemy, aby nasza gmina stała się miejscem gwarantującym atrakcyjne warunki życia, pracy oraz wypoczynku wszystkim jej mieszkańcom, inwestorom oraz gościom, poprzez współdziałanie na rzecz jak najlepszego wykorzystania położenia, zasobów lokalnego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, przedsiębiorczości i zaangażowania mieszkańców.

6. Cele i zadania

W trakcie prac nad Strategią podjęto decyzję o przyjęciu czterech strategicznych celów rozwoju, które są konkretyzacją wizji rozwoju gminy. Numeracja spełnia tylko funkcję porządkującą, nie zaś hierarchizującą. Wszystkie cele są sobie równe pod względem wagi i znaczenia w strategii rozwoju gminy:

I. OBSZAR GOSPODARCZY

- a. Cel operacyjny I.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz wspieranie zatrudnienia
- b. Cel operacyjny I.2: Rozwój kompetencji zawodowych mieszkańców gminy
- c. Cel operacyjny I.3: Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy
- d. Cel operacyjny I.4: Rozwój oferty turystycznej

II. OBSZAR SPOŁECZNY

- a. Cel operacyjny II.1: Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej i kulturalnej
- b. Cel operacyjny II.2: Rozwój oferty edukacyjnej
- c. Cel operacyjny II.3: Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego i społecznego

III. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

- a. Cel operacyjny III.1: Skuteczny system ochrony środowiska
- b. Cel operacyjny III.2: Poprawa dostępu do infrastruktury

IV. ZARZĄDZENIE

- a. Cel operacyjny IV.1: Sprawne i efektywne zarządzanie publiczne
- b. Cel operacyjny IV.2: Wzmacnianie aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców

Opis szczegółowy poszczególnych celów operacyjnych

I. OBSZAR GOSPODARCZY

Cel operacyjny I.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz wspieranie zatrudnienia

1. Stworzenie systemu zachęt finansowych, systemu ulg i zwolnień z podatków lokalnych oraz doradztwo dla lokalnych przedsiębiorców i pomoc w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej.
2. Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu (staże, wsparcie doradcze, szkoleniowe, roboty interwencyjne, prace społecznie użyteczne)
3. Współpraca z Instytucjami Otoczenia Biznesu, w szczególności w zakresie poszerzania oferty szkoleń, informacji i doradztwa z zakresu przedsiębiorczości oraz poprawy dostępności zwrotnych instrumentów finansowania działalności przedsiębiorstw.
4. Promocja postaw przedsiębiorczych i idei samozatrudnienia.

5. Stworzenie punktu doradztwa zawodowego oraz utworzenie banku pomysłów na biznes na terenie gminy.
6. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i innymi podmiotami na rzecz zwiększenia zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu.
7. Tworzenie i efektywne wykorzystywanie produktów lokalnych.
8. Wspieranie rolnictwa ekologicznego oraz ogrodnictwa (uprawa ziół i innych roślin leczniczych, ozdobnych).
9. Upowszechnienie wiedzy i informacji w zakresie zrównoważonych sposobów produkcji rolniczej dla różnych typów gospodarstw. Wspieranie rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego w oparciu o lokalne produkty.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 100 zarejestrowanych podmiotów.
- Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców w wieku produkcyjnym.
- Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych.
- Liczba gospodarstw rolnych, prowadzących aktywną działalność rolniczą.

Cel operacyjny I.2: Rozwój kompetencji zawodowych mieszkańców gminy

1. Realizacja projektów aktywizujących zawodowo ludzi i działań edukacyjno-szkoleniowych.
2. Badanie potrzeb mieszkańców w zakresie usług doradczo-szkoleniowych.
3. Rozwój form kształcenia ustawicznego we współpracy z regionalnym biznesem.
4. Udzielanie podmiotom i pracownikom wsparcia finansowego na zakup usług edukacyjnych.
5. Budowanie platformy współpracy instytucji oświatowych, NGO i innych organów publicznych z głównymi pracodawcami w gminie (staże, praktyki, stypendia).
6. Szkolenia i warsztaty z diagnozowania umiejętności życiowych i zawodowych, pobudzania kreatywności.
7. Realizacja szkoleń zawodowych (zanikające zawody, rękodzieło, artystyczne, inne).

Wskaźnik monitorowania celu:

- Liczba godzin doradztwa zawodowego.
- Liczba godzin edukacyjno – szkoleniowych.

Cel operacyjny I.3: Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy

1. Rozwój stref aktywności gospodarczej i turystycznej na terenie gminy.
2. Wykup terenów inwestycyjnych od prywatnych właścicieli i kształtowanie polityki wykupu i dzierżawy terenów od prywatnych właścicieli.

3. Efektywne gospodarowanie przestrzenią – bieżące aktualizowanie dokumentów planistycznych, scalanie gruntów pod inwestycje, skupowanie gruntów, wymiana, uzbrajanie, itp.
4. Rozwój systemu obsługi inwestycji.
5. Promocja potencjału gospodarczego gminy.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Wpływy do budżetu gminy z CIT na 1 mieszkańca.
- Liczba nowych podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy.

Cel operacyjny I.4: Rozwój turystyki

1. Tworzenie warunków dla rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej na terenie gminy.
2. Uporządkowanie istniejących, wyznaczenie i zbudowanie nowych szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych) wraz z infrastrukturą towarzyszącą (punkty widokowe, miejsca na ogniska, ścieżki edukacyjne itp.).
3. Wsparcie rozwoju stałej bazy gastronomicznej (ulgi podatkowe, pozyskanie inwestora, pomoc administracyjna) oraz mobilnych punktów gastronomicznych i usług cateringowych.
4. Promocja turystyczna w oparciu o walory przyrodniczo-kulturowe gminy.
5. Wsparcie dla rozwoju gospodarstw agroturystycznych na terenie gminy.
6. Opracowanie spójnej oferty kulturalnej, sportowej i turystycznej.
7. Budowa zbiornika retencyjnego przy budynkach koło gimnazjum.
8. Opracowanie nowych produktów turystycznych: kulturalnych i sportowych; np.: sporty zimowe, tropy zwierząt, narciarstwo biegowe, inne.
9. Wsparcie dla przedsiębiorców w zakresie tworzenia nowych atrakcji turystycznych na obszarze gminy, np.: park linowy, ścianka wspinaczkowa, inne.
10. Współpraca z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie kreowania oferty czasu wolnego, w tym m.in. tworzenie wspólnego kalendarza imprez, organizacja imprez o charakterze ponadlokalnym, bazujących na tradycji i specyfice gminy.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Infrastruktura gastronomiczna (Podmioty z branż: Zakwaterowanie i Usługi gastronomiczne na 10 tys. mieszkańców).
- Długość urządzonych i oznakowanych wielofunkcyjnych tras rekreacyjnych na terenie gminy.
- Liczba uczestników imprez ponadlokalnych, bazujących na tradycji i specyfice gmin.

II. OBSZAR SPOŁECZNY

Cel operacyjny II.1: Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej i kulturalnej

1. Zrównoważony rozwój infrastruktury kulturalnej i rekreacyjno-sportowej.
2. Efektywniejsze wykorzystanie obiektów służących spędzaniu czasu wolnego.
3. Zagospodarowanie terenów przyszkolnych pod kątem ich wykorzystania rekreacyjno – sportowego oraz doposażenie w sprzęt sportowy.
4. Organizacja aktywności (sportowej, twórczej, kulturalnej) dla osób dorosłych i starszych.
5. Utworzenie systemów szkolenia młodzieży w wybranych dyscyplinach sportowych.
6. Organizacja imprez i zawodów w nowych dyscyplinach sportowych (np.: nordic walking, fitness, unihokej, piłka ręczna, koszykówka, turnieje tańca, paintball, inne).
7. Poszerzenie oferty prowadzonych zajęć, np: fitness, tenis ziemny, nordic walking, tenis stołowy, szachy, aerobik, inne.
8. Zwiększanie poziomu społecznego uczestnictwa w kulturze oraz aktywnych formach spędzania czasu wolnego.
9. Tworzenie warunków rozwoju dla organizacji, podmiotów i osób prowadzących działalność w zakresie kultury i sportu w wymiarze amatorskim i profesjonalnym.
10. Utrzymanie wielokulturowego bogactwa oraz tożsamości lokalnej i regionalnej, w szczególności poprzez wspieranie folkloru, tradycji i sztuki ludowej.
11. Inicjowanie i wspieranie działań mających na celu podnoszenie społecznej świadomości i wrażliwości w zakresie dziedzictwa przyrodniczego-kulturowego, a także podejmowanie działań na rzecz poprawy poziomu estetycznego otoczenia i ładu przestrzennego.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Suma środków publicznych przeznaczonych na rozwój infrastruktury kulturalnej i rekreacyjno-sportowej.
- Liczba imprez kulturalnych i sportowych o charakterze ponadlokalnym, organizowanych na terenie gminy.

Cel operacyjny II.2: Rozwój oferty edukacyjnej

1. Modernizacja i rozwój bazy oświatowej, dbałość o właściwe wyposażenie szkół.
2. Poprawa jakości i dostępności usług w zakresie oferty opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej.
3. Rozwijanie oferty zajęć pozalekcyjnych, przy szczególnym uwzględnieniu kształcenia kompetencji kluczowych (językowych, matematycznych, informatycznych, kreatywnych, itd.).
4. Wdrożenie mechanizmów odkrywania, kształtowania i wspierania talentów (np. wsparcie uzdolnionej młodzieży poprzez system stypendiów i nagród).

5. Poprawa dostępności, jakości i efektywności usług w zakresie planowania i rozwoju kariery zawodowej.
6. Współpraca z powiatem w zakresie rozwoju kształcenia zawodowego, w szczególności rozwój oferty edukacyjnej i jakości kształcenia zawodowego – z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy.
7. Kształtowanie postaw uczenia się przez całe życie oraz zdobywania nowych kompetencji.
8. Zapewnienie stałej opieki medycznej (higienistycznej, stomatologicznej, itd.) w placówkach oświatowych.
9. Pomoc osobom ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi.
10. Poprawa dostępności, jakości i efektywności usług w zakresie planowania i rozwoju kariery zawodowej.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Suma środków publicznych przeznaczonych na modernizację i rozwój bazy oświatowej.
- Liczba zajęć pozalekcyjnych.
- Liczba osób korzystających z opieki medycznej w placówkach oświaty.

Cel operacyjny II.3: Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego i społecznego

1. Doskonalenie bazy infrastrukturalnej, wyposażenia oraz standardu obsługi w placówkach ochrony zdrowia.
2. Budowa Gminnego Ośrodka Zdrowia.
3. Organizowanie i wspieranie akcji oraz programów profilaktycznych, badań i konsultacji medycznych dla mieszkańców gminy.
4. Rozwój usług opiekuńczych i medycznych, w szczególności dedykowanych osobom starszym.
5. Promocja zdrowego, aktywnego stylu życia.
6. Wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym wykorzystanie mechanizmu ekonomii społecznej.
7. Działania na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, w tym m.in. likwidacja barier architektonicznych.
8. Przeciwdziałanie i zwalczanie dysfunkcji w rodzinie, w tym m.in. przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
9. Prowadzenie działań z zakresu profilaktyki uzależnień, w tym wśród dzieci i młodzieży.
10. Organizowanie i wspieranie funkcjonowania różnorodnych form pomocy społecznej.
11. Skuteczna polityka prorodzinna.
12. Kompleksowa polityka senioralna.
13. Budowa domu spokojnej starości.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Liczba akcji oraz programów profilaktycznych, badań i konsultacji medycznych organizowanych dla mieszkańców.
- Liczba porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej w przeliczeniu na 1 mieszkańca.
- Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem.
- Liczba miejsc w placówkach całodobowych i dziennych formach wsparcia.

III. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Cel operacyjny III.1: Infrastruktura środowiska

1. Kompleksowa ochrona zasobów wodnych poprzez rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.
2. Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków (termomodernizacje, wymiana źródeł ciepła, wymiana punktów oświetleniowych i wykorzystanie OZE).
3. Promowanie wymiany źródeł grzewczych w gospodarstwach domowych na nowoczesne i ekologiczne, wprowadzanie rozwiązań bazujących na odnawialnych źródłach energii w gospodarstwach domowych i instytucjach użyteczności publicznej.
4. Sukcesywna redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza, zwłaszcza pochodzących z systemów indywidualnego ogrzewania mieszkań.
5. Promocja i wsparcie dla rozwoju transportu zrównoważonego.
6. Doskonalenie systemu gospodarki odpadami, w tym odpadami niebezpiecznymi i likwidacja dzikich wysypisk śmieci.
7. Unowocześnienie Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.
8. Zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego.
9. Rozwój odnawialnych źródeł energii.
10. Wzmacnianie świadomości ekologicznej mieszkańców w tym edukacja i promocja ekologiczna.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Odsetek mieszkańców korzystający z sieci wodociągowej.
- Odsetek mieszkańców korzystający z sieci kanalizacyjnej.
- Liczba projektów dot. wymiany źródeł grzewczych w gospodarstwach domowych na nowoczesne i ekologiczne i/lub liczba beneficjentów z terenu gminy.
- Liczba projektów dot. zwiększenia efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej.
- Ilość energii powstałej w wyniku wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Cel operacyjny III.2: Poprawa dostępu do infrastruktury

1. Budowa, modernizacja i przebudowa dróg gminnych.
2. Budowa ciągów pieszych przy drogach.
3. Przebudowa i rozwój systemu oświetlenia ulicznego.
4. Tworzenie miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach użyteczności publicznej oraz atrakcyjnych rekreacyjno-turystycznie.
5. Współpraca w zakresie usprawniania komunikacji zbiorowej, w tym dostosowania rozkładu jazdy komunikacji do potrzeb mieszkańców i odwiedzających.
6. Tworzenie sieci tras rowerowych o charakterze komunikacyjnym, zintegrowanych z innymi systemami komunikacyjnymi.
7. Modernizacja infrastruktury energetycznej na terenie gminy.
8. Rozwój sieci internetowej.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Długość nowo powstałych i zmodernizowanych dróg gminnych.
- Długość nowo powstałych ścieżek rowerowych.
- Długość nowo powstałych i zmodernizowanych ciągów pieszych i systemów oświetlenia ulicznego.
- Liczba miejsc parkingowych na terenie gminy.
- Liczba osób korzystających z sieci transportu zbiorowego.
- Długość rowerowej infrastruktury transportowej.
- Długość nowo powstałych sieci internetowych.

IV. ZARZĄDZENIE

Cel operacyjny IV.1: Sprawne i efektywne zarządzanie publiczne

1. Współpraca z partnerskimi JST w zakresie gromadzenia i analizowania danych i informacji dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru Lokalnej Grupy Działania „Puszczy Białowieskiej”.
2. Poprawa komunikacji i przepływu informacji wewnątrz obszaru Lokalnej Grupy Działania „Puszczy Białowieskiej”.
3. Skoordynowany system planowania i zagospodarowania przestrzennego na terenie obszaru Lokalnej Grupy Działania „Puszczy Białowieskiej”.
4. Wdrażanie nowoczesnych instrumentów zarządzania publicznego.
5. Doskonalenie kadr samorządowych.
6. Promowanie systemu wartości etycznych wśród pracowników samorządowych, przejrzystość pracy urzędu (w załatwianiu spraw i w dostępie do informacji publicznej).
7. Sprawny i skuteczny marketing terytorialny w wymiarze regionalnym, krajowym i zagranicznym, w tym w ramach Lokalnej Grupy Działania „Puszczy Białowieskiej”.

8. Funkcjonalne zarządzanie przestrzenią, w tym m.in. utworzenie parku krajobrazowego przy Cerkwi, przebudowa targowiska gminnego.
9. Działania mające na celu rekultywację infrastruktury m. in.: stare opuszczone budynki PKP; budynki: po byłym Zakładzie Doskonalenia Zawodowego, starym przedszkolu, byłej łaźni, wieża ciśnień.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Liczba zrealizowanych wspólnych projektów rozwojowych na terenie Lokalnej Grupy Działania „Puszczy Białowieskiej”.
- Liczba pracowników samorządowych, którzy rozwinęli swoje kompetencje zawodowe poprzez udział w szkoleniach, kursach, warsztatach i innych formach doskonalenia.
- Liczba usług publicznych, udostępnionych za pomocą systemu elektronicznego.
- Liczba imprez wystawienniczo-targowych z udziałem reprezentantów obszaru Lokalnej Grupy Działania „Puszczy Białowieskiej”.

Cel operacyjny IV.2: Wzmacnianie aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców

1. Promocja aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców.
2. Edukacja obywatelska mieszkańców, w szczególności dzieci i młodzieży.
3. Wspieranie rozwoju instytucjonalnego i profesjonalizacji organizacji pozarządowych.
4. Integracja sektorowa organizacji pozarządowych, rozwój współpracy wewnątrz sektorowej.
5. Wspieranie rozwoju i promocja wolontariatu.
6. Doskonalenie procedur informowania i konsultacji społecznych.
7. Budowanie poczucia wspólnoty, wrażliwości i współodpowiedzialności społecznej, w tym promocja dobrego sąsiedztwa.
8. Wzmacnianie patriotyzmu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej.
9. Działania z zakresu integracji międzypokoleniowej.

Wskaźnik monitorowania celu:

- Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.
- Wysokość środków finansowych przeznaczanych na konkursy dla organizacji pozarządowych.
- Liczba poddanych konsultacjom dokumentów/proponowanych rozwiązań społeczno-gospodarczych.
- Wyniki badań społecznych wśród mieszkańców gminy w zakresie poczucia tożsamości lokalnej.
- Liczba projektów i/lub uczestników programów integracyjnych.

7. Zgodność celów z dokumentacją strategiczną

		Cele strategiczne Strategii Rozwoju Gminy Czeremcha na lata 2015-2025	OBSZAR GOSPODARCZY				OBSZAR SPOŁECZNY			INFRASTR. I ŚROD.	ZARZĄDZAN IE		
		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Czeremcha na lata 2015-2025	I.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz wspieranie zatrudnienia	I.2: Rozwój kompetencji zawodowych mieszkańców gminy	I.3: Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy	I.4: Rozwój oferty turystycznej	II.1: Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej i kulturalnej	II.2: Rozwój oferty edukacyjnej	II.3: Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego i społecznego	III.1: Skuteczny system ochrony środowiska	III.2: Poprawa dostępu do infrastruktury	IV.1: Sprawne i efektywne zarządzanie publiczne	IV.2: Wzmacnianie aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców
		Cele operacyjne nadrzędnych dokumentów strategiczych											
Strategia Europa 2020		1. Inteligentny rozwój											
		2. Zrównoważony rozwój			+				+	+			
		3. Rozwój sprzyjający wyłączeniu społecznemu	+	+				+					
Strategia Rozwoju Kraju 2020	I. Sprawne i efektywne państwo	Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem									+		
		Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe									+	+	
		Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela	+			+	+		+		+		
	II. Konkurencyjna gospodarka	Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej											
		Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki	+	+	+	+							
		Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki	+										
		Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego	+	+				+					
		Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych			+						+	+	
Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko								+	+				
Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu									+				

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

	III. Spójność społeczna i terytorialna	Cel III.1. Integracja społeczna		+					+		+			
		Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określenie standardów usług publicznych										+	+	
		Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego zrównoważenia rozwoju	+		+							+		+
Raport Polska 2030	Wyzwania rozwojowe	Wzrost i konkurencyjność	+	+	+				+					
		Sytuacja demograficzna		+					+					
		Wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy		+					+					
		Odpowiedni potencjał infrastruktury			+				+			+		
		Bezpieczeństwo energetyczne i klimatyczne						+			+	+		
		Gospodarka oparta na wiedzy o rozwoju kapitału intelektualnego	+						+					
		Solidarność i konwergencja regionalna							+			+		
		Poprawa spójności społecznej	+	+										
		Sprawne Państwo												
		Wzrost kapitału społecznego							+					
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030	Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności	1.1. Wspieranie rozwoju funkcji metropolitarnych największych polskich miast							+					
		1.2. Intensyfikacja powiązań funkcjonalnych pomiędzy głównymi węzłami sieci zasadniczej w układzie krajowym i międzynarodowym												
		1.3. Integracja obszarów funkcjonalnych i głównych ośrodków miejskich									+	+		
	Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne zrównoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.	2.1. Wspomaganie spójności w układzie krajowym		+	+				+			+		
		2.2. Regionalna integracja funkcjonalna, wspomaganie rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału dla specjalizacji terytorialnej	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
		2.3. Wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych												
	Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury	3.1. Poprawa dostępności polskich miast i regionów										+		
		3.2. Zmniejszenie zewnętrznych kosztów transportu									+	+		

transportowej i telekomunikacyjnej.	3.3. Poprawa dostępności teleinformatycznej					+								+			
	3.4. Zarządzanie strategiczne i etapowanie inwestycji																
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej, jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju, jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych													+			
	4.2. Przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej													+			
	4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej							+									
	4.4. Racjonalizacja gospodarowania ograniczonymi zasobami wód powierzchniowych i podziemnych kraju, w tym zapobieganie występowaniu deficytu wody na potrzeby ludności i rozwoju gospodarczego														+		
	4.5. Wdrożenie działań mających na celu osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód i związanych z nim ekosystemów														+		
	4.6. Zmniejszenie obciążenia środowiska powodowanego emisjami zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby														+	+	
	4.7. Zabezpieczenie cennych gospodarczo złóż kopalin i zwiększenie wykorzystania surowców wtórnych																
Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa	5.1. Przeciwdziałanie zagrożeniu utraty bezpieczeństwa energetycznego i odpowiednie reagowanie na to zagrożenie													+	+		
	5.2. Zwiększenie poziomu zabezpieczenia przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi i antropogenicznymi																
Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego	6.1. Wprowadzenie zintegrowanego (spójnego i hierarchicznego) planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego zdolnego do efektywnej koordynacji działań podmiotów publicznych i polityk publicznych mających największe znaczenie dla zagospodarowania przestrzennego na różnych poziomach zarządzania																

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

		6.2. Uporządkowanie regulacji zapewniających sprawność i powszechność działania systemu planowania przestrzennego												
		6.3. Wzmocnienie instytucjonalne i jakościowe planowania przestrzennego												
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	1.1. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych												
		1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększenia ich absorpcji poza miastami woj.	+	+	+	+	+			+	+	+		
		1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw - działania tematyczne		+	+	+	+	+			+	+		
	Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	2.1. Wzmocnienie spójności w układzie krajowym	+	+						+				
		2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o niższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe					+	+	+	+	+	+	+	
		2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze			+								+	+
		2.4. Przewyciężenie niedogodności i związanych z położeniem obszarów przygranicznych, szczególnie wzdłuż zewnętrznych granic UE												
		2.5. Zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarze o najniższej dostępności												
	Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie	3.1. Wzmocnienie strategicznego wymiaru polityki regionalnej												
		3.2. Poprawa, jakość zarządzania politykami publicznymi, w tym ich właściwe ukierunkowanie terytorialne												
3.3. Przebudowa i wzmocnienie koordynacji w systemie wieloszczeblowego zarządzania														
3.4. Wspomaganie budowy kapitału społecznego dla rozwoju regionalnego w oparciu o sieci współpracy między różnymi aktorami polityki regionalnej													+	
Strategia Rozwoju Województ	Cel 1. Konkurencyjna Gospodarka	1.1. Rozwój przedsiębiorczości	+			+								
		1.2. Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorców	+				+							

wa Podlaskiego do roku 2020		1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej				+								
		1.4. Kapitał społeczny, jako katalizator procesów rozwojowych						+				+	+	
		1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych									+			
		1.6. Nowoczesna infrastruktura sieciowa												
	Cel 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe	2.1 Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym					+							
		2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa									+			
		2.3. Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej												
		2.4. Rozwój partnerskiej współpracy międzyregionalnej											+	+
		2.5. Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu										+	+	
	Cel 3. Jakość życia	3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych									+		+	
		3.2. Poprawa spójności społecznej									+			
		3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego									+			
3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami											+			
Plan zagospodarowania Województwa Podlaskiego	2.1. Kształtowanie zrównoważonych struktur przestrzennych					+					+	+		
	2.2. Kształtowanie elastycznych struktur przestrzennych, tworzących warunki wzrostu					+						+		
	2.3. Kształtowanie struktur przestrzennych osadnictwa, stwarzających warunki rozwoju regionalnej infrastruktury społecznej											+	+	
	2.4. Kształtowanie struktur przestrzennych tworzących warunki ekorozwoju											+		
	2.5. Kształtowanie struktur przestrzennych											+		
	2.6. Tworzenie warunków przestrzennych do współpracy transgranicznej z Litwą, Białorusią i województwami sąsiadującymi													
	2.7. Kształtowanie struktur przestrzennych o walorach obronnych													
Strategia Rozwoju	Obszar przyrodniczy	1.1. Zachowanie wysokiej, jakości zasobów przyrodniczych powiatu										+		

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

Powiatu Hajnowskiego na lata 2015-2020		1.2. Wykorzystanie potencjału naukowo-przyrodniczego na rzecz zrównoważonego rozwoju	+	+											
	Obszar społeczny	2.1. Rozwój kapitału ludzkiego													
		2.2. Rozwój kapitału społecznego													
		2.3. Rozwój infrastruktury społecznej na rzecz poprawy, jakości życia					+	+	+						
	Obszar gospodarczy	3.1. Poprawa klimatu dla biznesu	+		+										
		3.2. Wzmocnienie i efektywne wykorzystanie potencjału marki regionu Puszczy Białowiejskiej	+												
		3.3. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej z uwzględnieniem dywersyfikacji ruchu turystycznego					+	+	+	+					
	Obszar instytucjonalny	4.1. Realizacja zasad dobrego rządzenia dla kreowania zrównoważonego rozwoju													
		4.2. Rozwój wzmocnienie organizacji pozarządowych na terenie powiatu hajnowskiego													
		4.3. Rozwój współpracy transgranicznej													
	Obszar przestrzenny	5.1. Poprawa ładu przestrzennego			+										
		5.2. Poprawa dostępności komunikacyjnej powiatu											+		
		5.3. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury komunalnej, jako niezbędne elementy rozwoju powiatu hajnowskiego											+		
Lokalna Strategia Rozwoju "Puszczy Białowiejskiej" na lata 2009-2015	I. Rozwój turystyki bazującej na walorach przyrodniczych i kulturowych regionu Puszczy Białowiejskiej	I.1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu	+			+	+	+	+						
		I.2. Aktywna promocja walorów turystyczno-kulturowych regionu	+				+	+	+						
	II. Zrównoważone różnicowanie działalności gospodarczej w oparciu o lokalne zasoby	II.1. Stworzenie dogodnych warunków rozwoju małych lokalnych firm.	+				+	+	+						
		II.2. Rozwój i promocja lokalnych producentów, usług, produktów.	+												
	III. Rozwój kapitału społecznego	III.1. Rozwój instytucji kultury.					+	+							
		III.2. Rozwój współpracy partnerskiej					+	+						+	
		III.3. Wzmocnienie potencjału LGD												+	

8. System monitorowania i ewaluacji oraz aktualizacji Programu

Podstawą skutecznego wdrażania działań służących osiągnięciu celów Programu Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015 - 2025 jest dysponowanie wiedzą na temat postępów osiągniętych w zakresie wdrażanych kierunków interwencji oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami realizacji kluczowych zadań.

System monitorowania realizacji Programu Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha jest procesem, mającym na celu ukazanie, przeanalizowanie stanu zaawansowania wdrażanych projektów i ich zgodności z postawionymi założeniami. Polega on na systematycznym zbieraniu, raportowaniu i interpretowaniu danych opisujących osiągnięte efekty w odniesieniu do wydatkowanych funduszy.

System monitorowania Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha odbywać się będzie w oparciu o roczne sprawozdania z realizacji zadań inwestycyjnych, stanowiące uzupełniający element dokumentu.

Istotą procesu monitorowania Planu jest wyciąganie wniosków służących późniejszej ocenie jego wdrażania, w oparciu o informacje wypływające z realizacji poszczególnych zadań, a także modyfikowanie dalszych działań, celem uzyskania maksymalnych wskaźników efektywności.

Instytucjonalną strukturę systemu monitorowania i ewaluacji Programu Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015 - 2025 tworzą:

- Rada Gminy Czeremcha,
- Referaty Urzędu Gminy, mający w kompetencjach nadzór nad Programem – pełniący rolę centrum koordynacyjnego ds. monitorowania i realizacji Programu Rozwoju Lokalnego Gminy,
- Inne referaty Urzędu Gminy i jednostki gminne – pełniące rolę:
 - jednostek realizujących konkretne kierunki interwencji Programu, będące w bezpośrednich kompetencjach samorządu gminnego, i zarazem jednostek monitorujących te kierunki interwencji ze strony gminy Czeremcha (sprawozdania składane do referatu Urzędu Gminy, mającego w kompetencjach nadzór nad Strategią);
 - jednostek monitorujących ze strony gminy Czeremcha te kierunki interwencji, które są w kompetencjach innych JST (samorządów powiatowego i regionalnego, administracji rządowej, itp.) bądź innych podmiotów, np. organizacji pozarządowych – uzyskiwanie danych i informacji oraz przekazywanie ich do referatu Urzędu Gminy, mającego w kompetencjach nadzór nad Strategią.

Sprawozdawczość z monitoringu oraz aktualizacja Programu Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015 - 2025 dokonywane będą w okresach rocznych. Władze samorządowe gminy dokonują okresowej oceny stopnia realizacji Programu w oparciu o dwa elementy podsystemu monitorowania i ewaluacji:

- analizę wskaźnikową, bazującą na miernikach wyznaczonych dla każdego celu operacyjnego;
- raport z realizacji kierunków interwencji.

Podstawowym źródłem danych do monitorowania poziomu realizowania Programu stała się statystyka publiczna, a w niektórych przypadkach konieczne jest zawiązanie porozumień z innymi podmiotami i jednostkami zewnętrznymi. W ramach analizy wskaźnikowej, realizowanej przez referat Urzędu Gminy, mający w kompetencjach nadzór nad Programem, mierniki pochodzące ze statystyki publicznej (GUS) mogą zostać przedstawione w układach porównawczych (banchmarking), np. w porównaniach względem średniej dla innych gmin, średniej dla powiatu hajnowskiego, województwa podlaskiego czy kraju. Zakres czasowy analizy powinien obejmować zmiany w stosunku do roku bazowego (2015 r.) i roku ostatniego badania (dynamika).

9. Okres realizacji i potencjalne źródła finansowania Programu

Okres realizacji Programu obejmuje lata 2015 – 2025.

Cele takie jak: ochrona środowiska przyrodniczego, rozwój oferty turystycznej, wzrost przedsiębiorczości, pozyskiwanie nowych inwestorów oraz rozwój współpracy na terenie gminy, są uprzywilejowane ze względu na fakt, iż w ramach nich zaplanowano realizację zadań i działań strategicznych. W związku z tym, wysiłek włożony w realizację tych celów powinien być zintensyfikowany w pierwszych latach realizacji Programu.

Źródłem finansowania działań zaplanowanych w Programie będą przede wszystkim środki publiczne pochodzące od instytucji różnych szczebli: rządowego, wojewódzkiego i lokalnego. Osiągnięcie zaplanowanych zamierzeń będzie wymagać także środków prywatnych poprzez wkład do projektów współfinansowanych ze środków publicznych lub przedsięwzięć w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

Do potencjalnych źródeł finansowania działań zawartych w Strategii należą:

- środki własne gminy,
- środki prywatne mieszkańców gminy,
- środki prywatne inwestorów,
- środki pozyskane od sponsorów,
- środki budżetu samorządu powiatowego,
- środki budżetu państwa,
- środki budżetu województwa na realizację programów sektorowych,
- środki funduszy celowych,
- środki z budżetu UE: EFRR, EFS, FS, EFRROW,
- środki z Lokalnej Grupy Działania „Puszczy Białowieskiej”,
- europejskie programy wspólnotowe,
- inne środki zagraniczne: Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020,
- i inne.

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

Tabela 49. Harmonogram realizacji celów

OBSZAR GOSPODARCZY	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Cel operacyjny I.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz wspieranie zatrudnienia	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Cel operacyjny I.2: Rozwój kompetencji zawodowych mieszkańców gminy	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Cel operacyjny I.3: Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Cel operacyjny I.4: Rozwój oferty turystycznej	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
OBSZAR SPOŁECZNY	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Cel operacyjny II.1: Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej i kulturalnej	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Cel operacyjny II.2: Rozwój oferty edukacyjnej	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Cel operacyjny II.3: Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego i społecznego	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Cel operacyjny III.1: Skuteczny system ochrony środowiska	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Cel operacyjny III.2: Poprawa dostępu do infrastruktury	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
ZARZĄDZANIE	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Cel operacyjny IV.1: Sprawne i efektywne zarządzanie publiczne	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Cel operacyjny IV.2: Wzmacnianie aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Źródło: opracowanie własne

OBSZAR SPOŁECZNY	Podstawowe źródła finansowania działań
Cel operacyjny I.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz wspieranie zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś I: Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności regionu; • RPO Województwo Podlasie Oś II: Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa; • PO Polska Wschodnia 2014-2020 Oś I: Przedsiębiorcza Polska Wschodnia; • PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 Oś II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji; • środki własne gminy; • środki prywatne; • PROW;
Cel operacyjny I.2: Rozwój kompetencji zawodowych mieszkańców gminy	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś I: Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności regionu; • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś II: Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa; • PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 Oś I: Osoby młode na rynku pracy; • PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 Oś II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji; • środki własne gminy; • środki prywatne;
Cel operacyjny I.3: Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie Oś I: Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności regionu; • środki własne gminy; • środki prywatne; • kapitał zagraniczny;
Cel operacyjny I.4: Rozwój oferty turystycznej	<ul style="list-style-type: none"> • środki własne gminy, • środki prywatne;
OBSZAR SPOŁECZNY	Podstawowe źródła finansowania działań
Cel operacyjny II.1: Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej i kulturalnej	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś VIII: Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej; • POIiŚ 2014 - 2020 Oś VII: Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury; • środki własne gminy; • budżet państwa;
Cel operacyjny II.2: Rozwój oferty edukacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś III: Kompetencje i kwalifikacje; • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś VIII: Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej; • PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 Oś II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy,

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

	<ul style="list-style-type: none"> gospodarki i edukacji; • środki własne gminy; • budżet państwa;
Cel operacyjny II.3: Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego i społecznego	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie Oś VII: Poprawa spójnej społeczności; • PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 Oś II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji; • środki własne gminy; • środki prywatne; • budżet państwa;
INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO	Podstawowe źródła finansowania działań
Cel operacyjny III.1: Skuteczny system ochrony środowiska	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś V: Gospodarka niskoemisyjna; • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś VI: Ochrona środowiska i racjonalna gospodarka jego zasobami; • NFOŚiGW; WFOŚiGW; • POIiŚ 2014 - 2020 Oś I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki; • POIiŚ 2014 - 2020 Oś II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu; • środki własne gminy; • środki prywatne;
Cel operacyjny III.2: Poprawa dostępu do infrastruktury	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś IV: Poprawa dostępności transportowej; • NFOŚiGW; • PO Polska Wschodnia 2014-2020 Oś II: Nowoczesna Infrastruktura Transportowa; • środki własne gminy; • budżet państwa;
ZARZĄDZANIE	Podstawowe źródła finansowania działań
Cel operacyjny IV.1: Sprawne i efektywne zarządzanie publiczne	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś II: Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa; • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś III: Kompetencje i kwalifikacje; • środki własne gminy; • budżet państwa;
Cel operacyjny IV.2: Wzmacnianie aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • RPO Województwo Podlasie 2014 - 2020 Oś II: Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa; • środki własne gminy;

Źródło: opracowanie własne

Literatura

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czeremcha
2. Program Ochrony Środowiska Gminy Czeremcha na lata 2009 – 2013/16
3. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Czeremcha na lata 2015-2030
4. Strategia Rozwoju Kraju 2020
5. Strategia Europa 2020
6. Raport Polska 2030
7. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030
8. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie
9. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020
10. Plan zagospodarowania Województwa Podlaskiego
11. Strategia Rozwoju Powiatu Hajnowskiego na lata 2015-2020
12. Lokalna Strategia Rozwoju "Puszczy Białowieskiej" na lata 2009-2015
13. Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego WIOŚ

Strony internetowe:

- www.wios.bialystok.pl
- www.crfop.gdos.gov.pl,
- www.zpp.pl
- www.pkw.gov.pl
- www.puphajnowka.pl
- www.zspczerecha.pl
- www.stat.gov.pl
- www.czeremcha.pl

Spis rysunków:

Rysunek 1. Położenie gminy na tle województwa podlaskiego i powiatu hajnowskiego...5

Spis tabel:

Tabela 1. Wykaz sołectw	5
Tabela 2. Struktura użytkowania gruntów w gminie Czeremcha	6
Tabela 3. Grunty leśne w gminie Czeremcha.....	9
Tabela 4. Ujęcia wód podziemnych na terenie gminy Czeremcha	11
Tabela 5. Liczba ludności w poszczególnych sołectwach gminy Czeremcha w latach 2005-2014.....	12
Tabela 6. Prognozowana liczba ludności w gminie Czeremcha w latach 2015-2025	13
Tabela 7. Struktura ludności w gminie Czeremcha na tle powiatu i województwa podlaskiego.....	14
Tabela 8. Saldo migracji	17
Tabela 9. Migracje wewnętrzne i zewnętrzne w gminie Czeremcha w latach 2010-2014	17
Tabela 10. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności.....	18
Tabela 11. Struktura bezrobocia w gminie Czeremcha na tle powiatu hajnowskiego i województwa podlaskiego w latach 2011-2014.....	19
Tabela 12. Osoby bezrobotne ze względu na wykształcenie w gminie Czeremcha w latach 2008-2014	20
Tabela 13. Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Czeremcha w latach 2010-2014	21
Tabela 14. Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Czeremcha na tle powiatu i województwa.....	22
Tabela 15. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w gminie Czeremcha.....	22
Tabela 16. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno- sanitarne w gminie Czeremcha na tle powiatu i województwa [%]	22
Tabela 17. Liczba uczniów uczęszczających do poszczególnych placówek w gminie Czeremcha.....	23
Tabela 18. Wskaźnik skolaryzacji netto na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminie Czeremcha na tle powiatu i województwa [%]	23
Tabela 19. Wyposażenie szkół podstawowych i gimnazjum w komputery w gminie Czeremcha.....	24
Tabela 20. Udział komputerów przeznaczonych do użytku uczniów w szkołach z dostępem do internetu [%]	25
Tabela 21. Działalność domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic w gminie Czeremcha w latach 2009-2014	26
Tabela 22. Świadczenia pomocy społecznej w gminie Czeremcha w latach 2009-2014	29
Tabela 23. Długość dróg na terenie gminy Czeremcha.....	31
Tabela 24. Wykaz obiektów gminnych	33
Tabela 25. Decyzje o warunkach zabudowy w gminie Czeremcha w latach 2009-2014 [szt.]	37
Tabela 26. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w latach 2010-2014.....	37
Tabela 27. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Czeremcha.....	38

Tabela 28. Wykaz podmiotów gospodarczych na terenie gminy wg sekcji PKD 2007 w gminie Czeremcha 2014 roku.....	39
Tabela 29. Główni przedsiębiorcy na terenie gminy Czeremcha	40
Tabela 30. Wykaz gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych.....	42
Tabela 31. Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Czeremcha.....	43
Tabela 32. Obiekty noclegowe.....	44
Tabela 33. Dochody gminy Czeremcha w latach 2009-2014 [tys. zł]	45
Tabela 34. Wydatki gminy Czeremcha w latach 2009-2014 [tys. zł]	47
Tabela 35. Struktura wydatków ogółem wg działów klasyfikacji budżetowej w gminie Czeremcha w latach 2009-2014 [%].....	48
Tabela 36. Płeć uczestników	52
Tabela 37. Wiek uczestników	53
Tabela 38. Wykształcenie uczestników	53
Tabela 39. Grupa zawodowa uczestników ankiety.....	53
Tabela 40. Ocena aktualnych poziomów wybranych elementów na terenie gminy Czeremcha.....	54
Tabela 41. Trzy największe problemy, z jakimi borykają się mieszkańcy gminy.	55
Tabela 42. Działania priorytetowe w zakresie rozwoju gospodarczego	56
Tabela 43. Działania priorytetowe w zakresie infrastruktury i środowiska naturalnego	56
Tabela 44. Działania priorytetowe w zakresie kwestii społecznych.....	57
Tabela 45. Silne strony gminy Czeremchy.....	58
Tabela 46. Słabe strony gminy Czeremcha.....	58
Tabela 47. Najważniejsze zagrożenia dla rozwoju gminy	59
Tabela 48. Szanse rozwojowe gminy	59
Tabela 49. Harmonogram realizacji celów	83

Spis wykresów:

Wykres 1. Struktura klas bonitacyjnych gruntów ornych w gminie Czeremcha [%]	7
Wykres 2. Struktura klas bonitacyjnych użytków zielonych w gminie Czeremcha [%].....	8
Wykres 3. Liczba mieszkańców w gminie Czeremcha w latach 2005-2014	12
Wykres 4. Prognozowana liczba ludności w gminie Czeremcha w latach 2014-2025.....	13
Wykres 5. Ludność gminy Czeremcha wg wieku i płci w roku 2014	14
Wykres 6. Struktura wiekowa mieszkańców gminy Czeremcha wg grup ekonomicznych w latach 2010-2014 [%]	15
Wykres 7. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w gminie Czeremcha w latach 2015-2025 [%]	16
Wykres 8. Udział ludności w wieku produkcyjnym w gminie Czeremcha w latach 2015-2025 [%]	16
Wykres 9. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w gminie Czeremcha w latach 2015-2025 [%]	17
Wykres 10. Liczba osób pracujących w gminie Czeremcha wg płci w latach 2004-2014	19
Wykres 11. Osoby bezrobotne wg wieku w gminie Czeremcha w latach 2008-2014.....	20
Wykres 12. Liczba osób nowo zarejestrowanych oraz osób wyrejestrowanych w latach 2004-2014 w powiecie hajnowskim.....	21
Wykres 13. Wskaźnik skolaryzacji netto na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminie Czeremcha oraz w pozostałych gminach w powiecie hajnowskim [%].....	24

Wykres 14. Udzielone świadczenia w ramach pomocy społecznej w gminie Czeremcha oraz w pozostałych gminach w powiecie hajnowskim.....	29
Wykres 15. Zestawienie frekwencji w wyborach prezydenckich w gminie Czeremcha na tle województwa podlaskiego, powiatu oraz pozostałych gmin w powiecie hajnowskim w 2015 roku	30
Wykres 16. Zestawienie frekwencji w wyborach parlamentarnych w gminie Czeremcha na tle województwa podlaskiego, powiatu oraz pozostałych gmin w powiecie hajnowskim w 2015 roku	30
Wykres 17. Stan dróg gminnych na terenie gminy Czeremcha.....	31
Wykres 18. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie Czeremcha oraz w pozostałych gminach w powiecie hajnowskim	38
Wykres 19. Liczba podmiotów przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminie Czeremcha oraz w pozostałych gminach w powiecie hajnowskim	39
Wykres 20. Struktura użytków rolnych w gminie Czeremcha	41
Wykres 21. Powierzchnia zasiewów w gminie Czeremcha w 2010 roku [ha].....	42
Wykres 22. Dochody gminy Czeremcha w latach 2009-2014 [tys. zł]	46
Wykres 23. Struktura dochodów gminy Czeremcha w latach 2009-2014 [%].....	46
Wykres 24. Struktura dochodów podatkowych w gminie Czeremcha w latach 2009-2014 [%].....	47
Wykres 25. Struktura wydatków gminy Czeremcha w latach 2009-2014	49
Wykres 26. Dochody i wydatki na 1 mieszkańca w gminie Czeremcha w latach 2004-2014 [zł].....	50
Wykres 27. Dochody na 1 mieszkańca w gminie Czeremcha oraz pozostałych gminach w powiecie hajnowskim [zł]	50
Wykres 28. Wydatki na 1 mieszkańca w gminie Czeremcha oraz pozostałych gminach w powiecie hajnowskim [zł]	51

Załącznik 1. Propozycja projektów

W załączniku zamieszczono propozycje projektów do realizacji poszczególnych kierunków i celów strategicznych. Proponowane projekty są wypracowane w ramach poszczególnych domen strategicznych, których realizacja w największym stopniu umożliwi dokonanie istotnych zmian i osiągnięcie - określonej w misji - podstawowej aspiracji rozwoju gminy w objętych strategią dziedzinach.

Wyboru projektów dokonano w oparciu o konsultacje, a ich celem jest wskazanie jednostkom odpowiedzialnym za zarządzanie i wdrażanie założeń strategicznych, działań o charakterze priorytetowym. Nie należy jednak zapominać, iż część uwzględnionych w tym rozdziale projektów wymaga dalszych prac koncepcyjnych celem ich doprecyzowania i uszczegółowienia.

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

Lp.	Nazwa planowanego projektu	Przewidywany okres realizacji projektu	Wskaźnik	Instytucja odpowiedzialna za realizację projektu	Źródło finansowania projektu	Szacunkowe koszty przedsięwzięcia (zł)
Obszar gospodarczy						
1.	Utworzenie banku pomysłów na biznes na terenie gminy.	2016 - 2018	Liczba opracowanych programów	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy	10 000 zł
2.	Program zachęt inwestycyjnych dla przedsiębiorstw.	2016 - 2025	Liczba opracowanych programów	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	-
3.	Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu (staże, wsparcie doradcze, szkoleniowe, roboty interwencyjne, prace społecznie użyteczne).	2016 - 2025	Liczba programów	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, PUP, środki Unii Europejskiej	150 000 zł/rok
4.	Udzielanie podmiotom i pracownikom wsparcia finansowego na zakup usług edukacyjnych.	2016 - 2025	Liczba programów	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, PUP, środki Unii Europejskiej	90 000 zł/rok
5.	Promocja terenów inwestycyjnych (pod działalność gospodarczą i mieszkalnictwo)	2016 - 2025	Liczba działań promocyjnych	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy,	50 000 zł
6.	Zagospodarowanie terenów inwestycyjnych gminy.	2016 - 2025	Procent powierzchni zagospodarowanych terenów inwestycyjnych	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	-

7.	Oznakowanie i uporządkowanie istniejących, szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych) wraz z infrastrukturą towarzyszącą (punkty widokowe, miejsca na ogniska, ścieżki edukacyjne itp.).	2016 - 2025	Liczba oznakowanych i uporządkowanych szlaków turystycznych	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	15 000 zł/rok
8.	Promocja turystyczna w oparciu o walory przyrodniczo-kulturowe gminy.	2016 - 2025	Liczba wydanych materiałów promocyjnych	Gmina Czeremcha, LGD "Puszczy Białowieskiej"	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	50 000 zł
9.	Opracowanie nowych produktów turystycznych: kulturalnych i sportowych; np.: sporty zimowe, tropy zwierząt, narciarstwo biegowe, inne.	2016 - 2025	Liczba nowych produktów	Gmina Czeremcha, LGD "Puszczy Białowieskiej"	środki własne Gminy	30 000 zł/rok
10.	Program wspierający rozwój produktów lokalnych, tradycyjnych.	2016 - 2018	Liczba opracowanych programów	Gmina Czeremcha, LGD "Puszczy Białowieskiej"	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	50 000 zł
11.	Promocja gospodarstw agroturystycznych.	2016 - 2025	Liczba wydanych materiałów promocyjnych	Gmina Czeremcha, LGD "Puszczy Białowieskiej"	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	10 000 zł/rok
Obszar społeczny						
1.	Organizacja imprez i zawodów w nowych dyscyplinach sportowych	2016 - 2025	Liczba nowych imprez i zawodów	Gmina Czeremcha, LGD "Puszczy Białowieskiej"	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	20 000 zł/rok

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

2.	Organizacja aktywności (sportowej, twórczej, kulturalnej) dla osób dorosłych i starszych.	2016 - 2025	Liczba zorganizowanych zajęć	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	15 000 zł/rok
3.	Rozwijanie oferty zajęć pozalekcyjnych, przy szczególnym uwzględnieniu kształcenia kompetencji kluczowych (językowych, matematycznych, informatycznych, kreatywnych, itd.).	2016 - 2025	Liczba zorganizowanych zajęć	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	15 000 zł/rok
4.	Programy wspierające aktywność i integrację społeczną mieszkańców w sferze kultury, sportu itp.	2016 - 2025	Liczba opracowanych programów wspierających aktywność	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	-
5.	Promocja zdrowego, aktywnego stylu życia.	2016 - 2025	Liczba zorganizowanych akcji	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	5 000 zł/rok
6.	Organizowanie i wspieranie akcji oraz programów profilaktycznych, badań i konsultacji medycznych dla mieszkańców gminy.	2016 - 2025	Liczba zorganizowanych akcji	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	5 000 zł/rok
7.	Prowadzenie działań z zakresu profilaktyki uzależnień, w tym wśród dzieci i młodzieży.	2016 - 2025	Liczba zorganizowanych zajęć	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	5 000 zł/rok

8.	Budowa Gminnego Ośrodka Zdrowia.	2016 - 2025	Liczba wybudowanych obiektów	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	-
9.	Budowa domu spokojnej starości.	2016 - 2025	Liczba wybudowanych obiektów	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	-
Infrastruktura i Środowisko						
1.	Budowa, modernizacja i przebudowa dróg gminnych.	2016 - 2025	Długość przebudowanych i zmodernizowanych dróg w km	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	1 000 000 zł/km
1a.	Przebudowa dróg gminnych nr: 109217B (ul. Duboisa), 109231B (ul. Duboisa), 109232B (ul. Ogrodowa) na terenie Czeremchy.	2016-2020	Długość przebudowanych i zmodernizowanych dróg w km	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	3 303 315,60 zł
1b.	Kompleksowa przebudowa dróg kategorii gminnej w Czeremsze (ul.: Wiśniowa, Łąkowa, Przydworcowa, Długa, Miodowa, Wiejska, Nowa) oraz części wsi Stawiszczce.	2018-2022	Długość przebudowanych i zmodernizowanych dróg w km	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	10 000 000 zł
2.	Budowa chodników na terenie gminy	2016 - 2025	Długość wybudowanej infrastruktury w km	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy	200 000 zł/km

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

3.	Przebudowa i rozwój systemu oświetlenia ulicznego.	2016 - 2025	Ilość wymienionych punktów oświetlenia ulicznego	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	-
4.	Termomodernizacja budynków publicznych	2016 - 2025	Procent wykonanych termomodernizacji	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	-
4a.	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Czeremsze	2016 - 2020	Wykonanie termomodernizacji - sztuka	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	4 000 000 zł
5.	Budowa ścieżek rowerowych	2016 - 2025	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej	500 000 zł/km
6.	Rozbudowa sieci wodociągowo - kanalizacyjnej na terenie gminy Czeremcha	2016 - 2025	Długość wybudowanej sieci	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	-
6a.	Budowa sieci kanalizacyjnej do miejscowości Czeremcha-Wieś wraz z budową kanalizacji na terenie tego sołectwa	2016 - 2025	Długość wybudowanej sieci	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	7 000 000 zł

7.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	2016 - 2025	Liczba wybudowanych obiektów infrastrukturalnych	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	10 000 zł/sztuka
8.	Program budowy instalacji fotowoltaicznych	2016 - 2025	Liczba wybudowanych instalacji	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	1 000 000 zł
9.	Program budowy instalacji solarnych	2016 - 2025	Liczba wybudowanych instalacji	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	800 000 zł
10.	Likwidacja dzikich wysypisk	2016 - 2025	Procent zlikwidowanych wysypisk	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	-
11.	Unowocześnienie Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.	2016 - 2025	Ilość zakupionego i wymienionego sprzętu	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	-

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Czeremcha na lata 2015-2025

12.	Wzmacnianie świadomości ekologicznej mieszkańców w tym edukacja i promocja ekologiczna	2016 - 2025	Liczba zorganizowanych akcji - 3/rok	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, środki Unii Europejskiej, NFOŚiGW	5 000 zł/rok
Zarządzanie						
1.	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i aktualizacja studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy	2016 - 2025	Liczba opracowanych dokumentów	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy	-
2.	Doskonalenie kadr samorządowych.	2016 - 2025	Liczba programów	Gmina Czeremcha	środki własne Gminy, PUP, środki Unii Europejskiej	15 000 zł/rok